

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

PATNÁCTÝ ROČNÍK

2

Všelidová obrana socialismu

Podplukovník Milan Ždímal

Obrana socialismu vzniká se vznikem diktatury proletariátu jakožto státní organizace vítězné dělnické třídy.¹⁾

Třídní charakter této obrany je v jádru, tzn. v sociálně politické podstatě, určován vývojem třídního charakteru socialistického státu v SSSR.

Způsob organizace této obrany je dán vývojem třídního antagonismu ve vnitřním a zahraničním měřítku, sociálně ekonomickými možnostmi SSSR a vývojem vojenství, především vývojem vědy a techniky.

Historicky i logicky lze určit **dvě etapy vývoje třídního charakteru obrany socialismu**:

— etapu dělnickorolnickou, organizovanou na známých principech proletářské třídnosti;²⁾ tato etapa odpovídá údobí diktatury proletariátu v SSSR,

— etapu všelidovou.

Obě etapy můžeme obecně charakterizovat jako **lidovou obranu socialismu**, která je historicky novým typem ozbrojené obrany státní svrchovanosti.

Uvedenými dvěma etapami prochází obrana každého socialistického státu. Jejich první konkrétně historickou formou je vývoj obrany socialismu v SSSR.

Hlavní otázky tohoto vývojového procesu, které bude třeba zkoumat ze širšího

společenského hlediska, jsou podle našeho názoru tyto:

Především etapa smíšeného systému organizace a výstavby sovětských ozbrojených sil, kdy vedle kádrového systému existoval teritoriálně miliční systém. Jakkoliv jde o samostatné údobí ve výstavbě sovětských ozbrojených sil, nemění tento smíšený systém třídní podstatu obrany SSSR.

Zkoumat proces přechodu od etapy dělnickorolnické obrany k etapě všelidové znamená zkoumat především třídní základ tohoto procesu, tzn. přeměnu třídní struktury socialistického státu v SSSR a zakotvení této přeměny v ústavě 1936, jež politicky zrovnoprávňuje všechny občany a stanoví jim jako ústavní povinnost bránit se zbraní v ruce vymoženosti socialismu. Proces přeměny dělnickorolnické obrany v obranu všelidovou v SSSR je tedy v základu určován procesem státu diktatury proletariátu ve všelidový stát.

Neméně závažné je zkoumání deformace uvedeného procesu v údobí kultu osobnosti: teorie a praxe „zostřování třídního boje“ zužuje třídní základnu obrany socialismu a omezuje přednosti lidového charakteru obrany socialismu jak v etapě dělnickorolnické, tak při přerůstání v etapu všelidovou.

Vznik všelidové obrany v ČSSR

Stručný historický a logický nástin vzniku a vývoje lidové obrany socialismu v SSSR nám umožňuje lépe porozumět vzniku a vývoji lidové obrany socialismu v ČSSR.

Vznik lidové obrany našeho státu lze datovat vznikem diktatury proletariátu

v ČSSR, tedy po dokončení etapy boje o třídní panství dělnické třídy únorovým vítězstvím v roce 1948 a jeho zabezpečením.

Prvou etapou lidové obrany našeho státu je obdobně jako v SSSR etapa dělnickorolnická, mající ve svém základu

¹⁾ Znamé Leninovo vymezení: „My jsme nyní, od 25. října 1917, obránáři; od tohoto dne jsme pro obranu vlasti.“ Spisy, sv. 27, str. 57. SNPL 1964.

Je zajímavé připomenout, že citát je ze stati „Těžké, ale nezbytné poučení“. Lenin ji psal 25. února 1918 a polemizuje v ní především s revolučním frazerstvím, podceňujícím vážnost problematiky obrany mladého sovětského státu:

„Ale právě proto, že jsme pro obranu vlasti, vyžadujeme vážný poměr k obranyschopnosti a k bojové přípravě země.“ Tamtéž.

²⁾ „Rudá armáda jako nástroj proletářské diktatury, musí nutně mít otevřeně třídní charakter.“ K 2. programu KSSS, přijatého na VIII. sjezdu KSSS. KSSS v rezolucích a usneseních, I. SNPL 1954, str. 361. M. V. Frunze, Vybraná díla, str. 151, Naše vojsko 1953.

princip proletářské třídnosti, který je realizován i za stávajícího systému všeobecné branné povinnosti.

Současnou etapu vývoje našeho socialistického státu charakterizujeme jako přechod od státu diktatury proletariátu k všelidovému státu.³⁾

Z toho vyplývá, pokud jde o třídní podstatu obrany ČSSR v současnosti, že dochází k přechodu od etapy dělnicko-rolnické obrany k obraně všelidové.

Zpráva ÚV KSČ XII. sjezdu o tom říká: „Obrana socialistické vlasti má u nás všelidový charakter. Těto přednosti socialistického státu musíme ještě účinněji využívat, dosáhnout, aby se dále prohlubovalo vědomí odpovědnosti všeho lidu za obranu a bezpečnost země.“

Jeho příznačnými rysy, jež nás svrchovaně zajímají, je právě to, že **obrana státu se stává obranou lidu**, obranou všeho obyvatelstva tohoto státu. Stát se stává

lidovou organizací pracujících — v důsledku dokončení a vytvoření nové třídní struktury socialistické společnosti jakožto společnosti rovnoprávných pracujících, ať fyzicky či duševně, ať ve městě či na vesnici. Právě tak „povinnost bránit“ je povinností všech občanů, všeho lidu — a tato forma není jen formálně právní, není jen formální ústavně zakotvenou povinností, ale **obrana se stává všem lidem sebeobranou**, obranou vlastního panství, vlastní státní moci, vlastní státní a společenské organizace.

Je-li dělnicko-rolnická obrana socialismu, obranně řečeno, obranou třídy třídou, je všelidová obrana socialismu obranou všeho lidu vším lidem. Je tomu tak proto, že základní třídní zájem na výstavbě a obraně státní organizace socialismu a komunismu se stal — v důsledku dokončených třídních a ekonomických přeměn po úplném a definitivním vítězství socialismu — celospolečenským zájmem.

Kategorie „všelidová obrana státu“⁴⁾

Máme-li konkrétně zkoumat složky všelidové obrany ČSSR, musíme se především pokusit vystihnout podstatné rysy kategorie „všelidová obrana státu“.

Kdy lze hovořit o tom, že obrana socialistického státu je všelidovou obranou? Které jsou hlavní, podstatné rysy uvedené kategorie?

Především jde o obranu socialistického státu v údobí, kdy se tento stát stal všelidovým státem. Tento rys tedy odpovídá na prvou otázku: „Obrana čeho?“ Vyjadřuje sociálně politické poslání státního systému obrany.

Další rys kategorie je odpovědí na otázku: „Obrana kým?“ To, že jde o obranu „všemi občany, vším lidem“, vyplývá z jednoty zájmů občanů a státu. Stát má zájem na obraně každého svého občana a naopak, každý jeho občan má

zájem na obraně státu: obrana státní formy existence socialistické společnosti je současně obranou vlastní individuální existence. Čili jednotu společenského a osobního zájmu nejen na výstavbě, ale i na obraně.

Třetí rys kategorie charakterizuje úlohu obou v systému obrany: jde o aktivní osobní účast, odpovídající celospolečenskému procesu růstu přímé účasti občanů v řízení a správě státu.

Konečně pokud jde o charakteristiku systému obrany v etapě všelidového státu, je to jednotný celospolečenský systém, zahrnující jak státní instituce, tak všechny společenské a zájmové organizace občanů. To je poslední hlavní rys kategorie.

Vymejujeme-li podstatu všelidovosti obrany, nelze ji směřovat s všeobecnou brannou povinností, jež je organizačním principem výstavby a doplňování většiny moderních soudobých armád a není tudíž příznačná jen pro kádrové armády socialistických států.

Všelidovost neznamená ani dobrovolnost účasti v obraně země. I ve všelidovém státě je a bude obrana tohoto státu považována za svrchovanou povinnost a tato povinnost bude i nadále právně kodifikována ústavou a dalšími zákony. Při vymezení kategorie jsem uvedl rys „aktivní osobní účast“. Vyjadřuje ne libovolný vztah, ale **vědomý aktivní vztah** ob-

³⁾ Touto otázkou se nemohu šíře ve stati zabývat. Pro seriózní informaci doporučuji stať Z. Mlynáře „Všelidový stát-leninský pojem“, „Nová mysl“, čís. 11/1963.

⁴⁾ Ve stati používám pojmu „všelidová obrana socialismu“ pro obecnou problematiku všelidové obrany socialismu jakožto společenského systému, který vznikl VRSR a stal se začátkem 50. let světovou sociálně ekonomickou soustavou.

Používám pojmu „všelidová obrana státu“ pro konkrétní problematiku všelidové obrany v rámci socialistického státu. Je logické, že všelidová obrana jiného státu než socialistického nepřichází v nynější historické epoše v úvahu. Při nástupu kategorie se snažím postihnout rysy této kategorie, typické pro každý socialistický stát.

čana ke státu. Vědomý, protože je podložený vědomým přesvědčením naprosté nezbytnosti stát nejen budovat, ale i bránit. Při tom je **osobním vztahem občana ke státu**. Má-li každý občan osobní zájem uhájit vlastní životní existenci, je to myslitelné jen za uhájení samostatné existence státu socialismu.

Zastavme se blíže u tohoto jednoho z hlavních rysů kategorie, tj. u rysu aktivní osobní účasti. **Aktivní osobní účast každého občana má a bude mít různé podoby**. Jejím „prehistorickým“ stadiem je taková osobní účast v obraně státu, jež je formou všeobecné branné povinnosti praktikována u většiny moderních kádrových armád. Tato osobní účast je realizována jak základní službou, tak službou vojáka z povolání a vojáka v záloze. Je správně kodifikována i systémem branné a předvojenské výchovy ve školách středních a vysokých.

Stadium v tomto obecném vymezení nevystihuje ještě vztah občana k obraně státu, nevystihuje ještě jednotu společenského a osobního zájmu na obraně, nevystihuje ještě kvalitu vztahu občana k obraně, již ve všelidové obraně vymezujeme atributem aktivní. Tento atribut nelze založit jenom obecně na vědomí vojenské povinnosti bránit stát a na vojenské cti. Na tomto vědomí je založena povinnost i v soudobých buržoazních armádách a ani tam není jinak myslitelná. Nutno jej založit na tom, že **jde o vztah socialistického občana** (tedy socialistické vědomí povinnosti bránit) **k jeho vlastní státní organizaci**. Jde tedy o socialistické vědomí a jeho příznačným vyjádřením a realizací je právě aktivnost v jednání, aktivnost, jež je druhem socialistického demokratismu jako demokratismu činu.

Vedle **bezprostřední účasti** v obraně během vojenské služby základní či z povolání vyplývá z uvedeného hlavního rysu kategorie, že v rámci jednotného celospolečenského systému jsou občané zapojeni do různých forem **zprostředkované účasti** v obraně státu, vyplývající z jejich pracovní zařazení. I v rámci svého pracovního a veřejného společenského zařazení se mohou ovšem bezprostředně účastnit obrany země, ať v Lidových milicích či službách CO. I v tomto jejich zařazení se projevuje zmíněný atribut aktivnosti a socialistické vědomosti.

Z vlastního zájmu, který je vyjádřením určitého typu aktivnosti a vědomosti, účastní se občan obrany země prací v organizacích SVAZARM a v tělovýchovných organizacích.

Všelidového charakteru nabývají všechny složky přípravy socialistického státu k obraně:

- příprava ozbrojených sil,
- příprava teritoria,
- příprava ekonomického a vědeckotechnického potenciálu,
- příprava institucí (státních, ekonomických, školských, společenských a zájmových organizací k civilní obraně,
- příprava obyvatelstva.

Tyto složky **přípravy socialistického státu k obraně nejsou specifické pro všelidovou obranu, ale existují tak či onak od vzniku socialistického státu**. Ke změnám v jejich podstatě, v jejich koncepci a v konkrétním obsahu dochází jak v důsledku vývoje třídní podstaty socialistického státu, tak v důsledku vědeckotechnické revoluce a změn ve vývoji vojenskosti.

Pro obranu socialistické soustavy a každého socialistického státu vyplynuly kvalitativně nové požadavky, v základu určené jak vědeckotechnickou revolucí ve vojenství po druhé světové válce, tak sociálně politicky vznikem dvou světových společenských soustav. Vzhledem k možné raketové jaderné válce lze požadavky shrnout do těchto hlavních znaků:

Je to především radikálnost třídních cílů, jež by si ve válce vytyčily vedoucí třídní síly obou světových soustav; poté možnost zničení celých národů, celých kontinentů i celé lidské civilizace v důsledku celkového potenciálu prostředků hromadného ničení; a konečně je to nová kvalita vztahu fronty a zápolí v soudobé válce.

Uvedené kvalitativně nové požadavky jsou celospolečenské v tom smyslu, že se vztahují na každý systém obrany kterékoli společenské soustavy v dnešním světě. Je zřejmé, že **všelidový systém obrany skýtá potenciálně lepší možnost těmto požadavkům dostát**. Tento úsudek v oblasti možnosti nelze však vydávat za konkrétní analýzu konkrétního stavu obrany v tom onom socialistickém státě. Je pouze metodologickým východiskem ke zkoumání konkrétní situace.

Všelidového charakteru nabývá v údobí přerůstání státu diktatury proletariátu ve všelidový stát jak faktická, tak preventivní stránka funkce ozbrojeného náslí v socialistické společnosti.

V minulosti bylo těžiště násilné funkce socialistického státu ve stránce faktické, i při existenci preventivní stránky.

Vzhledem k nevyhnutelnosti válek za převahy imperialismu však spočívala tato preventivní stránka pouze v možnosti oddálit napadení, nikoli mu zabránit. Nová kvalita preventivní stránky násilné funkce socialistického státu je v možnosti odvrátit války jako prostředek řešení mezinárodních sporů. Čím kvalitnější je prevence, tím je realita této možnosti

větší a omezuje se možnost imperialismu rozpoutat jadernou válku.

Společenská závažnost této preventivní stránky funkce ozbrojeného násilí socialismu vzhledem k nebezpečí jaderné války pro civilizaci roste. Tato preventivní stránka je proto současně rozhodující ve funkci ozbrojeného násilí socialismu.

Náš stát a jeho všelidová obrana

Se zřetelem k vymezení hlavních rysů kategorie „všelidová obrana státu“ v předcházející kapitole, všimněme si především toho, jak se přeměňuje stát diktatury proletariátu v ČSSR ve všelidový stát a jaké to má důsledky pro přeměnu dělnicko-korolnické obrany našeho státu v obranu všelidovou.

a) Pro zmíněné období přeměny je typický především růst váhy, odpovědnosti a autority komunistické strany — vrcholného společenského subjektu, řídícího celý proces přeměny.

To ovlivňuje vývoj naší obrany v tom, že roste přímé stranické řízení a přímá kontrola ozbrojených sil a braných složek státu komunistickou stranou. Jedním z výrazů je usnesení sekretariátu ÚV KSČ z 3. 1. 1964 „O některých zásadách a opatřeních k prohloubení stranické kontroly a vlivu KSČ na ozbrojené síly a bezpečnost“.

b) Za druhé — v tomto období vzrůstá váha a odpovědnost volených mocenských orgánů, především vrcholných státních a vládních orgánů, v čele s Národním shromážděním.

Z toho vyplývá kontrolní úloha Národního shromáždění nad celým výkoným aparátem (tj. i nad MNO a MV v oblasti praktické výstavby organizace všelidové obrany), jakož i klíčové postavení jednotlivých stupňů národních výborů v přípravě obyvatelstva k obraně země.

c) Další typický rys přeměny státní organizace v současné etapě je rozšiřování úloh společenských a zájmových organizací při správě státu, jeho ekonomiky a kultury.

Z toho vyplývá a tomu odpovídá i růst významu branných společenských organizací v přípravě obyvatelstva k obraně státu, především SVAZARMu.

d) V období přeměny státní organizace a diktatury proletariátu ve všelidový stát soustavně vzrůstá přímá účast občanů v řízení a správě státu, jeho politiky,

ekonomiky i kultury.

To je celospolečenský proces, který umožňuje aktivní účast občanů v obraně státu v ozbrojených silách i růst aktivní účasti občanů při obraně teritoria v rámci přípravy obyvatelstva k obraně státu.

Přitom právě na úseku obrany země nelze si činit iluze o socialistickém vědomí obyvatelstva jako celku. Nepochybně mezi ním je i skupina občanů, nepřátelsky smýšlejících se socialistickým zřízením, byť jsou pracující. Taková skupina je nezbytně vylučována z určitých úseků účasti v obraně státu. I to je dokladem toho, že v dnešní době jsme teprve v procesu přeměny diktatury proletariátu ve všelidový stát.

Na vývoj lidové obrany našeho státu má v současné době přímý vliv i současná etapa vědeckotechnické revoluce.

Vývoj vědeckotechnické revoluce rozšiřuje okruh vědeckotechnických znalostí, jejichž použití je v podstatě stejné při obsluze vojenské i civilní techniky. Vzrůstá relativnost dělení techniky na vojenskou a civilní: prakticky jsou principy technického použití pomocné bojové techniky, dopravní techniky, zdravotnické techniky atd. stejné.

Z toho vyplývá podobnost či shodnost vědeckotechnické, inženýrskotechnické přípravy civilních a vojenských kádřů, stejný základ vzdělanosti v oblasti společenských věd pro službu v ozbrojených silách a v občanském zařazení.

Z toho vyplývá, že na úseku přípravy kádřů rostou miliční, celospolečenské, nevojenské prvky v přípravě občanů k obraně státu. Rozšiřuje se přímá, okamžitá použitelnost civilních kádřů, především inženýrskotechnických.

Teritoriální charakter přípravy civilního obyvatelstva k obraně koresponduje s procesem růstu teritoriálních prvků v přípravě kádřových ozbrojených sil: jde o teritoriální prvky systému povolávání do základní služby a systému povolávání

záloh na cvičení, i teritoriální rysy systému mobilizace (na rozdíl od dříve praktikovaného systému exterritoriálního) a teritoriální (krajový) systém řízení vojsk, vyčleněných k obraně teritoria.

Současná etapa vědeckotechnické revoluce přímo ovlivňuje koncepci i obsah uvedených složek všelidové obrany socialismu. Růst úlohy vědy jakožto přímé výrobní síly podporuje růst významu vojenskovědeckého potenciálu, nezbytné sou-

částí celkového branného potenciálu státu a vynucuje si rozšiřovat uplatňování vědeckých poznatků při řízení všelidové obrany. Celospolečenský proces mechanizace a automatizace výroby i řídicích postupů ve státním a ekonomickém aparátu je materiální i sociálně psychologický základ zavádění mechanizace a automatizace postupů v aparátu, řídicím přípravu obrany teritoria i obyvatelstva v rámci všelidové obrany.

Příprava teritoria v systému všelidové obrany státu

Chceme-li blíže objasnit přípravu teritoria v celém systému, je třeba především vymezit hlavní pojmy: „zápolí“ a „teritorium“.

„Zápolí“ je pojem operačně strategický a jeho prostorový rozsah závisí na pohybu fronty. Jde o území za frontovým týlem. Proto také pojmu „zápolí“ používáme především pro koalici zemí Varšavské smlouvy bez zřetele na státní hranice; v soudobé válce by bylo zápolí předmětem ozbrojeného zápasu a válka by mohla přímo v zápolí začít. Tím dochází k nové kvalitě ve vztahu fronty a zápolí, i když tato nová kvalita jejich jednoty neznamená jejich totožnost a stírání odlišných rysů mezi frontou a zápolím.

„Teritorium“ je vymezeno, a to je hlavní rozdíl od „zápolí“, státní hranicí svrchovaných států (tedy teritorium ČSSR státní hranicí ČSSR). Příprava teritoria v období míru má vnitrostátní charakter. Za války se ovšem teritorium a zápolí překrývají, a to jak geograficky, tak pokud jde o úkoly obrany teritoria a obrany zápolí při vedení ozbrojeného zápasu. Za války je tudíž teritorium po geografické stránce součástí fronty i zápolí; pohyb fronty na pozemním válčišti mění geografické vymezení fronty a zápolí.

Z toho vyplývá, že problematika obrany vlastního zápolí a problematika obrany teritoria se za války překrývají. To bude zdrojem komplikací za války a bezpochyby ovlivňuje zkoumání problematiky a faktické přípravy i v míru.

Na teritoriu jsou v míru i za války

všechny složky, které se podílejí na obraně státu: polní ozbrojené síly, teritoriální orgány velení, Lidové milice, ozbrojené složky MV (útvary CO), státní, ekonomické a společenské instituce, civilní obyvatelstvo. To vyžaduje nejen přesnou koordinaci a dělbu práce, ale i pevnou centrální komplexní řízení celé obranné problematiky.

Hovoříme-li obecně o přípravě teritoria, lze do ní zahrnout operační přípravu území a přípravu teritoriálních orgánů MNO, která se vztahuje jednak k obraně teritoria (protivzdušná obrana teritoria, likvidace vzdušných výsadků), jednak k zabezpečení ozbrojených sil při zahájení a vedení války (zabezpečení mobilizace, doplňování polních vojsk zálohami, zabezpečení přesunů vojsk, provozu na komunikacích, dopravy vůbec, spojení, zabezpečování polních vojsk bojovou technikou a materiálem).

Je nesporné, že za války by muselo dojít při likvidaci vzdušných výsadků k pružné, operativní a účinné bezprostřední koordinaci akcí teritoriálních orgánů velení s ostatními ozbrojenými složkami, jež by se na daném místě teritoria v dané chvíli vyskytovaly. Opačně i na úkolech ozbrojených složek MV — především při likvidaci nepokojů, vyvolaných reakcemi živly, při obraně a ochraně závodů před akcemi výsadků a diverzních skupin, které se nepodařilo zlikvidovat hned při shozu či při vstupu na teritorium — se budou muset podílet ozbrojené síly, které jsou v podřízenosti MNO a jeho teritoriálních orgánů velení.

Současný stav zkoumání problematiky všelidové obrany ČSSR

Máme-li na mysli stav zkoumání složek všelidové obrany státu je zřejmé, že systematicky je příprava k obraně zkoumána ve složkách ozbrojených sil — především těch, které jsou vyčleněny k ve-

dení polních operací. Problematice teritoria se věnuje intenzivní systematická komplexní pozornost až od začátku 60. let.

Prakticky až v posledních několika le-

tech se věnuje systematická a komplexní pozornost i přípravě civilního obyvatelstva (1. a 2. etapa všennárodní přípravy obyvatelstva).

Přípravu obyvatelstva, jež je v užším slova smyslu těžištěm celé problematiky, lze členit do tří základních skupin:

- morálně politická příprava,
- příprava k ochraně před ZHN, včetně zdravotní a protipožární přípravy,
- aktivní (branná) vojenská příprava.⁵⁾

V přípravě obyvatelstva byla rozhodující akcí posledních let 1. a 2. etapa všennárodní přípravy obyvatelstva, která vedle svých kladů měla i určité nedostatky.⁶⁾

Podnět ke komplexnímu zkoumání všelidového charakteru obrany socialistického státu přináší fakticky až jednání XII. sjezdu v r. 1962. Do té doby probíhá zkoumání jednotlivých složek přípravy státu k obraně nekoordinovaně. Ve vědecké práci a v praxi jsou zkoumány problémy přípravy ozbrojených sil, teritoria, státních a společenských institucí, zájmových organizací podle jednotlivých resortů. V teoretické společenskovědní práci se zkoumá problematika obecně teoretických otázek: vztahy fronty a zápolí, problematika války a politiky, války a míru, historie vojenské politiky. Chybí centrální koncepce komplexního zkoumání problematiky obrany socialismu vcelku.

Jednání XII. sjezdu KSČ je podnětem k teoretickému zkoumání třídně politické postavy všelidového charakteru obrany socialistického státu. V první fázi dochází k publikování časopiseckých statí (LA

číslo 5/1964) a ke zpracování přednášek ve VUML při HV KSČ na MNO v dubnu a v květnu 1964. Seriózní základ komplexního zkoumání této problematiky dává až jednání VR MNO 8. 12. 1964, které pověřuje Vojenskou politickou akademií přípravou celostátní vědecké konference k problematice všelidové obrany, za účasti složek MNO, MV a zainteresovaných společenských organizací. Konference je součástí realizace usnesení ÚV KSČ o kázni ze 17. 11. 1964.

Cílem konference je přispět ke zhodnocení současného stavu všelidové obrany v socialistických zemích, problémů civilní a teritoriální obrany v kapitalistických státech, určit složky všelidové obrany a stanovit východisko ke konkrétnímu bádání na úseku problematiky všelidové obrany v ČSSR, stanovit úkoly jednotlivých institucí a organizací. Výsledkem konference bude i ujasnění obsahu vědeckovýzkumného úkolu „všelidová obrana státu“ a jeho konkrétní anotace.

Teoretickou součástí přípravy konference se stala seminární zaměstnání, jež byla uskutečněna k obecným otázkám všelidové obrany (únor 1965), a k otázkám civilní a teritoriální obrany hlavních kapitalistických států (v dubnu 1965). Součástí příprav konference bude i celostátní sociologický výzkum smýšlení civilního obyvatelstva v otázkách války a míru.

Je nepochybné, že i toto číslo „Vojenské mysli“, věnované jedné ze stěžejních otázek všelidové obrany, totiž přípravě teritoria a na teritoriu, je závažným vojenskovědeckým příspěvkem k jednání konference.

⁵⁾ Toto členění, běžně používané v naší příslušné dokumentaci, je převzato ze sovětských zkušeností. Viz sborník „Vojenská strategie“, 2. vyd., str. 439–422. Naše vojsko, Praha 1964.

⁶⁾ Pokud jde o podrobnější hodnocení 1. a 2. etapy, odkazují na statí pplk. M. Millera v 1. čísle „Sborníku CO, 1965.

Místo a úloha branné přípravy ve všelidové obraně

Podplukovník Vlastimil Janďourek

Právní řád Československé socialistické republiky sleduje upevnění vnitřní i vnější funkce státu. Zahrnuje i nezbytná opatření politickovýchovného, organizačního a ekonomického charakteru, která ve svém souhrnu řeší základní problémy branného zabezpečení. Spolu s ideovou jednotou lidu, jejíž základem je vzájemná souvislost národní a státní samostatnosti se socialistickým zřízením, vytvářejí podmínky, aby obrana republiky měla všelidový charakter.

Konkrétním vyjádřením aktivní účasti lidových mas ve všelidové obraně je stupeň jejich znalostí a dovedností, které v souhrnu nazýváme přípravou obyvatelstva k obraně.

Příprava občanů k všelidové obraně zahrnuje brannou přípravu, zdravotnickou a tělesnou přípravu a přípravu k civilní obraně. Organizují ji společenské organizace, jejichž představitelé spolu se zastupci ozbrojených sil vytvářejí jednotné komise obrany, řízené územními orgány KSČ.

Branná příprava je hlavní součástí přípravy všelidové obrany vlasti a její úroveň je objektivním kritériem posouzení stupně obranyschopnosti státu.

Jednotlivé její formy organizují a řídí:

- **útvary ozbrojených sil a lidových milic:**
 - bojovou přípravu vojsk a LM;
 - mimovojskovou přípravu důstojníků a praporčíků v záloze;
 - mimovojskovou přípravu poddůstojníků a mužstva v záloze (v některých případech v součinnosti s místními orgány SVAZARMU);
- **SVAZARM v součinnosti s útvary ozbrojených sil, ČSM, ČSTV, ROH:**
 - předvojenskou přípravu branců;
 - brannou přípravu ostatního obyvatelstva;
- **orgány ministerstva školství a kultury**
 - zvláště učitelé na školách — **v součinnosti s ČSTV, ČSM a SVAZARMEM** brannou výchovu školní mládeže.

Bojová příprava vojsk a Lidových milic je nejnáročnější, současně však politicky, organizačně a materiálně nejlépe zabezpečená forma branné přípravy. Obsah bojové přípravy určuje v podstatě současný stav vývoje vojenství a z toho vyplývající charakter možné války. Formu stanoví vojenské řády a předpisy.

Kromě toho politické, organizační a materiální zabezpečení vytvářejí reálné předpoklady k splnění maximálního programu, stanoveného z hlediska potřeb vojenské obrany státu.

Značný význam v komplexu přípravy k všelidové obraně má **mimovojsková příprava záloh**. Zálohy svým počtem a kvalitou přípravy přímo ovlivňují stupeň bojovnosti vojsk v době zvýšeného nebezpečí a války. Je proto cílem přípravy vojáků v záloze zvyšovat jejich schopnost k zastávání předurčených funkcí v armádě, vést je ke správnému chápání úkolu při zabezpečování obranyschopnosti republiky, ke zvyšování tělesné zdatnosti a k dobrovolné činnosti ve společenských organizacích, zvláště SVAZARMU a ČSTV. Je zřejmé, že stanovené cíle jsou obdoba jako cíle bojové přípravy vojsk a LM. Mimovojsková příprava však postrádá mnohé z uvedených prvků zabezpečení a splnění maximálního programu závisí na kvalitě práce místních vojenských správ a vojenských útvarů, dále i na vědomí společenské odpovědnosti vojáků v záloze za přípravu.

Vojáci v záloze se zúčastňují mimovojskové přípravy dobrovolně, ve většině případů na úkor volného času, nezřídka s vědomím, že jim účast způsobí materiální a finanční ztráty v podobě ušlé mzdy. Tato skutečnost nesporně zavazuje orgány, pověřené organizací mimovojskové přípravy, k usilovné a pečlivé práci, k vysoké iniciativě při volbě obsahu a formy přípravy zaměstnání a k dokonalým dohodám se všemi zúčastněnými organizacemi a složkami. Hlavní tíha odpovědnosti mezi mimoarmádními organizacemi spočívá přitom na SVAZARMU,

jenž zabezpečuje řadu dílčích úkolů přípravy poddůstojníků a mužstva.

O úspěšném plnění úkolů a upevňování vzájemných vztahů vojáků kádrové armády se záložním velitelským sborem svědčí skutečnost, že v rámci působnosti Městské vojenské správy Praha v roce 1964 byla v průměru 90% docházka do výcvikových středisek důstojníků a praporčíků v záloze, že mnozí z těchto důstojníků a praporčíků v záloze zkvalitnili svou činnost prací územních organizací SVAZARMU. Uvážíme-li, že organizace života ve střediscích spočívá na práci několika důstojníků vojenských správ a dobrovolné činnosti vojáků v záloze, oceníme míru splnění cíle v jedné z čet výcvikového střediska v obvodu Prahy 2, kde po skončení učebního běhu téměř celá četa pod vedením svého velitele přešla do sboru aktivistů OV SVAZARMU.

Dosažené výsledky jsou plně úměrné vynaloženému úsilí a nákladům, avšak nezabezpečují dosud splnění stanovených cílů. Mimovojsková příprava je pro podstatnou část důstojníků a praporčíků v záloze jedinou formou přípravy na plánovanou funkci. Rada příčin však způsobuje, že důstojník nebo praporčík v záloze, ač vynakládá mnoho sil, nedosahuje požadovaných odborných kvalit.

Množství a obsáhlost témat, nízký počet učebních hodin, nestojný rozsah dosud nezbytných vědomostí a zkušeností — to představuje jednu stránku nesouladu s konečným cílem. Další stránku představují osobní a zvláště pracovní podmínky důstojníků a praporčíků v záloze. Zatímco účast na oslavách, významných schůzích, podnikovém školení řeší zákonem, usnesení centrálních úřadů a odborových organizací, je mimovojsková příprava odkázána na dohovor vojenské správy s důstojníkem v záloze, popřípadě jeho zaměstnavatelem. Dochází proto k případům, že zaměstnavatel neumožní důstojníkovi v záloze docházku do výcvikového střediska ani tenkrát, kdy důstojník je ochoten „zameškanou“ dobu napracovat.

Značné potíže působí i to, že práce učitelů ve výcvikových střediscích důstojníků a praporčíků v záloze není hodnocena a odměňována podobně jako práce externích učitelů na jiných školách. Důstojníci z povolání často odmítají převzít učitelský závazek, i když samozřejmě uvádějí jiné, než finanční důvody.

Ve smyslu směrnic pro účast Čs. lidové armády na branné přípravě obyvatel-

stva (Sm-všeob-7) podléhá se ozbrojené síly i na ostatních formách branné přípravy.

Z hlediska důležitosti bezprostředního zájmu a potřeb armády je na čelném místě **předvojenská příprava branců**, kterou v součinnosti se společenskými organizacemi řídí SVAZARM. Předvojenská příprava branců neomezuje svou působnost výlučně na prvky branné přípravy, nýbrž představuje souhrn výchovné a zdravotnické péče, výuky a výcviku a stává se tak nepřímo důležitým faktorem výchovné funkce socialistického státu.

Cíle předvojenské přípravy

- vychovávat brance k lásce a oddanosti k socialistické vlasti, Komunistické straně Československa, pěstovat v nich vědomí socialistického internacionalismu a prohlubovat jejich politické znalosti,
- dát jim základ vojenského výcviku, technických znalostí, pěstovat v nich charakteristické rysy vojáka Československé lidové armády a tak je připravovat k úkolům vojenské služby,
- zvyšovat jejich tělesnou zdatnost s důrazem na rychlost, obratnost a vytrvalost.

Stanovené cíle jsou v plném souladu s požadavky komunistické výchovy, s požadavky soudobého vojenství, v neposlední řadě i s požadavky na formování individuálních vlastností občana socialistického státu. Současné jsou velmi účinným a žádoucím opatřením z hlediska zdravotnické péče o mládež předvojenského věku, jejíž zdravotní stav není úměrný optimálním podmínkám, jaké socialistické zdravotnictví vytváří. Toto lze doložit konkrétními čísly, získanými v jednom z pražských obvodů.

V tomto obvodu se podrobilo v roce 1964 lékařské prohlídce a přezkumu 1795 branců. Z tohoto počtu bylo:

schopných řadové služby	1154
schopných neřadové služby	221
neschopných	213
a odloženo ze zdravotních důvodů	203.

Ze zdravotních důvodů nenastoupilo tedy do základní vojenské služby 416 branců, 221 branců nastoupilo do neřadové služby. Téměř třetina z celkového počtu branců je z řadové služby ze zdravotních důvodů vyřazena.

V oblasti výchovy je nutné se zabývat trestnými činy, značným množstvím jejich recidiv, případy nedokončeného základního vzdělání a jinými nedostatky,

kteří jsou ve svém souhrnu nazýváni „problémy mládeže“.

Na příkladu předvojenské přípravy branců je patrné vzájemné působení jednotlivých prvků společenského života a skutečnost, že příprava k všelidové obraně svými faktory zasahuje i do oblasti sociologie a ovlivňuje kvalitativně vývoj skladby obyvatelstva po všech stránkách. Tuto skutečnost si však neuvědomují mnozí funkcionáři závodů, kteří předvojenskou přípravu považují za soukromou záležitost brance, popřípadě záležitost vojenské správy. Protože branný zákon na tuto činnost nepamatuje konkrétní formulaci, nastává obdobná situace, jako u mimovojenské přípravy důstojníků a praporčíků v záloze.

Významnou úlohu ve vytváření podminek pro splnění cílů předvojenské přípravy branců mají dnes komise obrany při územních orgánech KSČ, které dávají jasnou směrnicí společenským organizacím, zvláště ROH a ČSM. Tyto zpravidla nevyužívají v plné míře svého vlivu a možnosti k realizování této směrnice a omezují se na formální usnesení, které postrádá účinnost. Zkušenosti ukazují, že zvláště ve větších městech branci podobné obtíže vítají, neboť dávají přednost individuálním zájmům. S výjimkou branců — řidičů, kteří o absolvování přípravy mají zájem a branců — výsadkářů, kteří najdou ve výcviku zalíbení, je třeba ve všech družích výcviku vyvinout značné úsilí k dosažení pravidelné docházky.

Směrnice pro účast Čs. lidové armády na branné přípravě obyvatelstva ukládají i některé **úkoly v oblasti branné výchovy školní mládeže**. Po ideové stránce je nedílnou součástí výchovného procesu na škole, po technicko-odborné stránce součástí tematiky více vyučovacích předmětů, zvláště tělesné výchovy. Řídí ji orgány školství v součinnosti se společenskými organizacemi, především ČSM a SVAZ-ARMU.

Cílem branné výchovy školní mládeže je vychovávat žactvo k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu, upevňovat v něm přesvědčení, že obrana vlasti je vrcholnou povinností a věcí cti každého občana. Její úkoly:

- seznamovat žactvo s životem armády,
- vést je ke kladnému poměru k základni službě,
- podněcovat zájmovou brannou činnost,
- připravit mládež k obraně i k ochranné před nepřátelským napadením, zvláště zbraněmi hromadného ničení, k pomoci ostatnímu obyvatelstvu,

— vychovávat ji k bdělosti a ostražitosti.

Branná výchova mládeže rozvíjí také její technické myšlení a zvyšuje tělesnou zdatnost.

Cíle a úkoly branné výchovy realizuje ve školách učebně výchovný proces, který přímo ovlivňuje mentalitu žáků a tak vytváří i základ jejich vztahu k všelidové obraně vůbec.

Význam v této oblasti branné přípravy má konkrétní činnost důstojníků z povolání, zpravidla příslušníků místních vojenských správ, kteří v mnoha případech pomáhají učitelům v přípravě, někdy i řízení některých témat. Tím ovlivňují nejen práci učitele, ale i její výsledek, neboť účinnost branné výchovy se projevuje i ve vztahu školy k armádě.

I když nelze podceňovat ostatní činitele, jako je rodina, blízké okolí, vliv ostatních prostředí, zůstává škola spolu s prací příslušníků armády hlavním faktorem k usměrňování názorů mladých občanů na armádu. Kromě toho SVAZ-ARM a ČSM zabezpečují plné rozvinutí zájmové branné sportovní výchovy a přípravy.

Na **branné přípravě ostatního obyvatelstva** se podílejí všechny společenské organizace, především SVAZARM, ČSM, ČSTV, ČsČK, ČsPO, složky armády a ministerstva vnitra, za pomoci organizací ROH, orgánů státní správy a podniků.

Cílem branné přípravy ostatního obyvatelstva je vysvětlovat otázky války a míru, všelidové obrany a připravit obyvatelstvo zejména k ochraně proti účinkům jaderných zbraní, a k aktivní obraně zápolí v soudobých podmínkách.

Branná příprava obyvatelstva klade značné nároky na organizační zabezpečení. Vzhledem k nestejněměrnému rozložení obyvatelstva, nestejněmu začlenění do společenských organizací, nestejně úrovni předchozího vzdělání a odborných znalostí a konečně i vzhledem k rozdílnosti věkového složení, je nezbytné uvést branné cíle přípravy do souladu s možnostmi, které charakter obyvatelstva vytváří a celý výchovně učební proces diferencovat. Branná příprava se stává prostředkem k vytváření vysokých morálních hodnot občanů, k upevňování ideové jednoty lidu, k zvyšování technické kvalifikace širokých vrstev obyvatelstva a tím nabývá i jedné z forem výchovné funkce státu. Jednota přístupu obyvatelstva k opatřením pro obranu a jeho aktivní účast v branné přípravě ne-

spočívá výhradně na ideových základech, vybudovaných v současné historické etapě výstavby naší společnosti, nýbrž čerpá i z národních tradic, které se vytvářely v průběhu dějin a vyvrcholily bojem za národní a státní samostatnost v druhé světové válce.

Emotivním prvkem vytváření vztahu lidových mas k problematice všelidové obrany státu v současné době je v zásadě úsilí o zachování jednoty socialistického zřízení a samostatného státu. Nelze však opominout, že třídní a nacionální hledisko není ve všech vrstvách obyvatelstva stejnoměrné. Zatímco u některých příslušníků starší generace převládá nacionální impuls, u většiny obyvatelstva hledisko třídní, u části mládeže má pak vztah k problematice obrany státu vulgární základ touhy po dobrodružství, což je v nejtěžším rozporu s všelidovým charakterem obrany. Další výchova musí proto probíhat diferencovaně co do obsahu i formy, s daleko větším využitím bohatství bojových tradic našeho lidu a s přesvědčivější argumentací, vycházející z reálného hodnocení současného stavu vývoje mezinárodní situace a ekonomiky světových společenských soustav.

Rozbor současného stavu přípravy k všelidové obraně státu vede k závěru o dobrých výsledcích, současně však ukazuje některé záporné jevy, které sice neoslabují podstatu všelidové obrany, přesto však zasahují rušivě do procesu její přípravy a snižují účinnost vykonané práce.

Někteří občané posuzují vztah opatření všelidové obrany k opatřením v národním hospodářství. Mají názor, že branná příprava svými požadavky odvádí od materiální výroby a proto se v dané etapě stává přítěží.

Občané velmi nekriticky přijímají i tézi o nahromadění jaderných zbraní, jejichž použití ve válce by znamenalo konec civilizovaného světa. To v myslích lidí v mnoha případech dokazuje absurdnost a tudíž i nemožnost války, jindy vyvolává zase určitou rezignaci a názor, že všechna opatření jsou zbytečná. Oba názory jsou škodlivé a oslabují aktivitu občanů v branné přípravě.

Zdrojem neopodstatněného optimismu je přeceňování aktivity a účinnosti mí-

rového hnutí v západních zemích, přičítání významu hospodářskému boji dělnických mas v kapitalistických státech a přeceňování jeho politického vlivu na politiku vládních kruhů, konečně i přeceňování úlohy vývojových zemí v procesu oslabování kapitalistického tábora. Mnoho našich občanů přijímá jednoznačný názor, že v západních zemích, včetně Německé spolkové republiky, je vysoká averze obyvatelstva k armádě a nechuf mládeže v armádě sloužit. To přirozeně přispívá k tomu, že tyto občané považují válku za naprosto vyloučenou a v branné přípravě nevidí žádný smysl.

Někteří občané nechápou také plně úlohu a místo armády v naší společnosti, z různých důvodů pochybují o jejím účelu a někdy se netají s určitou dávkou antipatie, zvláště k velitelskému sboru. Mladí lidé s naprostým nedostatkem kázně plní povinnosti, související s přípravou k základní vojenské službě a k vojenské službě jako povolání zaujímají většinou zásadně odmítavé stanovisko.

Přičítáme-li důležitou úlohu v oblasti výchovy škole, je nezbytné zkoumat i podmínky, za jakých tento úkol škola plní. Je známo, že otázky brannosti jsou bližší mužům než ženám; současně však je známo, že převážnou většinu učitelského sboru našich škol tvoří ženy. Z toho také vyplývá výsledek branné výchovy. Učitelé přes veškerou snahu nedosahují takových výchovných ani technicko-odborných výsledků jako učitelé, kteří jsou v mnoha případech vojáci v záloze. Kromě toho i vysoké školy, které příští učitele připravují, věnují branné tematice velmi málo pozornosti.

Pracovníci místních vojenských správ se často setkávají s jevy, které hrubě narušují nejen proces výchovy, ale i její výsledky. Zejména vedoucí funkcionáři z různých oblastí našeho společenského života využívají svého postavení a vlivu k intervencím a zásahům všeho druhu. Snaží se ovlivňovat zařazení branců, nástupy základní vojenské služby, zařazení vojáků v záloze v mimovojenské přípravě, povolání vojáků v záloze na pravidelná cvičení a mnoho jiných opatření. To svědčí o tom, že mnohde převažují individuální zájmy nad zájmy společnosti, že náš společenský život se nezabývá formalismu a přežitků v názorech na potřeby a úkoly obrany.

Naprostá většina našich občanů účelně využívá podmínek k plnění úkolů obrany vlasti a dosahuje dobrých výsledků. Řada nedostatků však ukazuje, že je nezbytné dále vysvětlovat úlohu branné přípravy.

Velení a řízení na teritoriu

Plukovník Jan Raban, plukovník Břetislav Tichý

Základní podmínkou posilování obrany a bezpečnosti Československé socialistické republiky v současné epoše je přechod k všelidové obraně socialistické vlasti.

Z toho vyplývá řada požadavků na praktické uskutečnění tohoto kvalitativně nového druhu obrany vlasti jako celku. Jako jeden ze základních úkolů vystupuje nutnost jednotného řízení a to ve směru politickém, hospodářském i vojenském. Tato vedoucí myšlenka musí být respektována již v míru ve všech oblastech přípravy obrany státu.

Složitost obranných příprav vyžaduje od každého zúčastněného vysoké organizační, odborné a ideologické znalosti. Jen za tohoto předpokladu lze uskutečňovat různá opatření, která musí být v souladu s vojenskou politikou strany, ale zároveň musí sloužit k ještě těsnějšímu semknutí komunistické strany, socialistického státu a jeho orgánů s lidem, musí posloužit k dalšímu prohloubení důvěry pracujících, že uskutečňovaná opatření opravdu slouží jejich nejvlastnějším zájmům.

Současná energická opatření v přípravě národního hospodářství včetně vědeckého rozvoje a nezbytná opatření v morální přípravě obyvatelstva zajišťují základní požadavky všelidové obrany vlasti.

Tato opatření jsou bezpodmínečně nutná již v míru vzhledem k předpokládanému charakteru příštího ozbrojeného zápasu, který může být zahájen nenadálým úderem jaderných zbraní do celé hloubky státního území. Z toho vyplývá nemožnost dodatečných příprav ať už v údobí napětí (které bude-li, může být velmi krátké), nebo v době zahájení ozbrojeného zápasu. Proto zákonitě všechny přípravy se přesunují do období míru a to nejen v oblasti přípravy ozbrojených sil, ale i celého národního hospodářství a obyvatelstva.

Národní hospodářství musí být připraveno nepřetržitě zásobovat ozbrojené síly bojovou technikou, materiálem všech druhů, morální odolností všeho obyvatelstva a tak vytvářet nejdůležitější předpoklady pro vítězství nad imperialismem.

Vedle vytváření podmínek pro zabezpečení úspěšné činnosti vojsk musí být stejná pozornost věnována celému teritoriu. Hovoříme-li, že válku vedou celé národy, že jsou omezovány zásadní rozdíly v možnostech napadení mezi frontou a zápolím, pak *příprava teritoria nabývá zvláštního významu*. Nám v žádném případě nepůjde jen o údobí „přežití“ (záchrana vlastní osoby a majetku), ale o zachování takových hodnot, aby bylo možné postupně nepřetržitě zásobovat frontu všim potřebným materiálem, při současném zabezpečování potřeb obyva-

telstva. Tento požadavek bezprostředně ovlivňuje rozsah a kvalitu přípravy státu, jeho řídicích orgánů a všeho obyvatelstva.

Mají-li být všechny tyto důležité úkoly plněny, pak je bezpodmínečně nutná koordinovanost. Splnění této podmínky je možné jen v přísné centralizaci řízení ozbrojených sil i celého státu.

V situaci našeho státu není dodržení těchto zásad zvláště obtížným problémem a to zejména proto, že v jedné osobě je sloučena funkce presidenta Československé socialistické republiky, vrchního velitele Čs. ozbrojených sil a prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Tím je na této nejvyšší úrovni v jedné osobě zabezpečeno základní jednotné rozhodování a řízení všech příprav nutných k obraně našeho státu.

Nelze však přecenit možnosti koordinace v jedné funkci. Z toho vyplývají požadavky na další organizační členění územních kolektivních orgánů pro řízení obrany státu pod vedením komunistické strany v těsné součinnosti s orgány státní moci a za aktivní účasti všeho obyvatelstva.

Pro rozhodování zásadních otázek obrany státu (kraje, okresu) vytváří si KSČ orgány, které svým složením a působností jsou orgánem strany a státu pro řešení úkolů obrany. Tyto orgány nenahrazují práci příslušných odpovědných pracovníků. Usilují o to, aby byly plněny rozkazy a směrnice ministrů a vedoucích ústředních orgánů.

Nejdůležitějším řídicím a výkonným stupněm je kraj. Na jeho úrovni je komise obrany krajského výboru Komunistické strany Československa. Práce tohoto orgánu je řízena zvláštním statutem. Konečné formy řízení vyúsťují v koordinaci všech příprav kraje k obraně ve všech odvětvích stranické a státní činnosti.

V komisi obrany KV KSČ je řádným členem náčelník krajské vojenské správy, jako jediný představitel Čs. lidové armády v tomto orgánu. Jen jeho prostřednictvím mají být v komisi obrany KV KSČ řešeny úkoly a potřeby Čs. lidové armády v rozsahu potřebném k zajištění krajskými orgány. Výjimka v účasti na jednání komise obrany je možná jen při projednávání speciálních otázek, kdy z rozhodnutí předsedy komise obrany, může být k jednání přizván příslušný vedoucí funkcionář, nebo odborník.

Z uvedených základních pravidel je zřejmé, že velitelé svazků, útvarů a náčelníků úřadů, ústavů a vojenských zařízení nemají práva přímého jednání s komisemi obrany a ani se sekretářem komise obrany, nejsou-li k jednání přímo vyzváni. Z toho vyplývá, že všechny požadavky velitelů a náčelníků musí být vždy uplatňovány jediné cestou náčelníka krajské vojenské správy.

Obdobné komise obrany jsou organizovány u všech okresních výborů KSČ, které řeší obdobné úkoly v rozsahu teritoria okresu. Stálým členem této komise obrany je za Čs. lidovou armádu náčelník okresní vojenské správy.

Hlavním úkolem komisí obrany při územních orgánech strany je tedy vyřešit a zabezpečit obranu státu pro nejkritičtější údobí a situace. Hlavní důraz je kladen na jednotu názorů a vzájemnou součinnost stranických, státních a hospodářských a společenských organizací při přípravě a uskutečňování obranných opatření.

Závěrem chceme zdůraznit výchozí zásadu pro práci komisí obrany, že jsou orgánem strany a že jejich práce odpovídá stranickým zásadám. Z toho vyplývá, že strana právě tak jako ve všech ostatních úsecích společenského života i na

úseku obrany dává základní linii, organizuje a kontroluje její plnění. Přitom však strana nenahrazuje státní, hospodářské a společenské organizace, které plně odpovídají za splnění uložených úkolů.

VELENÍ NA TERITORIUM

K objasnění otázky velení na teritoriu ujasníme pojem velení vůbec. Často pod tímto pojmem rozumíme pouze řízení bojové činnosti vojsk za války, nebo v polních podmínkách v míru, při cvičeních. To je však pouze užší výklad tohoto pojmu. V širším pojetí je to řízení vojenské činnosti vůbec, tj. řízení činnosti vojsk, tylů, vojenských ústavů a zařízení.

V čem se tedy liší velení od řízení? Liší se v principu a ve způsobu, v metodě. Principem řízení v civilních orgánech a organizacích socialistického státu je demokratický centralismus. Tomuto principu odpovídají i používané metody řízení. Velení je založeno na jiném principu: na nedílné velitelské pravomoci. Jeho charakter je autoritativní. Uskutečňuje se vydáváním povelů, rozkazů a nařízení a kontrolou jejich plnění.

Každý stupeň velení a každý velitel má absolutní nařizovací pravomoc. Nese také plnou odpovědnost za správnost a splnitelnost vydaných rozkazů a nařízení. Aby mohl takové rozkazy vydávat, musí mít důkladné odborné vědomosti a podrobné znalosti situace i možností podřízených.

Těmito zásadami se řídí nejen velení vojskům, ale i orgánům, ústavům a zařízením vojenské správy v míru i za války.

Mezi velením vojskům a velením teritoriálním útvarům, ústavům a zařízeními není tedy zásadního kvalitativního rozdílu. O velení na teritoriu mluvíme proto plným právem a nebudeme je zaměňovat za řízení.

Druhou základní otázkou, kterou objasníme, je celkový systém řízení státu za války. Velení teritoriálním orgánům, jednotkám a zařízením vojenské správy je pouze jednou ze součástí tohoto celkového systému řízení.

Máme-li mluvit o systému řízení, musíme si ujasnit

1. — co řídit (tj. které činnosti řídit),
2. — koho řídit (tj. které řídicí a výkonné orgány) a
3. — jak řídit (tj. jakou metodu řízení použít).

Na tyto otázky nám dává odpověď politika, ekonomie a vojenská věda svým rozbořem pravděpodobného charakteru válečného dění na území státu.

1. Podle druhů činnosti můžeme celé řízení rozdělit na několik systémů:
 - systém politickosprávního řízení;
 - systém řízení národního hospodářství, který se skládá ze systémů řízení
 - průmyslové výroby
 - zemědělské výroby
 - dopravy
 - spojů;
 - systém řízení vojenské činnosti na území státu, čili systém velení na teritoriu;
 - systém řízení některých specificky válečných činností, které v míru nejsou, nebo jejich náplň se zásadně liší od mírové, jako: zdravotnická

služba, řízení provozu na silniční síti, zjišťování následků napadení ZHN a jejich likvidace.

2. Řízení každé z těchto činností musí mít svoji *hierarchii řídicích a výkonných orgánů*. Jednotlivé druhy činností mají svoje společné stránky, ale také svoje specifické zvláštnosti a odlišnosti.

Ty znaky, které jsou těmto činnostem společné, dávají možnost řešit shodnou organizaci řídicích orgánů a použít shodné metody řízení. Dovolují také integrovat řídicí systémy. Specifické zvláštnosti a odlišnosti jednotlivých činností pak vyžadují i specifické odlišnosti v orgánech a metodice řízení.

Hlavní takové odlišnosti jsou mezi činnostmi civilními a vojenskými. Proto jak orgány řízení, tak i metody řízení civilních a vojenských činností se vzájemně nejvíce odlišují.

Odlišnosti jsou však i mezi orgány a způsoby řízení jednotlivých „civilních“ činností. Liší se vzájemně v míru a liší se budou i za války. Tak např. řízení zemědělské výroby se v mnohém liší od řízení dopravy nebo spojů, zatímco období v té organizaci a v těch zaběhaných vztazích, v kterých se do té doby i metodou nejvíce vojenskému velení.

3. *Metody řízení za války* musí vycházet především z hlavní leninské zásady, která zabezpečuje plynulý a nerušený přechod z míru do stavu branné pohotovosti státu: pokud možno neměnit nic na organizaci ani na systému řízení během přechodu do branné pohotovosti státu; zabezpečit toto velmi obtížné období v té organizaci a v těch zaběhaných vztazích, v kterých se do té doby činnost státu řídila.

Důležitost této zásady podtrhují změny, které ve vojenství nastaly od doby, kdy V. I. Lenin vyslovil tuto zásadu. Víme ze zkušeností s reorganizacemi v míru, jak je vážně narušeno řízení a na jak dlouhou dobu, než se nová organizace zaběhne. Připočteme-li k tomu zvýšený nárok na kvalitu řízení, zvýšený objem činností, které je nutno řídit v předmobilizačním období, v mobilizaci a v počátečním období války a počítáme-li se silným narušením spojení i vlastní řídicí činnosti a s psychologickými účinky počátečního hromadného úderu ZHN, dojdeme k závěru, že každá reorganizace řídicích orgánů v tomto období by vážně ohrozila samu podstatu řídicí činnosti.

Také změny v metodice řízení v tomto období je nutno bedlivě uvážit. I změna metody řízení by mohla vážně ohrozit výsledky řízení, pokud by nebyla pečlivě připravena a předem nacvičena. Avšak změněné podmínky válečného stavu si určité změny v metodách řízení vynutí. Stav ohrožení, státní mobilizace a konečné účinky zbraní hromadného ničení si vynutí zrychlené a zpružněné způsoby řízení na teritoriu, nemá-li dojít k dezorganizaci a k chaosu.

Aby mohla být řídicí činnost zrychlena a zpružněna, bude třeba urychlit:

- sběr a tok informací (zpráv) — (první směr toku informací zdola nahoru);
- vyhodnocování informací a složení celkového přehledu situace;
- rozhodování;
- proces seznámování nižších stupňů řízení s rozhodnutími a rozkazy nadřízených (druhý směr toku informací).

Opatření, která je nutné za tím účelem předvídat, můžeme rozdělit na dvě skupiny:

1. Opatření *okamžitá*, tj. taková, která můžeme uskutečnit s těmi orgány a prostředky řízení, které máme v míru.

Sběr a tok informací (zpráv) můžeme urychlit :

- přípravou (návky) orgánů zjišťujících a shrnujících informace (např. radiační hlásná síť, síť orgánů zjišťujících chemické a biologické napadení atd.) ;
- organizací příslušných spojovacích sítí z těch prostředků, které má dnes stát k dispozici, nebo které může v dohledné době opatřit a zřídit.

Vyhodnocování informací, souhrny informací a složení celkového přehledu situace ve státě můžeme urychlit tím, že sběr informací centralizujeme a integrujeme na jednotlivých stupních řídicích orgánů (např. na stupni okresu a kraje). Každý stupeň řídicích orgánů zpracuje souhrnnou informaci ze svého úseku (obvodu, oblasti) řídicí činnosti (integruje a generalizuje informace), takže vyšší řídicí stupeň neskládá dílčí detailní informace, ale už generalizované za určitou oblast. Např. kraj shrne už integrované informace a z části generalizované, které obdrží od svých okresů, dále je generalizuje a centrum řízení státu skládá informace už jen z deseti (jedenácti) krajů.

Vyhodnocování a souhrny informací můžeme urychlit zřízením štábů územních orgánů řízení na stupni okresů a krajů, zřízením celostátního štábu a jejich výcvikem v době míru.

Krajský systém nelze považovat za univerzální; bude vyhovovat pro zpracování informací o zdravotnické, radiační, chemické (biologické) situaci, o situaci v zemědělství, v silniční dopravě, ve stavebnictví, pracovních silách, v politicko-morální situaci apod. Avšak v různých oborech jako v průmyslové výrobě, v železniční dopravě, ve spojích apod. bude hierarchie řídicích stupňů jiná — odpovídající potřebám a v míru zavedeným způsobům řízení.

Rozhodování můžeme urychlit

— jiným uplatněním zásady demokratického centralismu, tj. projednávání situace a rozhodováním užších výborů zodpovědných orgánů řízení, schopných řešit rychle okamžitou situaci; pléna orgánů mohou schvalovat opatření a určovat další linii v delších časových intervalech;

— decentralizací pravomoci a zodpovědnosti na nižší stupně řízení, tj. na okresní, krajské a jiné orgány řízení.

Proces seznamování nižších stupňů řízení s rozhodnutími, příkazy a nařízeními můžeme urychlit :

- autoritativnějším rozhodováním, řízením činnosti příkazy a nařízeními k řešení konkrétních situací;
- uspořádáním příslušných spojovacích sítí, zajištěných na vyšších stupních 4 — 5 druhů pojitek, na nižších stupních 2 — 3 druhů pojitek;
- vytvořením sjednoceného (integrovaného) systému (nebo alespoň pouze několika málo jednotných systémů) řízení státu.

Celou činnost pak urychlíme především *stanovením tohoto jednotného systému řízení a jednotné metodiky řízení, soustavnou přípravou a nacvičováním tohoto systému v míru a zvláště pak v předmobilizačním období války.*

To jsou v hlavních rysech opatření, která je možno uskutečnit v podstatě s těmi prostředky a orgány řízení, které dnes existují. Opatření by měla být budována tak, aby na nich mohly být postupně vybudovány perspektivní systémy automatizovaného řízení.

2. *Druhá skupina* opatření by měla být cílevědomě připravována v delší perspektivě, protože není možno je uskutečnit neprodleně.

Jsou to opatření směřující k *úplné mechanizaci a automatizaci řízení*:

- automatizace sběru a toku informací (obou linií, vzestupné i sestupné, tj. zpráv i příkazů);
- automatizace vyhodnocování situace a zjišťování optimálních variant rozhodování.

Myslím, že by nebylo správné mluvit o mechanizaci nebo automatizaci rozhodování. Tuto důležitou činnost je zapotřebí ponechat lidem. I v době míru, ale zvláště za války nesmí být rozhodování mechanické; musí v něm být i lidský rozum a cit.

Všechno ostatní však je třeba automatizovat nebo alespoň mechanizovat. To vyžaduje

- zavést používání nových matematických metod řízení,
- zasadit do systému řízení samočinné počítače,
- vybudovat dokonale zajištěnou (3 — 4 pojitky) neselhávající spojovací síť.

Využívat práce samočinných počítačů nejen k zjišťování a sestavování statistických přehledů a situačních zpráv, ale pokud to povaha věci dovolí, i k hledání *optimálních variant* řešení dílčích situací, jako podkladů pro rozhodování a řízení.

VOJENSKÉ VELENÍ NA TERITORIU

je jednou ze složek (linií) řízení státu. Zodpovědným resortem uskutečňujícím velení je ministerstvo národní obrany.

Ponechme stranou velení vojskům v poli; je to široká problematika přesahující rámec této studie.

Kromě činnosti vojsk v poli bude MNO řídit činnosti, které můžeme rozdělit z hlediska řízení na dva druhy:

1. *První skupina* jsou ty činnosti vysoce specializované, jejichž charakter vyžaduje přímé řízení anebo mají jen několik málo jednotek k řízení. Pro tyto činnosti je nutné mít zvláštní systém řízení anebo řídit jednotky přímo z ministerstva národní obrany.

Jsou to tyto činnosti:

- a) Protivzdušná obrana státu
- b) Likvidace velkých výsadků na území státu*)
- c) Vojenská zpravodajská služba
- d) Protiradiotechnická činnost
- e) Vyhodnocování válečných zkušeností
- f) Řízení vojenského politického a odborného tisku
- g) Topografická služba

- h) Řízení vojenských výrobních a opravárenských zařízení*)
ch) Vyžadování oprav a výroby vojenské techniky a materiálu pro potřebu polních i teritoriálních vojsk.

Ve vyjmenovaných činnostech má zvláštní postavení co do důležitosti a nutnosti rychlého a pružného řízení protivzdušná obrana státu. Proto má a vždy bude mít svůj samostatný systém velení, vybudovanou hierarchii orgánů velení od Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy přes MNO a sbory PVOS až k výkonným jednotkám druhů vojsk PVOS. K tomu má vybudovanou i zvláštní samostatnou spojovací síť. Velení PVOS nebude možno nikdy slučovat s řízením jiné činnosti.

Ostatní činnosti vyjmenované ad b) až ch) budou řízeny přímo od orgánů MNO k výkonným jednotkám.

2. *Druhá skupina* jsou ty činnosti, které vzhledem k svému charakteru a rozložení výkonných orgánů a jednotek na celém území státu bude účelné řídit prostřednictvím územních orgánů velení.

V této skupině půjde o

- a) Politickou výchovu polních i teritoriálních vojsk
- b) Mobilizaci vojenských útvarů (svazků) a zařízení
- c) Radiační a chemickou (event. i biologickou) hláskou službu
- d) Přesuny vojsk a týlů na území státu
- e) Vojenskou dopravu a její zabezpečení
- f) Evidenci a skladování materiálu
- g) Týlovou činnost, tj. zásobování a odsuny jak vojsk v poli, tak teritoriálních vojsk a zařízení, tj. všechny druhy zásobovacích a odsunových služeb MNO
- h) Vojenskou zdravotnickou službu
- ch) Odvody, výcvik branců a záloh
- i) Výstavbu nových útvarů a týlových zařízení k doplňování polních i teritoriálních vojsk a týlů
- j) Požadavky na přednostní údržbu, obnovu a zabezpečení provozu komunikací a spojů pro vojenské účely
- k) Ubytovací a stavební službu
- l) Posádkovou službu (včetně likvidace písemností a materiálu po jednotkách, které odešly do pole, zajištění a střežení budov a majetku vojenské správy, evidence materiálu a manipulace s ním).

I tyto činnosti budou řízeny direktivně a centralizovaně z ministerstva národní obrany podle jednotného zámyslu a jednotného plánu. Z vyhodnocení charakteru bojové činnosti na území státu, zejména s přihlédnutím k pravděpodobným účinkům ZHN vyplývá, že bude účelné podle jednotného plánu a v stanovených mezích decentralizovat pravomoc i zodpovědnost v oblasti těchto činností na nižší orgány velení, tj. na velitelství vojenských okruhů, na krajské a okresní vojenská velitelství.

Přísně centralizované velení z ministerstva přímo výkonným orgánům a jednotkám by pravděpodobně selhalo současně s prvním hromadným úderem nepřítele na naše území. Bude nutné, aby podřízené územní orgány velení byly

Činnosti označené *) bude v některých případech možno řídit prostřednictvím vojenských okruhů.

orientovány o plánech činnosti, resp. měly směrnice a výpisy z připravených plánů činnosti v těchto oblastech, aby mohly na místě operativně a rychle rozhodovat a činnost řídit, i když dočasně nebudou moci být řízeny vyššími velitelskými orgány.

Veškerou řídicí činnost je třeba integrovat tak, aby na určeném území (okresu, kraje, okruhu) rozhodoval pouze jeden velitel o veškeré vojenské činnosti. K tomu bude třeba:

- za velitele územních orgánů vybírat nejen politicky, ale i odborně vzdělané a zkušené důstojníky a generály;
- územní velitelství vybavit potřebným štábem odborníků schopných řešit všechny odborné otázky;
- vymezit přesně působnost;
- připravit plán činnosti územních velitelských orgánů za branné pohotovosti státu;
- tuto činnost v míru nacvičovat;
- zabezpečit bojovou pohotovost těchto velitelských orgánů.

Názor, že by velitel územního orgánu nerozhodoval správně v některých otázkách, např. v řízení dopravy, je neudržitelný. K tomu, aby správně rozhodoval, bude mít odborníka (v tomto případě náčelníka dopravního oddělení), který mu řešení navrhne. Rozhodovat pak může pouze v intencích a mezích centrálního plánu (v tomto příkladu plánu vojenské dopravy), z něhož má výpis.

Pluk v boji také plní plán a rozkaz velitele armády, i když mu velitel armády nevelí přímo, ale prostřednictvím velitele divize. Velitel dělostřelectva svazku podléhá veliteli svazku, ale po odborné stránce je řízen velitelem dělostřelectva armády. Tento systém velení je vyzkoušen, plně se osvědčil a v polním velení nepůsobí žádných potíží. Nemusíme proto mít obavy, že by v teritoriálním systému velení působil potíže. Pokud by šlo o požadavek rychlosti, budou stejné, ne-li větší nároky na rychlost manévru vojsk v poli, než na činnost teritoriálních orgánů.

Integrace teritoriálního velení je důležitá nejen z toho hlediska, že vůbec zabezpečuje velení v soudobých podmínkách, ale také z toho důvodu, že je nezbytnou podmínkou pro vytvoření perspektivního systému mechanizovaného a automatizovaného velení. Prostředky mechanizace a automatizace mohou být nasazeny pouze na jednotný integrovaný systém velení, aby jich mohlo být ekonomicky využíváno.

Velitelství vojenských okruhů budou mít v tomto systému velmi důležitou úlohu. Budou se řídit ve své činnosti plány, rozkazy a nařízeními MNO. Některé činnosti budou VVO řídit *přímo* velením finálním vykonavatelům jako např. činnost skladů depozit zásob materiálu MNO a okruhových zásob, zásobování a odsunu vojsk na frontě i na teritoriu, svazky a samostatné útvary vojsk na teritoriu (kromě PVOS), povolávání a výcvik branců a záloh, likvidaci velkých výsadek (poku nebude řízena přímo MNO), výrobní a opravárenská zařízení atd.

Jiné činnosti jako mobilizační doplnění, výstavbu nových jednotek a zařízení pro doplňování vojsk a týlů na frontě a jednotek PVOS, zabezpečování údržby a obnovy komunikací a spojů, ubytovací a stavební službu, pořádkovou službu, event. i jiné činnosti budou VVO řídit prostřednictvím krajských, některé činnosti (jako posádkovou službu, radiační hláskou službu aj.) prostřednictvím i okresních vojenských velitelství.

ŘÍZENÍ VOJENSKÉ ČINNOSTI NA ÚZEMÍ STÁTU ZA VÁLKY

V předchozí stati jsme zhruba rozebrali vojenské velení na teritoriu, tj. řízení činnosti orgánů, jednotek a zařízení ČSLA. Naproti tomu, pod názvem „vojenské činnosti na území státu za války“ máme na mysli tu činnost, která vyplývá z vojenského působení nepřítele na území státu.

Jak je známo z rozboru charakteristických rysů soudobé raketové a jaderné války, bojová činnost se projeví na celé hloubce území státu a koalice, ať je vlastní fronta jakkoli vzdálena. Proto se v soudobých podmínkách celé zápolí stává nejen pracující, ale i bojující složkou vedení války. Činnost protivníka se může na našem území projevit:

- raketovými a leteckými jadernými údery;
- radioaktivním, chemickým a biologickým zamořením;
- bojovou činností výsadků;
- bojovou činností jednotek proniknuvších frontou;
- dočasným obsazením částí území při místním neúspěchu nebo prohnutí fronty, které v soudobých podmínkách může dosahovat do značné hloubky;
- diverzní činností protistátních skupin;
- nepřátelskou propagandou, šířenou rozhlasem, letáky shazovanými z letounů, balónů, rozšiřovanými cizí agenturou, šířením „šeptandy“ a jinými způsoby, a špionáží.

Všechny tyto způsoby činnosti protivníka mohou značně narušovat řízení a chod života na území státu, snižovat vojenský potenciál státu, jednotu a vůli lidu k odporu a k porážce nepřítele.

Obranná činnost proti tomuto působení nepřítele na území státu je jistě velmi důležitá. Aby byla účinná, nesmí být pasivní, nesmí se omezovat pouze na *likvidaci následků* této činnosti nepřítele, ale pokud lze *bojovat aktivně a ofenzivně proti těmto prostředkům vedení války*. Aby mohla být aktivní, ofenzivní a nejvýš účinná, musí být tato obranná činnost dobře organizována, připravena a nacvičena v míru, a za války *dobře a pružně řízena*. Nejlepší koordinace a řízení jakékoliv činnosti nebo více činností se dosáhne, jsou-li řízeny jedním orgánem, z jednoho centra, a jsou-li linie řízení integrovány a tok informací zmechanizován, jak jsme uvedli vpředu.

Podívejme se, jak je to u nás připraveno a zda dnešní systém odpovídá těmto zásadám.

Hlavními dvěma zodpovědnými orgány za obranu proti těmto činnostem nepřítele jsou ministerstvo národní obrany a ministerstvo vnitra. Na řízení se podílí další orgány: Štáb Lidových milicí ÚV KSČ, ministerstvo zdravotnictví, Ústřední výbor SVAZARMu a Ústřední výbor ČsČK, Svaz Čs. požárníků, ministerstvo dopravy, ústřední správa spojů, ve svých oborech všechny další resorty a ve svých obvodech Krajské a okresní komise obrany.

Všechno pak vcelku řídí příslušný orgán ÚV KSČ.

Lze vyslovit domněnku, že v podstatě je tímto způsobem možno řídit přípravu v míru, ale že to nebude nejvýhodnější způsob řízení při velkém spádu přemobilizačního období a počátečního období války.

Podívejme se poněkud blíže na způsob řízení hlavních obranných opatření proti těmto činnostem. Jedním z nejdůležitějších je protivzdušná obrana státu, která má svoje prostředky zjišťování a vedení vzdušné situace a prostředky pro boj s nepřátelským vzdušným napadením. Je řízena ministerstvem národní obrany. Vzdušná situace musí být současně vedena Štábem CO státu, který zodpovídá za vyhlášení situace ohrožení na území státu a za vyhlášení leteckého, radiačního a chemického poplachu. Prostředky zjišťování radiační situace (dnes radiační hlásná síť) jsou však také v rukou ministerstva národní obrany. Zjišťování situace biologického napadení, pokud je dosud organizováno hygienicko-epidemiologickými orgány ministerstva zdravotnictví, zjišťovalo by následky napadení až při rozšíření epidemických nákaz mezi obyvatelstvem.

Za bezpečnost státních hranic zodpovídá jak ministerstvo vnitra, které má k tomu útvary a svazky Pohraniční stráže, tak současně i ministerstvo národní obrany. Společný boj útvarů Pohraniční stráže a vojsk ČSLA v okamžiku napadení je závislý na složité koordinaci a na součinnosti obou ministerstev.

Vnitřní obrana teritoria a důležitých objektů, závodů a zařízení se uskutečňuje třemi různými prostředky: jednotkami vnitřní stráže, kterým velí ministerstvo vnitra, jednotkami ČSLA, kterým velí MNO a útvary Lidových milicí, kterým velí Štáb lidových milicí ÚV KSČ.

Podobně je tomu i s pomocí obyvatelstvu při jaderném napadení a s odstraňováním následků napadení; hlavním prostředkem jsou zde vojenské jednotky CO, kterým velí ministerstvo vnitra a na ně jsou vázány různé služby a součinnosti. Ještě štěstí, že to je z větší části alespoň na nižších stupních, tj. pokud jde o teritorium na stupni krajů a okresů, v rukou jednoho orgánu — komisi obrany. Ale i tam jsou velmi složité vztahy v koordinaci činnosti prostředků podléhajících několika různým resortům. Ve velmi složitých vztazích probíhá i všenárodní příprava obyvatelstva, což jí není příliš prospěšné.

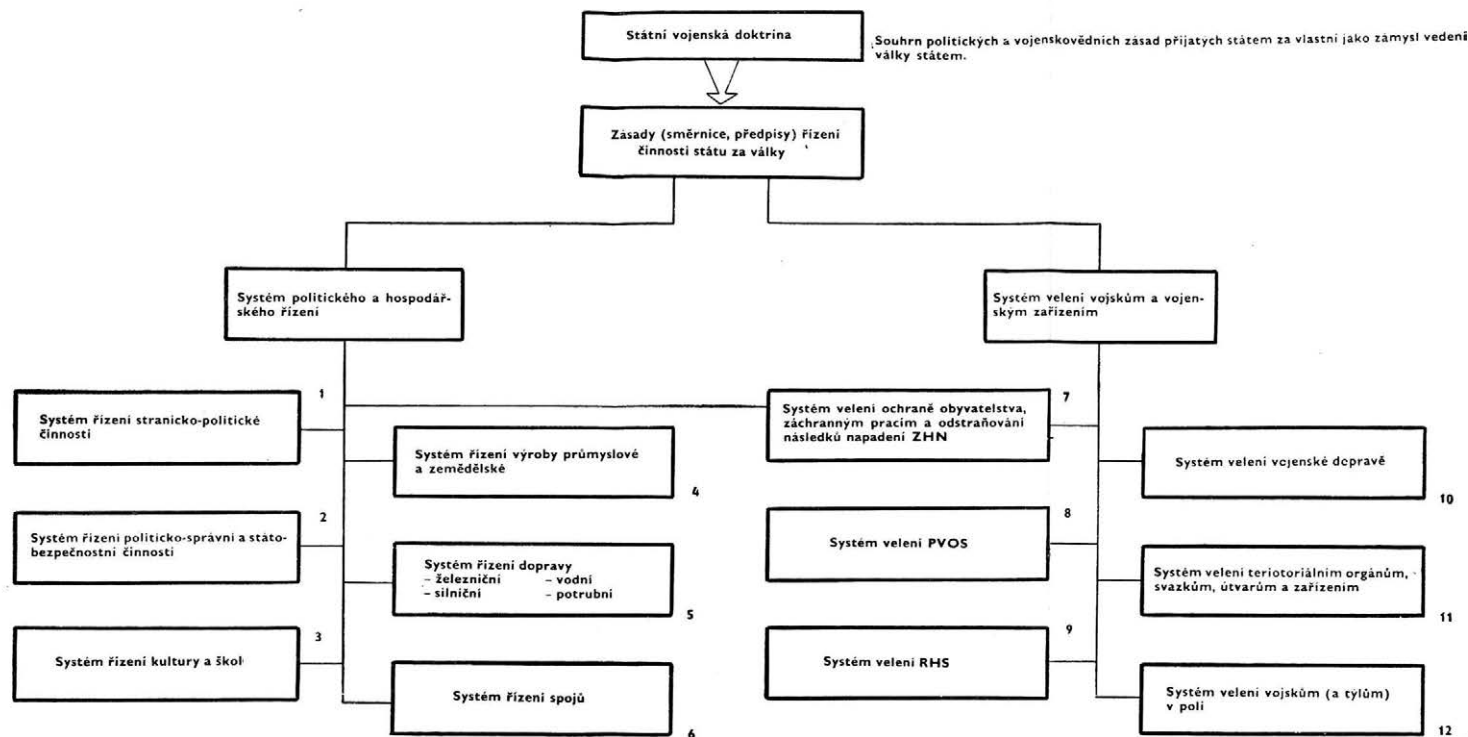
Dá se usoudit, že tyto značně složité vztahy a různé linie řízení a velení a také různé metody velení a řízení různě kombinované na různých stupních nejsou to nejlepší, co můžeme pro organizaci obrany teritoria udělat. To co se dosud udělalo, udělalo se s nejlepší snahou, ale do značné míry živelně.

Jsmo také snad jediným socialistickým státem, který má systém řízení vojenské činnosti a zvláště systém velení teritoriálním vojskům dosud tak složitý.

Samozřejmě není možné v krátkém článku udělat podrobný vědecký rozbor této otázky a dokonce ne dát nějaký konkrétní recept na řešení. Chceme však upozornit na tento problém, který vidíme jako *problém jednotného řízení vojenské činnosti na území státu za války*. Domníváme se, že je tak důležitý, aby se mu věnovalo patřičné místo v řešení otázek všelidové obrany země a aby bylo postaveno pracoviště, které by provedlo podrobný *vědecký* rozbor těchto otázek a navrhlo řešení. Alespoň tolik, že by řízení těchto činností mělo být zjednodušeno, integrováno, mechanizováno a centralizováno, můžeme bezpečně usoudit.

Zatím se zdá, že se u nás badatelská vědecká práce v tomto směru dosud nerozvinula. Hlavní příčinou tohoto stavu je, že nejsou dosud zřízeny žádné vědecké pracovní kapacity, které by byly schopny na těchto otázkách pracovat.

NÁVAZNOST A PODŘÍZENOST STÁTNÍCH SYSTÉMŮ ŘÍZENÍ ZA VÁLKY

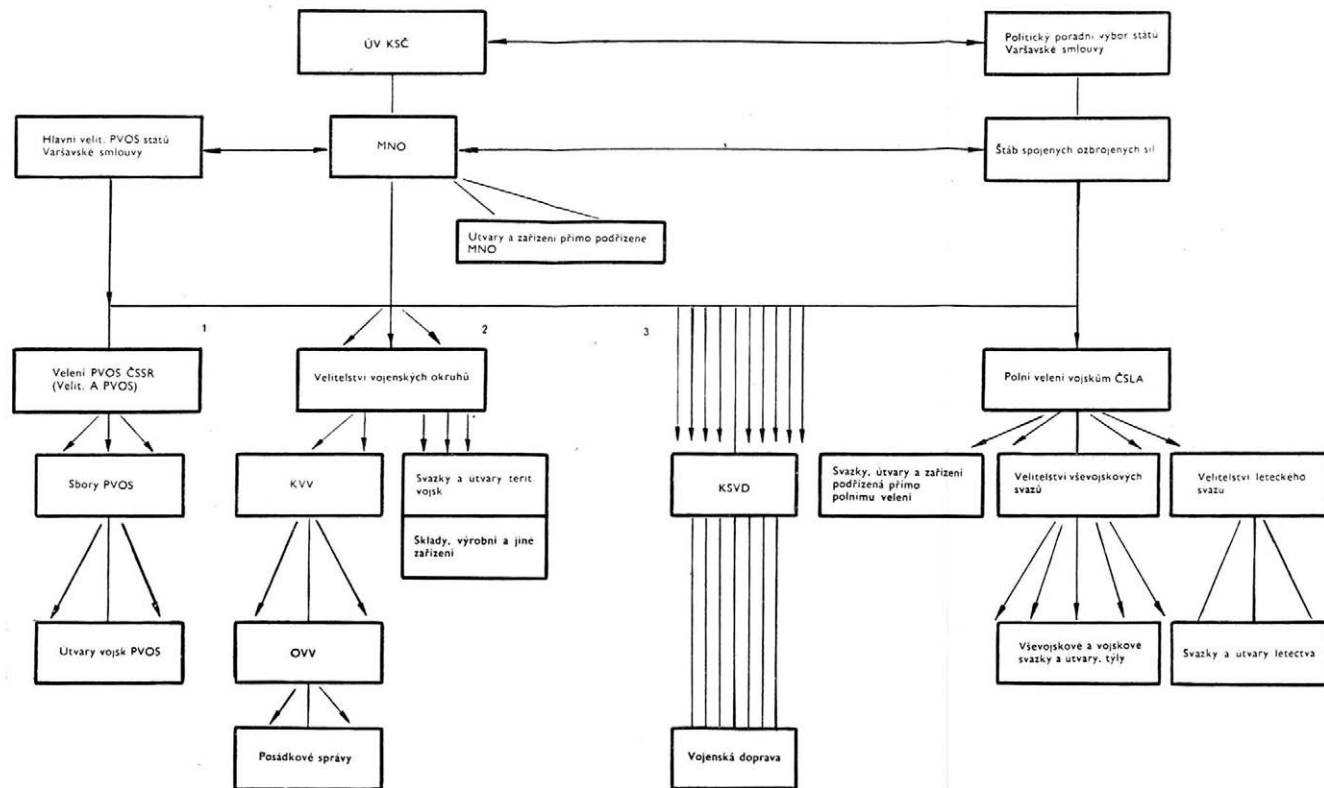

Poznámka:

Schéma znázorňuje druhy a závislosti systémů řízení činnosti, nikoli však orgánů řízení a jejich podřízenost.

Orgány řízení by měly být vybudovány tak, aby se docílilo co nejlepších způsobů centralizovaného, integrovaného a mechanizovaného řízení, co nejméně vázaného v rozhodování na součinnost vzájemně nepodřízených orgánů.

Integrovat je možno zejména podsystémy řízení uvnitř těchto systémů i vzájemně některé systémy (např. 1, 2, 3 a z poř. čís. 4 řízení zemědělské výroby, a z čís. 5 řízení silniční dopravy); (z vojenské pak čís. 7, 9, 10, 11). Počet integrovaných systémů lze snížit asi na 7 z dosavadních 12 hlavních systémů.

Poznámky

1. Linie velení a součinnostní jsou jednotné a jednoduché až na systém 3 (velení orgánů vojenské dopravy), který je příliš centralizovaný a měl by být včleněn do územního systému velení (č. 2).
2. V systému 2 je zahrnut i systém RMS, který má svoje orgány na všech stupních velení. Systém územního velení (2) je přiknut k územnímu politicko-správnímu členění území státu a zajišťuje spolupráci vojenských (ČSLA) a civilních krajských, okresních a místních orgánů.

HOSPODÁŘSKÉ ZABEZPEČENÍ SOUDOBÉ VÁLKY

Plukovník Oto Švach

Základem ekonomického zabezpečování války je rozhodnutí, jaká opatření uskutečnit již před začátkem války a jaká připravit k realizaci až v případě války. Důležitost této otázky je v tom, že náklady na přípravu války, náklady na obranu mají značný vliv na mírový rozvoj národního hospodářství, na životní úroveň obyvatelstva a tím i na morální stav dané země. Nesprávná řešení přípravy k válce, která se budou mylně považovat již za zastaralá a bezpředmětná, mohou mít svůj vliv na průběh války.

Hledáme-li správné závěry, je nutno vyjít z názoru na příští možnou válku a vyhodnotit zkušenosti z druhé světové války i opatření, která přijímají vyspělé státy po 2. světové válce k zajištění obranyschopnosti.

Ze současných názorů na příští možnou válku je pro naši úvahu důležitý charakter války a rozhodující význam jejího počátečního období.

Počáteční období obou světových válek, tj. období nejméně 3—6 měsíců, bylo v rozhodující míře zabezpečováno vojenskou technikou ze zásob vytvořených v době míru. O tom svědčí příklad Německa, Anglie, USA i Sovětského svazu za druhé světové války. Bylo to zejména proto, že z technických důvodů není možné přebudovat hospodářství, aby vyrábělo podstatně víc vojenské techniky než v době míru a v kratší lhůtě než jsou 3—4 měsíce, u velmi složité techniky i déle.

Lhůty přebudování ovlivňuje především složitost výroby vojenské techniky, náročnost na přípravu výroby i nutnost zkoušek. Např. tank má asi 8 tisíc detailů, výroba vyžaduje asi 100 tisíc operací, celý tank představuje asi 4 tisíce efektivních hodin; to určuje průběžnou dobu výroby nejméně 3 měsíce.

Zahájení výroby vojenské techniky v závodech, které v míru tuto techniku nevyráběly, je značně náročné. Sovětský svaz, který nejúspěšněji a nejrychleji převedl výrobu mírovou na válečnou, dosáhl např. těchto nejlepších výsledků (podle Dějin Velké vlastenecké války — díl II.) „28. července 1941 uložil státní výbor obrany zaměstnancům uralského závodu těžkého strojírenství, aby nejpozději do října zorganizovali ve svém závodě celý výrobní cyklus strojů T 34. Závod měl již v té době značné zkušenosti z výroby tankových koreb. Kromě toho bylo možno převzít zkušenosti blízkého velkého závodu tankového průmyslu, který tanky T 34 vyráběl. Sverdlovské výrobce tanků posílili stalingradští dělníci, kteří přijeli na Ural. V září vyjelo z bran závodu 15 tanků T 34, v říjnu 51 a v listopadu 101 tank.“ Znamenalo to, že první tanky vyjely z tohoto značně vyspělého závodu asi za 2 měsíce, větší série tanků asi za 4 měsíce.

Zkušenosti ukazují, že v případě krátkého válečného tažení, např. přepadení Polska, Holandska, Belgie, Francie na počátku druhé světové války, stačily

zásoby vytvořené v Německu před druhou světovou válkou, případně vždy před každým delším tažením, plně k získání vítězství.

Naopak, jestliže se válečné tažení prodloužilo, bylo nutno k zabezpečení potřeb ozbrojených sil zavést masový rozvoj výroby zbraní, střeliva, bojové techniky a jiných materiálně technických prostředků.

Všechny válčící země proto za 2. světové války přikročily k organizování válečného hospodářství.

Ekonomická příprava k zajištění potřeb soudobé války zahrnuje tyto úkoly a opatření:

1. udržování, vyzbrojování a přezbrojování armády, včetně přípravy zásob v ozbrojených silách,

2. stavby vojenských zařízení a přípravu válčistišť,

3. přípravy přechodu na válečné hospodářství,

4. přípravy k ochraně obyvatelstva po napadení v počátečním období války,

5. přípravy k obnově narušeného národního hospodářství.

Udržování, vyzbrojování a přezbrojování armád je základní úkol přípravy k vedení války. Zahrnuje vybavení armády základním materiálem pro život v době míru, zabezpečení výcviku, mzdové náklady apod. Kromě běžného zásobování vojsk pro potřebu výcviku jsou vytvářeny nezbytné zásoby k mobilizačnímu rozvinutí vojsk, tj. zásoby, které jsou umístěny přímo v mírových útvarcích a jednotkách v rozsahu zabezpečujícím mobilizování těchto útvarců. Dále jsou vytvářeny mobilizační zásoby, nutné pro zásobování vojsk a úhradu ztrát v počátečním období války.

ČSSR za posledních 13 let vynaložila na materiálně technické zabezpečení armády značné finanční prostředky. Do roku 1957 zabezpečovala především základní vyzbrojení armády, od roku 1957 přezbrojení armády a vytvoření materiálových zásob.

Kromě zásob v ozbrojených silách vytváří další zásoby pro potřeby ozbrojených sil národního hospodářství. Vytvářejí se ke krytí a k zásobování vojsk v počátečním období války. Jsou to zejména potraviny, pohonné hmoty apod.

Obdobně jako mnoho jiných států, i Československo ve značném rozsahu zabezpečuje *výstavbu vojenských zařízení*, zejména pak letišť, stanovišť protivzdušné obrany, kasáren, skladů apod. V *přípravě válčistišť* jde především o výstavbu strategických komunikací, úpravu železničních tratí, zvyšování průchodností železničních tratí, železniční a silniční objezdy velkých měst, budování spolehlivého spojení, produktovodů apod. V investiční výstavbě ministerstva národní obrany bylo v průběhu posledních 15 let použito asi 40 % prostředků na výstavbu letišť a zařízení protivzdušné obrany, 20 % na výstavbu kasáren a kolem 20 % na výstavbu skladů. Na investiční výstavbu v přípravě válčistišť bylo vynaloženo v posledních 10 letech asi 40 % na úpravu železniční sítě, 35 % na úpravu silniční sítě, 10 % na úpravu spojovací sítě a asi 15 % na zajištění zásobování pohonnými hmotami.

Přípravy k přechodu na válečné hospodářství, přípravy k ochraně obyvatelstva a přípravy k obnově národního hospodářství po úderech zabezpečují opatření organizačního rázu a vytváření státní rezervy. Ve vytváření státních rezerv pro výše uvedené úkoly bylo v posledních letech těžiště položeno zejména na zajištění léků a proviantu, na zajištění oprav vojenské techniky a výroby v po-

čátečním období války, na zajištění obnovy národního hospodářství po úderech, zejména zajištění obnovy silnic a železnic, obnovy spojení a obnovy energetické a plynárenské sítě.

V přípravě k přechodu na válečné hospodářství jde rovněž o výstavbu výrobních kapacit. Výstavba zbrojních kapacit se zaměřuje především na takové závody, které vyrábějí vojenskou techniku v době míru. Část těchto kapacit, především speciální jednoúčelové provozy a zařízení, je možné použít pro civilní výrobu v době míru. V investiční výstavbě zbrojního průmyslu byly za posledních 13 let vybudovány především kapacity na výrobu zbraní a tanků (asi 40 % všech prostředků), kapacity na výrobu letadel (asi 20 %), na výrobu munice a speciální chemii (asi 35 % všech nákladů).

Hlavní význam v materiálně technickém zabezpečení mají dodávky vojenské techniky. Ve 2. světové válce i v poválečných letech náklady na pořizování vojenské techniky dosáhly $\frac{2}{3}$ až $\frac{3}{4}$ všech nákladů k přípravě a vedení války.

Československá armáda zajišťuje dodávky vojenské techniky z vlastního průmyslu a z dovozu.

Výroba vojenské techniky v ČSSR započala po 2. světové válce prakticky až v roce 1951. V prvních třech letech došlo k pronikavému růstu zbrojní výroby v ČSSR. (V roce 1953 dosáhla zbrojní výroba téměř čtyřnásobku výroby z roku 1951.)

Toto tempo rozvoje československého zbrojního průmyslu umožnilo zajistit *plánované vyzbrojení Čs. lidové armády potřebnou vojenskou technikou.* Byly vyráběny zejména proudové letouny MiG 15, bitevní pístové letouny Il 10, dělostřelecké zbraně, kulomety Gorjunov a kulomety vzor 52, dělostřelecká munice, rádiové stanice RF 11, RO 21, R 22, RM 31, malé směrové stanice, řada moderních ženijních strojů a přepravních prostředků, potřebné množství masek, ochranných oděvů a prostředků pro odmořování terénu.

Kromě kladných výsledků v zabezpečování obrany způsobilo vysoké tempo zbrojní výroby některé těžkosti na jiných úsecích národního hospodářství, prohlubovaly se disproporce mezi strojírenskou výrobou a hutní výrobou apod. Proto koncem roku 1953, kdy se z části vyjasnila mezinárodní situace, bylo rozhodnuto snížit postupně plán zbrojní výroby. To se projevilo snížením čisté produkce v roce 1955 na 84 % a v roce 1956 na 80 % oproti roku 1953.

V letech 1957 — 1958 dochází k přezbrojování armády novými druhy materiálu, které lépe odpovídají rozvíjejícím se názorům na vedení války s použitím zbraní hromadného ničení.

V letadlech je to především přechod na nadzvukové letouny MiG 19 a vrtulníky a zavedení cvičných letounů UTI MiG 15. V oboru speciálních vozidel je do výzbroje zaveden tank T 54, obrněný polopásový transportér OT 810 a transportér BTR 50, vyprošťovací, jeřábové a mostní tanky. Dále jsou to nové typy radiolokátorů, rušících zařízení, směrová pojítka, přístroje pro vidění v noci, přístroje pro zjišťování radioaktivity, nové typy samopalů, kulometů, bezzákluzových kanónů apod. Armáda dostala i nové moderní ženijní prostředky pro odminování, přepravní prostředky apod.

Zbrojní výroba se v letech 1957 — 1958 znovu snížila. Důvodem bylo především přezbrojování Čs. lidové armády novými typy výzbroje a s tím spojené usnesení nejvyšších orgánů z konce roku 1957 o zastavení, případně omezení

výroby některých již neperspektivních druhů vojenské techniky. Přitom zavádění nové výroby, především podle sovětské licence, nebylo tak rychlé, aby bylo možno snížení výroby starší vojenské techniky vyrovnat zvýšením výroby nových druhů.

V roce 1958 je tedy nejnižší úroveň výroby vojenské techniky od roku 1952. Celkový odbyt výrobků vojenské techniky činí téměř 40 % výroby z roku 1954. K největšímu poklesu dochází u výroby letadel (27 %) a munice (50 %). K částečnému vzestupu došlo u výroby speciálních vozidel; dochází ke značnému vzestupu u slaboproudu a optiky (47 %) a u ostatní vojenské techniky (310 %).

Od roku 1958 dochází opět k růstu výroby vojenské techniky jako celku a v roce 1963 dosahuje již 153 % výroby roku 1958. Výroba vojenské techniky činí v těchto letech asi 6 % celkové strojírenské výroby. K vzestupu výroby dochází zejména v důsledku zavedení nových druhů vojenské techniky, např. letounů MiG 21, cvičných proudových letounů L 29, leteckých raket, tanků T 54 Řeka, obrněných transportérů TOPAS a SKOT, nových druhů samopalů a kulometů, rádiových stanic RM 31, R 105, R 108, R 109, leteckých palubních rádiových stanic, dálkopisů, indikátorů radioaktivního záření, dozimetrů, infrapřístrojů, mostových souprav, nových typů ochranných masek apod.

Vzhledem ke stále vzrůstající technické náročnosti vojenské techniky se prohlubuje mezinárodní dělba práce. Pro ČSSR to znamená zvyšování podílu dovážené techniky na celkovém množství vojenské techniky, dodané ozbrojeným silám. V posledních 5 letech činil dovoz vojenské techniky 25 — 30 % celkových dodávek ozbrojeným silám (z toho asi 80 % je dovoz vysoce technicky náročných výrobků). Dovozy vojenské techniky má významný podíl na celkovém dovozu. V letech 1956-60 činil průměrně 5 % z celkového dovozu a 28 % ze strojírenského dovozu. V letech 1956-60 je významný i náš vývoz vojenské techniky, který činil téměř 9 % celkového vývozu a 30 % strojírenského vývozu.

Dělba práce ve výrobě soudobé vojenské techniky vyplývá z obdobných požadavků jako dělba práce v národním hospodářství vůbec. Zvláštnost je však především v tom, že vojenská technika stojí obvykle na úrovni soudobých výsledků vědy a techniky a její zabezpečování vyžaduje vysoce kvalifikovaných kadrů a značného množství kvalitních surovin.

Koordinaci ekonomických příprav k vedení války v rámci Varšavské smlouvy řeší Spojené velení armád států - účastníků této smlouvy, a kromě toho Rada vzájemné hospodářské pomoci.

Spojené velení stanoví především základní předpoklady pro unifikaci výzbroje a nejvýhodnější výzbroj pro jednotlivé státy. Ekonomické otázky a otázky hospodářské politiky řeší Rada vzájemné hospodářské pomoci, zejména ve Stálé komisi RVHP pro obranný průmysl.

Stálá komise RVHP pro obranný průmysl řeší základní otázky specializace výroby vojenské techniky na mnohostranném základě. Mezinárodní specializaci výroby zajišťuje především u sériových výrobků vojenské techniky a u technologického zařízení pro jejich výrobu.

Složitost vojenské techniky vyžadovala v oblasti výroby stále více mezistátní spolupráce, především se Sovětským svazem; postupně vznikla i dvoustranná kooperace s dalšími zeměmi, např. u letounu MiG 17, u tanku T 54 a v poslední době u středního kolového obrněného transportéru OT 54 s PLR apod. Dovozy

kompletů, uzlů a speciálního materiálu činil v posledních letech až 10 % čisté produkce vojenské techniky.

Vedle ekonomické přípravy ozbrojených sil je třeba zabezpečovat potřebná opatření k zajištění počátečního období války v národním hospodářství.

Co rozumět pod pojmem počátečního období války z hlediska hospodářských mobilizačních příprav? Je to takové období, kdy národní hospodářství se bude řídit podle připravených plánů a operativními zásahy řídicích orgánů. Je to období technických, technologických a ekonomických přeměn národního hospodářství pro potřeby války.

V tomto smyslu počáteční období války zahrnuje přibližně první 2 měsíce války. Při jeho určení vycházíme především z možnosti sestavit komplexní národohospodářský plán na další období války. Vezmeme-li za základ variantu, která počítá s hromadnými údery zejména v prvních 2 — 3 dnech války, potom nejméně 5 — 7 dnů budou trvat prvořadě práce k záchraně lidských životů a k nejnutnější obnově dopravy a spojů. Teprve po této době bude možno zajistit odbornou technickou prohlídku a zhodnotit možnosti obnovy a rekonstrukce výrobních zařízení, Technické vyhodnocení stavu základních fondů, surovin apod. i zjištění ztrát na lidech si vyžádá opět několik dnů (podle odhadu až 1 týden). Celkové vyhodnocení za jednotlivá odvětví, včetně nejdůležitějších navazujících odvětví, si vyžádá opět 10 — 14 dnů usilovné práce na stanovení základních směrných úkolů pro obnovu a rozvoj válečného hospodářství.

Sestavení válečného hospodářského plánu na ústředních orgánech a dále pak na podřízených organizacích si podle odhadu vyžádá asi 1 měsíc. To znamená, že válečný hospodářský plán, zpracovaný podle konkrétní situace počátečního období války, může ustoupit v platnost počátkem třetího měsíce války.

Částečně lze přitom vycházet i ze zkušeností Velké vlastenecké války SSSR. Dne 4. července 1941 uložil Státní výbor obrany komisi, vedené předsedou Gosplanu SSSR, aby vypracovala plán válečného hospodářství k zajištění obrany země se zřetelem k využití zdrojů na Volze, v Západní Sibiři a na Uralu. Dne 16. srpna schválila Rada lidových komisařů předložený plán válečného hospodářství na IV. čtvrtletí 1941 a 1942 v těchto rajónech. Podle těchto údajů je možno soudit, že plán pro východní oblasti SSSR, vycházející z hodnocení válečné situace, byl zpracován v období 5 — 6 týdnů.

Pro období prvních 2 měsíců války je proto podle mého názoru nutné v míru připravit mobilizační plány a opatření pro národní hospodářství, a to pro různé situace, které mohou za války nastat.

Základ těchto opatření je řešení nejobtížnější situace, tj. při napadení našeho území zbraněmi hromadného ničení. Nižší orgány a organizace (okresy, podniky, závody) připravují i alternativy bez napadení ZHN, která je pro řadu menších celků reálná.

Na úseku řízení bude třeba co nejrychleji získat potřebné informace o ztrátách obyvatelstva, o ztrátách výrobních kapacit i o opatřeních, která nižší orgány řízení přijaly. Jde tedy o zajištění nejnutnějšího spojení řídicích orgánů všech typů a o účelnou organizaci statistického zjišťování a zpracování údajů, aby bylo možno přijímat operativní rozhodnutí k řešení vzniklé situace.

Na *závodech* bude nutno ihned přistoupit k plnění válečných úkolů, které byly stanoveny již v míru. Bude to zejména

- ve výrobě vojenské techniky zajistit co nejrychlejší dokončení a dokončování rozpracovaných výrobků vojenské techniky a zavedení výroby v nejkratších možných termínech; přijmout potřebná opatření k zajištění oprav vojenské techniky a vozidel,

- podle možností postupně ověřovat kooperační vztahy s odběratelskými i dodavatelskými závody, hledat a určit v případě zničení nebo značného poškození závodů náhradního (alternativního) plnítele původního úkolu (zejména u dodávek pro vojenskou techniku); přitom využít alternativních plánů, připravených v míru,

- upravit režim práce podle podmínek napadení (radioaktivní stopa, dlouhodobý vzdušný poplach atd.).

Na *úseku dopravy* bude třeba realizovat plán vojenských a evakuačních přeprav; všemi silami, které budou k dispozici, zajišťovat přednostně obnovu železnic a silnic, řešit otázky kombinovaných železničních a silničních přeprav při dočasném přerušení železničních sítí apod.

Na *úseku pracovních sil* bude nutné:

- nasazovat práce schopné obyvatelstvo k prvořadým záchranným, likvidačním, obnovovacím pracím a ženiijním pracím pro ozbrojené síly,

- zdravotnický zabezpečit evakuované a napadené obyvatelstvo; k tomu rozvinout řadu improvizovaných nemocnic a aktivovat oddíly, které poskytnou první lékařskou pomoc,

- získat přehled o vlivu válečných událostí na stav pracovních sil; to se týká zejména povolání značné části pracovníků do ozbrojených sil, evakuace a rozptýlení obyvatelstva, ztrát v důsledku válečných událostí, nasazení pracovníků na likvidační a obnovovací práce, zajištění úkolů pro ozbrojené síly apod.;

- vyhlásit pro všechno práce schopné obyvatelstvo pracovní povinnost a případně prodloužení pracovní doby.

Na *úseku materiálně technického zabezpečení* bude třeba využívat strategických surovin a materiálu především pro potřeby ozbrojených sil, omezit prodej pohonných hmot a pneumatik s cílem přednostně zabezpečit ozbrojené síly apod.

Ve stavební výrobě a investiční výstavbě se dokončí výstavba provizorních a polních úkrytů; soustředí se úsilí na rychlé odstraňování škod apod.

Ke splnění těchto a řady dalších zde neuvedených úkolů se již v míru připravují jak organizační a operační, tak i státní rezervy a investiční opatření.

* * *

Rozhodující období soudobé války, tj. počáteční období musí být zajištěno vojenskou technikou, vyrobenou již v době míru.

Mobilizační přípravy národního hospodářství, jak organizační, tak i tvorba rezerv a investiční výstavba zaměřují se přednostně k období prvních dvou měsíců války. Jejich obsahem jsou přípravy ke snížení zranitelnosti národního hospodářství v počátečním období války a k ochraně obyvatelstva před následky napadení zbraněmi hromadného ničení.

Řízení a zabezpečení přesunů na teritoriu

Podplukovník Vlastimil Lidický

Přesuny na teritoriu v počátečním období války, jejich organizace, řízení a zabezpečení musí odpovídat požadavkům *na rychlé soustředění vojsk a přesuny zmobilizovaných svazků (útvárů) podle operačních zámyslů, přípravu velkého množství techniky a materiálu potřebného k zabezpečení operací, při současném řešení přesunů a přeprav v národním hospodářství a jiných dopravních opatření z hlediska potřeb života státu za války (evakuace, redislokace aj.).*

Úkolem teritoriálního velení proto bude :

- sledovat a řídit prostřednictvím podřízených orgánů velení a vlastních pořádkových stanovišť veškeré přesuny a vojenské přepravy podle zpracovaných plánů přesunů a stávající situace ;

- v těsné součinnosti s dopravními orgány státu operativně měnit přesuny a přepravy podle reálného vyhodnocení situace na komunikační síti ;

- pečovat o zabezpečení neustálé sjízdnosti hlavních komunikačních tahů, organizovat technické a pořádkové zajištění, nebo případnou obnovu sjízdnosti v narušených prostorech ;

- dbát na plynulost a dodržování pořadí důležitosti při operačních přesunech a vytvářet organizační předpoklady k udržení vysoké kázně a pořádku na komunikacích ;

- vyhodnocovat plnění grafikonu přesunů (převozů) ;

- přijímat na základě rozborů v celkové situaci na teritoriu účinná a reálná opatření k zabezpečení včasnosti a nepřetržitosti veškeré dopravy ;

- účinně, rychle a energicky velet podřízeným orgánům, jednotkám a zařízením, zabezpečujícím plynulost a nepřetržitost v dopravě na svém stupni ;

- naplánovat, zabezpečit a řídit přesuny nově (mimo „Plán mobilizačního rozvinutí vojsk“) zřízených útvarů, zařízení, nebo postavení organických doplňků osob aj.

Aby mohlo teritoriální velení tyto náročné úkoly řešit, vytváří si k tomu orgán a to *skupinu pro plánování, řízení a zabezpečení přesunů*, jejíž jádro je organizačně včleněno do operačního oddělení. Do této skupiny jsou pak zařazováni podle potřeby a naléhavosti úkolů i další příslušníci složek (oddělení), především z oddělení dopravy, složek týlu, nebo z některého druhu vojska.

Úkolem této skupiny bude především :

- sledovat průběh plánovaných přesunů vojsk a materiálu ;

- řídit a usměrňovat pořádkové a regulační orgány (stanoviště) v otázkách zabezpečení přesunů a informovat je o všeobecné situaci v prostoru jejich činnosti ;

- zpracovávat změny v plánech přesunu a připravovat potřebná nařízení a rozkazy;
- udržovat stálou a pevnou součinnost s podřízenými orgány, se složkami CO, jiných civilních orgánů a komisemi obrany odpovídajícího stupně;
- řešit otázky všestranného zabezpečení přesunovaných vojsk (proudů) a mít s nimi stálé spojení.

Úkoly přesunů a dopravy na teritoriu budou v celkovém pořadí na nejpřednějším místě a proto jejich zabezpečení za každé situace bude *hlavním úsilím celého teritoriálního velení*. Při jejich vážném narušení bude vojenská rada teritoriálního velení na základě přesného vyhodnocení celkové situace přijímat důsledná opatření k nápravě, pružně přizpůsobovat předem splánovaná a z části již realizovaná opatření nové situaci a *okamžitě přijímat rázná a odpovídající rozhodnutí*. V některých případech totiž nebude ani čas čekat na hlášení od podřízených a spoléhat na rozhodnutí nadřízeného. Teritoriální velení musí mít již předem ujasněnou svoji kompetenci (pravomoc) a odpovědnost. *Proto při různých cvičeních a zaměstnáních učíme podřízené:*

- reálnému a rychlému vyhodnocování situací;
- vyhodnocování hlavních úkolů a potřeb;
- přípravě a přijetí reálných rozhodnutí;
- náročnosti při jeho zabezpečení;
- vynutit si u vykonavatelů rychlost v řešení a splnění uložených úkolů.

V souhrnu tato zásada znamená *energicky, iniciativně a náročně velet*. Předem k pojmu „velet“ a „řídít“. Velet znamená v každém případě i řídit, ale řídit vždy neznamená velet. Tuto zásadu mějme v patrnosti při zásazích do plánů a úkolů podřízených, při jednání se součinnostními orgány různých stupňů a charakteru. Proto při velení, řízení a součinnosti budeme opatření řešit s orgány na odpovídajícím stupni organizace. Obcházení určitého stupně velení i součinnosti a nerespektování jeho úkolů, vydaných rozkazů a přijatých opatření znamená velet někomu „přes hlavu“ a vážně narušovat včasnost a plynulost úkolů, nemluvě o narušování vzájemných vztahů. Tyto nedostatky podmiňují vznik dvoukolejnosti ve velení, která *nemůže být nikdy předpokladem úspěchů*.

Dosavadní vývoj a situace svědčí o tom, že akumulace určitých zkušeností na stupni teritoriálního velení již dává právo zevšeobecnit některé poznatky a navrhnout k přijetí takové zásady, které se svým obsahem nejvíce blíží požadavkům na zabezpečení důsledného a pevného velení na teritoriu.

Jedním z poznatků je *účelné řešení součinnosti a zabezpečení přesunu hlubokých operačních záloh teritoriím*. Tyto otázky byly často náplní různých cvičení s teritoriální tematikou a po právu je jim věnována odpovídající pozornost.

Vezměme za příklad situaci, že teritoriální velení dostane od nadřízeného rozkaz zabezpečit a podle vydaných pokynů řídit přesun hlubokých operačních záloh (armády) prostorem teritoria. Prvním opatřením velení teritoria bude navázání součinnosti se štábem přesunovaného svazu. K tomu účelu se zpravidla vysílá k velitelství přesunované armády (operační skupině štábu armády, která přesun řídí) *styčná skupina teritoriálního velení*, jejímž úkolem bude:

- informovat štáb armády o všeobecné situaci na plánovaných (vyčleněných) osách přesunu, o radiační, chemické a zdravotnické situaci, karanténě zvaných prostorech na nich a v blízkém okolí;

- informovat o vzdušné situaci a možnostech působení nepřítele na přesun (nebezpečná, snadno zranitelná místa na osách přesunu, činnost záškodníků, vzdušných výsadků nepřítele apod.);

- seznámit přesunovaná vojska se stavem, průběhem a zabezpečením dočasných objížděk na osách a s únosností silničních objektů;

- vysvětlit organizaci pořádkové a regulační služby vyčleněných os, zásady nutné pro pohyb proudů v některých zvlášť vyznačených prostorech a pro průjezd velkými sídlišti, nebo odpočinkovými prostory jiných vojsk;

- informovat o teritoriálním systému spojení na osách přesunu, především v systému pořádkové a regulační služby na komunikacích;

- informovat o technickém, materiálním a zdravotnickém zabezpečení pochodových os, o rozmístění etapních stanic na nich, nezamořených zdrojů pitné vody v jejich blízkosti s udáním jejich kapacity;

- informovat o rozmístění vojenských teritoriálních skladů a zařízení, ve kterých jsou rozloženy zásoby PHM, proviantu, náhradních dílů a ostatního materiálu, vyčleněných pro přesunující se vojska;

- seznámit s rozmístěním blízkých civilních a vojenských opravárenských závodů, rozvinutých místech speciální čistoty a stálých nebo rozvinutých zařízení, kam usměrnit zdravotnické odsuny;

- organizovat, řídit a pomáhat přesunovaným štábům řešit otázky hygienické čistoty osob a deaktivace bojové techniky a materiálu po průchodu zamořenými místy na osách přesunu s využitím všech stávajících teritoriálních prostředků a zařízení;

- udržovat stálé a pevné spojení s teritoriálním velením a příslušnými KVS, informovat je o pohybech vojsk, jejich potřebách a situaci;

- pomáhat řešit a navrhnout přesunovaným štábům se znalostí místních podmínek a celkové situace vhodné prostory pro rozmístění štábů a vojsk při denním odpočinku a při zastávkách za přesunu.

Aby tyto a další úkoly mohla tato skupina odpovědně plnit, musí být svědomitě připravena. V jejím složení musí být jedinci, kteří jsou odborně a politicky na výši. Rovněž materiální zabezpečení skupiny musí odpovídat možným úkolům. Skupina musí mít příslušnou *dokumentaci* (pracovní mapy, hovorové a signální tabulky, přehled zásob, jejich rozmístění apod.), *spolehlivá pojitka a dopravní prostředky*.

V uvedeném příkladu se nám osvědčilo vytvářet styčnou skupinu o 7 až 9 důstojníků teritoriálního velení.

Náčelníkem styčné skupiny byl zástupce náčelníka štábu, nebo zástupce náčelníka operačního oddělení. Ve skupině bylo po jednom důstojníku operačního oddělení (ze skupiny pro řízení a plánování přesunů), oddělení voj. dopravy, politické správy, spojovacího oddělení, 6. oddělení, technického oddělení a jeden až dva důstojníci týlu.

Skupina měla tento materiál a dopravní prostředky:

- pracovní mapy, pomůcky, hovorové a signální tabulky, přehledy apod.;
- výkonná pohyblivá rádiová stanice s obsluhou;
- zásoby PHM, proviant apod.;
- 2 štábní autobusy, 1 GAZ-69, 2 motocykly s řidiči (spojky) a 3 strážné (1 + 2).

Nemohla-li se skupina pro značnou vzdálenost dostavit k velitelství přesunovaných vojsk včas po ose, přepravila se vrtulníkem a její dopravní a spojuvací prostředky se přesunuly do prostoru činnosti skupiny po ose pod velením jednoho z členů skupiny.

Skupina se přesunuje s vojsky přes celé území, zabezpečuje jejich přesun a potřeby štábů a vojsk a před vstupem na území souseda je předá péči jeho styčné skupiny. Při vzájemném předání a převzetí si obě skupiny sdělí zkušenosti a o předání pořídí krátký zápis.

Další vlastností na teritoriu budou přesuny doplňků (nebo i útvarů a svazků), které teritoriální velení zřídilo (postavilo) na rozkaz nadřízeného mimo úkoly, stanovené plánem mobilizačního rozvinutí vojsk. Tato vojska se po dosažení pohotovosti přesunují za bojujícími vojsky.

U nově vytvořených svazků a útvarů se zde nejeví zvláštních potíží kromě toho, že to budou úkoly pro souhrnný plán přesunů a dopravy neplánované. Jejich přesun bude muset splánovat a zabezpečit operační oddělení v součinnosti s ostatními odděleními teritoriálního velení až po hranice teritoria. Přesunovat organické útvary s veliteli a štáby (i když méně zkušenými) je otázkou poměrně snazší, než přesunovat pouze vojska. Například může dát nadřízený rozkaz: vytvořit u některé krajské vojenské správy v průchodním doplňovacím středisku do určitého termínu doplněk tankových osádek v hodnotě tankového pluku, přesunout jej do určitého prostoru a předat jej v určené době orgánům nadřízeného (nebo orgánům polního) velení.

Pak teritoriální velení bude mít úkol:

- rozplánovat přesun doplňku spolu s dalšími ve stanovených časových lhůtách;
- sladit jeho přesun s probíhajícími přesuny na teritoriu v té době a organizovat jeho zabezpečení;
- vydat rozkaz pro přesun doplňku příslušné krajské vojenské správě.

S přesunovaným doplňkem obvykle pojedí jako jeho velitel a zároveň orgán pro předání důstojník KVS. Doplněk se bude přesunovat na dopravních prostředcích, které si KVS k těmto úkolům zabezpečí povoláním z národního hospodářství (nákladní auta, autobusy). Tyto dopravní prostředky se po předání doplňku vrací pod velením důstojníka KVS zpět a odevzdají opět národnímu hospodářství.

Z této zvláštnosti vyplývá závěr pro nutnost vševojskové přípravy důstojníků na krajských a okresních vojenských správách. Bude potřebné, aby tito důstojníci zvládli i některé otázky vševojskové přípravy (nejen přesuny vojsk) a nezužovali míru svých znalostí a odborností jen na otázku řízení a zabezpečení mobilizace.

Přesuny na teritoriu budou probíhat za silného rozrušení všech prvků silniční a železniční sítě a též se zahájením války aktivovaného spojení. Moderní technika, výkonné dopravní prostředky, jejich rychlost a schopnosti podmiňují pokrokové metody v řízení a zabezpečování přesunů. Tyto metody ve zpětném odrazu si vyžadují použité novodobé techniky pro samotné řízení.

Orgány vojenského velení by i za podmínek vybavení nejmodernější technikou nebyly schopny tyto náročné úkoly splnit. K dosažení cílů, splnění úkolů a všech opatření za branné pohotovosti státu je třeba trvalé a úzké součinnosti se všemi zainteresovanými orgány na teritoriu. Tato spolupráce a součinnost v rámci všelidové obrany země je jedním z nejzávažnějších prvků, bez něhož by nebylo možno tyto úkoly jak co do obsahu, tak co do množství realizovat v potřebném čase.

Základním požadavkem je *jednotný systém velení na teritoriu*. Tato zásada musí být dodržena shora až do vykonavatelů. Orgány vojenského velení v krajích (dnešní KVS) budou zodpovídat za všestranné řešení a zabezpečení těchto úkolů. Z místních vojenských správ (KVS, OVS) musí být vytvořeny orgány komplexního velení, schopné tyto úkoly plnit.

Doposud je nutné z různých důvodů řídit úkoly vojenské dopravy z počátku centralizovaně. K zabezpečení úkolů centrálního plánu dopravy jsou v součinnosti vytvořeny krajské správy vojenské dopravy. Myslím však, že v průběhu události v počátečním období války *bude teritoriální velení jediným místem velení*, které ponese tíhu těchto úkolů na teritoriu a musí být schopno je řešit. Bylo by proto prospěšné podrobit otázku jednotného velení na teritoriu důsledné analýze s cílem vytvořit podmínky jednotnosti ve velení již v míru a to ze stupně MNO až po stupeň kraj (okres).

Zajištění dopravy a spojení je klíčovým opatřením pro organizované řízení života a činnosti na teritoriu. Proto všechny úkoly plní vojenské teritoriální orgány velení v neustálém styku s orgány příslušných komisí obrany a v součinnosti s orgány řízení státu. Tento styk a stálá součinnost je pro plnění úkolů za války nezbytným předpokladem a jednou ze základních podmínek.

Obdobným způsobem jako ozbrojené síly, tak i řídicí orgány státu a jejich podřízené složky se v případě ohrožení státu uvádějí do pohotovosti a realizují různá opatření, jejichž uskutečnění slouží jak pro potřeby armády, tak i pro zabezpečení života a úkolů státu za války. Tato opatření se realizují postupně s vyhlášenými stupni pohotovosti při úhroze napadení státu, nebo před napadením s vyhlášením situace ohrožení. *Takovými opatřeními, jejichž cílem je zabezpečit mimo jiné též potřeby vojsk na teritoriu kromě jiných budou:*

- uvedení celého systému automatických hlásičů úrovně radiace a různých zařízení pro příjem zpráv o parametrech jaderných údarů do bojové pohotovosti;

- zablokování zásob PHM i materiálu a náhradních dílů určených pro potřeby vojsk ve skladech národního hospodářství;

- prověrky, příprava a aktivace veškerých opatření k zabezpečení provozu na vyčleněných silničních tazích;

- uvedení prostředků a zdrojů vody pro zásobování vojsk a obyvatelstva do bojové pohotovosti;

- zavedení jednotného systému řízení veškeré dopravy v krajích a uvedení jednotek pro obnovu silnic a železnic do pohotovosti;
- prověrky připravenosti materiálu, sil a prostředků pro výstavbu náhradních přemostění a mimoúrovňových křížování na komunikacích;
- sledování a shromažďování železničních vagónů v předurčených nakládacích prostorech (stanicích), zvláště pro dopravu speciální a těžké vojenské techniky, zároveň s přípravou přechodu na vojenský grafikon dopravy na železnicích;
- propojení vyhodnocovacích středisek štábu CO s příslušnými vojenskými radiačními skupinami u místních vojenských správ;
- rozvinutí etapních stanic na určených komunikacích;
- demontáž mostních prvků podle stanoveného pořadí a úkolů;
- soustředění letounů a vrtulníků civilního letectva a jejich předání vojskům;
- dodání motorových vozidel a techniky z národního hospodářství armádě podle předurčení v dobrém technickém stavu;
- organizační a součinnostní opatření směrem k armádě s cílem zabezpečit plánovaný průběh mobilizace, plnění vojenských úkolů na teritoriu aj.

Tato opatření budou uskutečňovat především hlavní úřady, ústavy a ministerstva za řízení orgánů příslušných komisí obrany.

Součinnost všeobecně, i když je na její řešení a organizaci kladen zvláštní důraz, se ještě nestala důsledně vlastní ve všech štábech teritoriálního velení. Jejím největším nedostatkem je její mělkost při současné neznalosti a nejasnosti všech možných otázek, jak co do obsahu, tak co do jejích forem. Ovšem zužovat otázky součinnosti jen na jednání mezi vojenskými státními orgány (stranickými orgány) by bylo rovněž nesprávné. Součinnost musí být dodržována i s nadřízenými, s podřízenými a sousedy.

Již sladění otázek vojenských přesunů s evakuačními a jinými přesuny musí mít řešení především v celoteritoriálních a krajských opatřeních, na jejichž přijetí se budou společně podílet jak vojenské, tak i státní a stranické orgány. Špatně řízená a zabezpečená evakuace, živelné hromadění vozidel a osob na důležitých komunikacích a nekázeň obyvatelstva, může *podstatně narušit plánované operační vojenské přesuny a zdržet mobilizaci*. Proto tyto otázky musí být v součinnosti s orgány příslušné komise obrany dohovořeny a zajištěna včasnost a sladění všech úkolů, vojenských i veřejných. Ze strany vojenských orgánů pak budou muset být k zabezpečení a zajištění přesunů přijata taková opatření, aby k narušení plánovaných přesunů nedošlo. Takovými opatřeními mohou kromě jiného též být:

- volba a časová i prostorová sladění jednotlivých tras (os) pro přesuny a evakuaci;
- zesílení pořádkových stanovišť na důležitých směrech, křížovatkách a rozcestích;
- zlepšené vybavení, nebo zesílení orgánů etapní služby na komunikacích, jejich materiální zabezpečení, nebo zvětšení provozních kapacit;

— případně i vytvoření zátarasů a překážek k zamezení vzniku svévolně evakujících proudů obyvatelstva a různých civilních dopravních prostředků na vyčleněné komunikace aj.

Pro názornost a ujasnění si pojmu, úkolů a určení *etapních stanic* na teritoriu je třeba se alespoň stručně seznámit s jejich zvláštnostmi.

Na teritoriu zřizují etapní stanice orgány příslušného resortu národního hospodářství podle připravených plánů za koordinace příslušné komise obrany. Jejich množství a hustota na jednotlivých úsecích vyčleněných komunikací je dána možnostmi jejich naplnění silami, materiálem a prostředky v rámci příslušného kraje (okresu). Na zájmových silničních tazích se zřizují především tyto etapní stanice:

Stanice technické pomoci

Zřizuje se obvykle v provozech stálých (i komunálních) technických zařízení, nebo využívá základního zařízení některé STS apod. V jejím složení jsou řemeslníci profesí, nutných k opravám poškozené dopravní techniky. Pracovní výkon těchto stanic je cca 10–15 běžných oprav za 24 hodin.

Stravovací stanice

Zřizuje se ve vhodných budovách a zařízeních v bezprostřední blízkosti komunikací (restaurační prostory, hotely, závodní kuchyně apod.). Předpokládáný výkon je cca 900 — 1000 denních dávek za 24 hodin se zásobami do 4000 až 5000 denních dávek.

Stanice zdravotnické pomoci

Využívá vhodných budov s možnostmi ošetření vážnějších zranění, nebo nálehavých infekčních onemocnění. Její obsazení je lékař se zdravotnickým a pomocným personálem. Kapacita lůžkové části je malá (cca 8 lůžek pro zraněné a 2 — 4 lůžka pro infekčně choré) vzhledem k tomu, že vážné případy jsou po ošetření ihned odsunovány odsunovými prostředky stanic do stálých teritoriálních odsunových zařízení.

Úseková stanice PHM

Jako základního zařízení využívá stávajících, stabilních čerpacích stanic n. p. BENZINA s příslušným množstvím PHM.

Všechny etapní stanice slouží k zabezpečení *dílčích úkolů za přesunů vojsk*. Mohou je využívat *samostatná vozidla, menší skupiny osob a vozidel, malé jednotky* (např. pořádkové a regulační orgány, rekognoskační skupiny, obsluhy spojovacích zařízení, kontrolní orgány apod.). Umístění etapních stanic se výrazně vyznačuje nařízenými značkami na komunikacích a v jejich blízkosti se zřizují parkoviště vozidel. U zvláště silných etapních stanic se určují k zabezpečení vnitřního pohybu a provozu i pořádkové a regulační orgány.

Není správné, aby během operačních přesunů probíhaly též různé přesuny materiálu (např. zanechaného materiálu v posádkách do teritoriálních skladů apod.). Tento materiál je třeba využívat operativně přímo z posádek, kde byl

zanechán. Zde proto bude úkolem orgánů velení promyslet způsob a možnosti získání rychlého a úplného přehledu o těchto materiálních zdrojích v posádkách na teritoriu.

Problémy součinnosti jsou a vždy budou mnohostranné. Vojenské orgány teritoriálního velení budou muset být více informovány o možnostech civilních zdravotnických složek, o úkolech a možnostech vodního hospodářství, energetiky apod. Rovněž bude potřebné zvážit otázku možného *vysílání styčných důstojníků krajských a okresních vojenských správ na velitelská stanoviště štábů CO* kraje i okresu. Tito by potom mohli zabezpečit dokonalou informovanost vojsk o možnostech sil a prostředků CO, o celkové situaci, o opatřeních v určném prostoru a navrhnout příslušným velitelům vhodná opatření z hlediska potřeb vojsk. Tuto funkci by mohli např. zastávat důstojníci MVS, kteří jsou určeni pro práci v evakuačních komisích. Jejich přípravě v míru by prospělo jejich zapojení (zařazení) při velitelsko-štábních cvičeních CO.

Řízení přesunů, jejich reálné splánování a zabezpečení vyžaduje nepřetržitost informací o stavu komunikací, o pohybu proudů vojsk na nich, o jejich případném zdržení, o poškození, či zničení objektů a zařízení na komunikacích, o činnosti jednotek určených k údržbě nebo obnově komunikací (objektů) apod. To vše si vynucuje *prostorové spojení všech prvků velení a řízení v jednotný spojovací systém*. Tento musí být schopen zabezpečit operativní velení v celém komplexu úkolů a vytvářet podmínky pro rychlé předávání rozkazů a informací i při případném zničení některé z částí tohoto systému. Tento systém musí být jednotlivými kanály rozvětven a ukončen na všech pořádkových stanovištích. V daleko větší míře než dosud bude nutno zaměřit se na efektivní a organizovanější využívání spolehlivosti a možností pohyblivých pojítek a na nejúčinnější způsob velení — tj. osobní styk.

Současnou síť pořádkových stanovišť, zřizovanou orgány KSVD, musí za operačních přesunů prostorově a účelově doplňovat *síť pořádkových stanovišť teritoriálního velení*. Orgán velení na teritoriu musí mít sám zájem na zabezpečení nepřetržitosti a plynulosti přesunů, za něž nese plnou odpovědnost. Kromě toho musí zabezpečit označení silnic, objektů, zařízení, etapních stanic apod. výraznými předepsanými značkami.

I vojska si musí zabezpečit plynulost přesunu. Před zahájením jsou velitelé předsunových útvarů povinni kromě připravenosti vojsk a techniky k přesunu prověřit:

- správné očíslování, označení a složení proudů;
- zřetelné označení vozidel dozorcích orgánů za přesunu;
- označení vozidel s předností v jízdě;
- výbavu, připravenost a zabezpečení vlastních regulačních a pořádkových orgánů apod.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že tyto otázky velitelé a štáby často opomíjejí. Dozorčí za přesunu není často vůbec určován a je-li, pak ve většině případů neplní své úkoly, neví ani základní údaje z plánu přesunu a jeho zabezpečení. Tím se stává pasívním „vezeným“ členem štábu.

Z otázek operačního zabezpečení přesunovaných vojsk má největší význam *ochrana před úderem vzdušného nepřítele a uchovávaní bojeschopnosti vojsk*.

Tyto úkoly za přesunu vojsk teritoriem řeší svaz PVOS. Jednou z hlavních povinností teritoriálního velení bude navázat přímý styk mezi přesunujícími se vojsky a orgány PVOS. Informace o vzdušném nepříteli získávají svazky (útvary) na přesunu odposlechem sítě výstrahy a sítě uvědomování PVOS. Tyto informace předávají podřízeným ve formě signálů ve vlastních sítích. Všechny přesunované útvary vyčleňují do této sítě přijímač a zabezpečují vyhlásování signálů vojskům. V noci je důležité zachovat na vyčleněných osách přísnou světelnou kázeň.

Rovněž otázka hygienické očisty osob a dezaktivace bojové (i dopravní) techniky vojsk za přesunu je závažná. Přesunovaná vojska musí znát úroveň radiace na příslušné (vyčleněné) ose pochodu dopředu na vzdálenost nejméně 1 hodiny přesunu. Proto je povinností přesunovaných útvarů informovat se pravidelně o radiální situaci na ose od pořádkových a regulačních orgánů. Při hromadném úderu a rozsáhlém zamoření přesunujících se vojsk je teritoriální velení povinno uskutečnit všechna opatření k včasnému vyvedení vojsk ze zamořených prostorů a pokračování v přesunu. Často bude vhodnější zamořený prostor rychle přejít než volit zdlouhavou objížďku. Je však třeba sledovat cíl, aby vojska se na frontu dostala s co nejmenšími dávkami ozáření.

Stávající formy a způsoby hygienické očisty a dezaktivace již neodpovídají potřebám, hlavně z hlediska prostorových možností a rychlosti. Musíme počítat s tím, že převážná část teritoria bude více, či méně zamořena. Proto i přesunovaná vojska se budou muset ve slaběji zamořených prostorech zdržovat, stravovat, ošetřovat zbraně a techniku, ba dokonce i uskutečnit očistu a dezaktivaci. Proto i prostory předání a převzetí svazků (doplňků) za přesunu volíme v prostorech nezamořených, nebo s nejnižší úrovní radiace.

Bylo by třeba více a hlouběji teoreticky promyslet otázky zabezpečení vojenských železničních transportů při průjezdu radiální stopou, především systém varování vojsk za převozu, odstraňování následků, provedení hygienické očisty a dezaktivace. V těchto otázkách je ještě mnoho nejasností.

Teritoriální velení musí být neustále a přesně informováno o *celkové radiální situaci na svém teritoriu*. Jedním z prvků, jak rychlou a přímou informovanost v celém velení zabezpečit je umísťování pracoviště radiální skupiny v bezprostřední blízkosti operačního a chemického oddělení. Toto pracoviště se navíc ještě propojuje přímou linkou s operačním oddělením a pomocí dispečinku informuje o radiální situaci a úderech nepřítele hlavní funkcionáře a oddělení na velitelství.

Při využívání stálých zařízení pro hygienickou očistu přesunovaných vojsk je však třeba přihlížet ke skutečnostem, že většina těchto zařízení je umístěna ve městech a proto pod úhrozu zničení nebo poškození. Pohyblivá zařízení systém CO nemá. Proto i požadavky vojsk na jejich zabezpečení (nejen v otázce hygienické očisty) naráží v současnosti na nedostatek speciálního materiálu a techniky.

Zvláštní pozornost zasluhují i otázky zdravotnického zabezpečení přesunů. Zde zvláštní místo zaujímá hygienicko-epidemiologická služba. Zvláštní důležitosti nabývá správné rozmístění stanovišť po celém teritoriu, což zabezpečí znalost situace z celého území. Vysoká informovanost může předcházet snížení

bojeschopnosti útvarů teritoria, stavených svazků, útvarů a doplňků i operačních přesunů. Hlavními úkoly hygienicko-epidemiologické služby jsou :

- vlastní obrana vojsk před zavlečením infekčních onemocnění ;
- boj proti epidemiím, které vznikly ve vojscích i u civilního obyvatelstva ;
- hygienicko-epidemiologický průzkum ;
- součinnost s orgány civilní hygienicko-epidemiologické služby.

* * *

Zabezpečení přesunů na teritoriu v počátečním období války je vážnou otázkou. V jejím řešení se prolínají zásadní podmínky, bez nichž si práci a plnění úkolů teritoriálního velení nedovedeme představit.

Jsou to především :

- vysoký morálně politický stav, odborná vyspělost, bohaté zkušenosti kádrů a všestranná připravenost orgánů teritoriálního velení ;
- zabezpečení všestranné informovanosti o celkové, přesné situaci na celém teritoriu ;
- pevné a rozhodné velení, důsledná organizátorská a řídicí činnost orgánů všech stupňů jednotného velení ;
- kvalitní, nepřetržitě spojení všech prvků a orgánů velení a řízení ;
- stálá, iniciativní a tvůrčí součinnost vojenských i státních (stranických) orgánů ;
- odpovídající, kvalitní materiální, technické a zdravotnické zabezpečení všech úkolů a opatření.

Přesuny na teritoriu, hlavně otázky velení jim a řešení problémů spojených s jejich zabezpečením, jsou náročné na schopnosti řídicích orgánů. Proto klademe důraz a náročné požadavky na všestrannou připravenost kádrů.

K prohloubení studia při řízení a zabezpečování vojenských přesunů na teritoriu v počátečním období války má sloužit i tento článek.

SILNIČNÍ ZABEZPEČENÍ VOJENSKÝCH PŘESUNŮ A PŘEPRAV ZA MIMOŘÁDNÝCH OPATŘENÍ A VÁLKY NA SILNIČNÍ SÍTI TERITORIA

Podplukovník inž. František Pelech, podplukovník Ladislav Kysil

Zabezpečení všech dopravních potřeb ozbrojených sil a nepřetržitosti dopravního spojení válčičtě s hlubokým týlem, státního území se Sovětským svazem a ostatními státy Varšavské smlouvy vyžaduje koordinovaně využívat všech dopravních prostředků, provozních a obnovovacích sil a prostředků ozbrojených sil i národního hospodářství.

Žádný druh dopravy není sám o sobě schopen tyto dopravní potřeby zabezpečit.

Úspěšně vyřešit všechny otázky dopravního zabezpečení vojenských operací soudobé války předpokládá vytvořit systém jednotného řízení dopravy na všech stupních a zajistit řídící pravomoc vojenských orgánů při využívání sil a prostředků národního hospodářství ve prospěch ozbrojených sil.

Systém jednotného řízení vojenské dopravy vyžaduje, aby všechny druhy dopravy, obnovu a údržbu komunikací k zabezpečení dopravních potřeb ozbrojených sil plánoval centrálně náčelník hlavního týlu — prostřednictvím orgánů vojenské dopravy, které musí mít v dispoziční pravomoci veškeré dopravní prostředky i prostředky k obnově a údržbě komunikací a řízení provozu na nich.

K zabezpečení těchto požadavků byla v roce 1962 vojenská doprava reorganizována a vytvořeno samostatné silniční vojsko, s jehož výstavbou bylo započato v roce 1964.

Tim jsou vytvářeny podmínky k plánování a řízení komplexního využití prostředků pozemní dopravy pro potřeby ozbrojených sil jak v míru, tak i za mimořádných opatření a války. Úspěšné vyřešení úkolů dopravního zabezpečení soudobých válečných operací bude vyžadovat rozšířit jednotné řízení vojenské dopravy i na prostředky vzdušné dopravy.

Pozemní doprava nebude totiž schopna zajistit včas potřebný manévr vojsky, vojenskou technikou a materiálem do všech prostorů bojové činnosti ozbrojených sil.

Jde především o předem nastavené odřady, výsady a hlavně tankové svazky, které se v průběhu boje odpoutají od hlavních sil a bojují v hloubce nepřátelského území. Zásobovat tyto jednotky prostředky pozemní dopravy by nebylo prakticky možné.

Proto při řešení dopravního zabezpečení soudobých operací má stále větší význam letecká doprava, což vyžaduje, aby i v naší armádě bylo vybudováno moderní dopravní letectvo (viz Článek gen. Voštery ve VM č. 2/1964), a jeho použití bylo zahrnuto do systému jednotného řízení vojenské dopravy.

V článku se zaměříme na činnost orgánů vojenské dopravy na teritoriu za mimořádných opatření a války, především na úseku silničního zabezpečení vojenských přesunů a poukážeme na některé problémy, které bude nutné vyřešit pro zkvalitnění této činnosti. Poslední dvou-
stupňové velitelsko-štabní cvičení „Dra-
bant“ prokázalo správnost organizačního systému silničního zabezpečení na území státu. Nedostatky, které se při cvičení projeví, pramenily převážně z neznalosti přesunujících se vojsk organizace silniční pořádkové a etapní služby, zajišťované teritoriálními orgány vojenské dopravy (KSVD) na určených automobilních silnicích (např. nedodržení stanovené osy a časového plánu přesunu, nařazených veliteli přesunované jednotky výpisem z plánu přesunů a přeprav, mělo za následek, že jednotka nesplnila úkol ve stanoveném termínu; nedůslednost v nařazeném způsobu označování vozidel přesunovaných proudů ztěžovala potřebnou informovanost nadřízených štábů a velení jednotkám za přesunu).

Cvičení ukázalo i nedostatky ve vybavení orgánů vnitřní a pořádkové služby spolehlivými prostředky spojení. Jedině díky možnosti využití železniční selektové telefonní sítě ČSD a rádiových po-
jítek orgánů VB byla zajištěna včasná in-

formovanost ředitelství cvičení o situaci přesunovaných jednotek. Nelze opominout i další závažnost, že je nutné vyřešit součinnost jednotek silničního vojska a orgánů silniční pořádkové služby KSVD v otáz-

kách silničního zabezpečení na teritoriu, pokud je součástí týlového prostoru frontu. Tyto otázky vyřeší jistě na základě podrobného rozboru cvičení MNO-HT/SVD spolu s velitelstvem silničního vojska.

ORGANIZACE A HLAVNÍ ÚKOLY TERITORIÁLNÍCH ORGÁNŮ VOJENSKÉ DOPRAVY

Odpovědnými orgány za řízení veškeré vojenské železniční, silniční a vodní dopravy na státním území (teritoriu) jsou v míru i za války orgány vojenské dopravy, a to MNO-HT/SVD pro celé území našeho státu a Krajské správy vojenské dopravy (KSVD) pro řízení železniční dopravy v obvodu příslušných provozních oddílů ČSD, vodní a silniční dopravy v obvodu příslušného kraje.

Hlavní úkoly KSVD jsou organizace, zabezpečení a řízení vojenských přeprav a přesunů, organizace a řízení obnovy a údržby a zabezpečení rychlé likvidace následků nepřátelských úderů na komunikace.

K řízení a zabezpečení silničního provozu a vojenských přeprav po železnici (popřípadě vojenské vodní dopravy) může mít KSVD tyto výkonné orgány:

- kontrolní pořádkové stanoviště (KPS),
- pohyblivé skupiny pro řízení silniční dopravy (PSRSD),
- silniční pořádkový prapor (silppr),
- vojenské správy železničních stanic (VSŽS),
- vojenské správy přístavů (VSP) tam, kde takové přístavy na splavných úsecích říčních toků jsou (Vltava, Labe, Dunaj).

Krajská správa vojenské dopravy by nemohla splnit všechny úkoly jen s těmito výkonnými orgány. Proto k zabezpečení vojenských přeprav a přesunů vyčleňujeme do operativní podřízenosti KSVD ještě další síly a prostředky Krajských správ ministerstva vnitra — veřejné bezpečnosti pro řízení silničního provozu a posilové jednotky MD pro obnovu a údržbu komunikací. Přímému řízení KSVD se za války podřizují ještě další civilní organizace, zabezpečující provoz, obnovu a údržbu silnic.

Podle situace a rozsahu úkolů může MNO-HT/SVD přidělit KSVD ještě další síly a prostředky, např. automobilní jednotky, vojenské správy prostorů nakládacích, vykládacích, dočasných překládacích, přístavů, jednotky potrubní dopravy PH, pracovní jednotky a mechanizační prostředky pro nakládání, vykládání a překládání.

Hlavním rozhodujícím a koordinujícím orgánem veškeré politické a hospodářské činnosti na území kraje za mimořádných opatření a války je komise obrany Krajského výboru KSČ (KO — KV KSČ). Krajská správa vojenské dopravy musí s ní projednávat všechny otázky zabezpečení vojenských přesunů a přeprav včetně vyžadování výpomoci civilního obyvatelstva a dopravních prostředků z národního hospodářství ve prospěch vojenské dopravy a nepetržitě ji informovat o zabezpečení vojenských přeprav, přesunů a o situaci na komunikacích.

V současné době, kdy tyto otázky jsou projednávány v KO KV KSČ převážně prostřednictvím náčelníka KVS, jako jediného stálého zástupce vojenské správy v tomto řídicím orgánu, není zajištěna v plné míře nepřetržitá vzájemná informovanost o stavu a potřebách dopravního zabezpečení ozbrojených sil v kraji. Přihlídneme-li ke skutečnosti, že veškerou hospodářskou činnost v kraji a potřeby ozbrojených sil za mimořádných opatření a války budou značně ovlivňovat možnosti a úkoly dopravy, nelze tyto otázky řešit odděleně. Proto považujeme za účelné, aby Krajská správa vojenské dopravy měla v KO — KV KSČ svého stálého zástupce, který by se nejen zúčastňoval všech jednání komise, ale jako odborník v otázkách dopravy pomáhal by úspěšně řešit veškeré problémy činnosti a potřeb ozbrojených sil za mimořádných opatření a války.

Pro silniční přesuny a přepravy jsou na území teritoria předem vybrány a určeny zájmové silniční směry tak, aby svými provozně technickými vlastnostmi odpovídaly směrům v operačním týlu, na něž navazují.

Počet těchto určených automobilních silnic (dále jen UAS) závisí na charakteru území, jímž procházejí a předpokládaném druhu provozu.

Obdobně jako v operačním týlu budou to silnice pro kolová vozidla, tankové cesty a pokud jde o jejich směr, podélné a příčné.

V podmínkách použití ZHN nestačí v příští válce k zabezpečení vojenských

přesunů a přeprav jen několik vybraných silničních tahů. Musíme počítat s využitím celé silniční sítě, jejíž hustota na našem území, ve střední a západní Evropě jako v pravděpodobných prostorech vojenských operací umožňuje dostatek objezdů zničených úseků silnic nebo přechodů z jednoho silničního směru na druhý a skýtá dobré podmínky k rychlé obnově a odstranění následků nepřátelských úderů na určených silničních směrech.

Provoz na silniční síti za mimořádných opatření a války bude značný a bez organizovaného řízení a pořádkové služby nelze zabezpečit potřebnou rychlost a plynulost vojenských přesunů a přeprav.

Veškeré požadavky na silniční dopravu musí být proto předem uplatněny u příslušných orgánů vojenské dopravy a zpracovány v souhrnný dopravní plán, který dává názorný přehled o obsazení a zatížení jednotlivých komunikací a potřebě opatření k zabezpečení plynulého provozu. Podle zpracovaného dopravního plánu je možno reálně plánovat a řídit provoz a zajistit pořádek na UAS.

V jednom kraji je v průměru 3000 km silnic I. a II. třídy a přibližně dvojnásobná délka silnic III. třídy, z čehož tvoří zájmová silniční síť přibližně $\frac{1}{3}$ celkové délky silnic. KSVD nejsou schopny vlastními silami a prostředky zabezpečit pořádkovou službu v potřebném rozsahu na všech UAS. Proto musí náčelník Krajské správy vojenské dopravy rozvrhnout síly tak, aby mohl kdykoli spolehlivě řídit přesuny a operativně zabezpečovat v dopravním plánu změny, které vyplývají z požadavků operačního velení nebo vzniknou narušením komunikací úderem ZHN. K přímému řízení silničních přesu-

nů jsou v důležitých místech na určených komunikacích umístěny **kontrolní pořádková stanoviště (KPS)**. Na některých komunikacích budou řídit provoz a zajišťovat pořádek silniční pořádkové prapory a vyčleněné jednotky Krajských správ ministerstva vnitra — VB. Na zvláště obtížné úseky se silným provozem bude náčelník KSVD vysílat k řízení provozu a zabezpečení pořádku **pohyblivé skupiny pro řízení silničního provozu**. Nepůjde tu tedy o obsazení komunikací silničními pořádkovými orgány v takovém rozsahu, jako je tomu v operačním týlu. Proto bude povinností velitelů přesunujících se proudů včas se informovat u orgánů vojenské dopravy o tom, zda a jak je organizována silniční pořádková služba ve směru jejich přesunu. Pojedou-li po komunikaci, kde silniční pořádkovou službu neorganizují KSVD, budou ji muset organizovat vlastními silami a prostředky.

Vytvoření sítě stálých kontrolních pořádkových stanovišť na důležitých křižovatkách, silničních uzlech a obsazení důležitých úseků, předpokládaných plánem rozvinutí sil a prostředků dopravního zabezpečení na teritoriu za mobilizace a v prvních dnech války, doplněné jednotkami sil ppr a VB nelze chápat jako pevné a neměnné. Naopak, účinnost tohoto systému silničního zabezpečení na teritoriu bude závislá i na operativnosti a organizačních schopnostech orgánů vojenské dopravy, aby včas a účelně rozmísťovaly své orgány i silniční pořádkové orgány veřejné bezpečnosti k zabezpečení plynulého provozu na silniční síti a rychlému odstraňování nežádoucích přetížení některých silničních úseků a následků nepřátelských úderů na důležité objekty, komunikační uzly a křižovatky.

VÝKONNÉ JEDNOTKY A ORGÁNY SILNIČNÍ POŘÁDKOVÉ SLUŽBY KSVD A JEJICH VYUŽITÍ V SYSTÉMU SILNIČNÍHO ZABEZPEČENÍ NA ÚZEMÍ KRAJE

Silniční pořádkový prapor

Je výkonnou jednotkou KSVD k řízení provozu a zabezpečení pořádkové služby na přidělených úsecích automobilních silnic v obvodu příslušného kraje.

Rozvíjí se zpravidla po rotách na úsecích 70–150 km dlouhých (podle situace a hustoty provozu) pro zesílení sítě stálých kontrolních pořádkových stanovišť na provozně zatížených nebo jinak důležitých silničních úsecích. Vytváří dispečerská stanoviště praporu a rot, která přímo řídí pořádkové stanoviště.

Hlavní úkoly rot silničního pořádkového praporu:

- zabezpečovat plynulý provoz a pořádkovou službu na přidělených úsecích UAS,
- sledovat a řídit přesuny vojsk a zásobovací přepravy podle dopravního plánu a vést evidenci o jejich skutečném průběhu,
- kontrolovat dodržování pravidel silničního provozu a stanoveného pořádku,
- ve spolupráci s orgány teritoriální RHS sledovat radiační, chemickou, biologickou situaci na přiděleném úseku

- a informovat o ní přesuny a přepravy,
- předávat velitelům proudů a přeprav nařízení a rozkazy nadřízených o další jízdě a přijímat od nich zprávy a hlášení pro nadřízené velitele,
- podle zpráv KSVĐ a vlastního průzkumu poskytovat přesunům a přepravám informace o stavu komunikací ve směru další jízdy, možnostech využití etapní služby apod.,
- kontrolovat oprávněnost jízdy jednotlivých vojenských a civilních vozidel po určené silnici, neoprávněné uživatele vylučovat z jízdy po UAS, popřípadě vydávat jednorázová povolení k jízdě na UAS na přiděleném úseku,
- podávat pravidelná hlášení o průběhu přeprav a informovat KSVĐ o mimořádných událostech a překážkách v provozu,
- provádět průzkum po přidělených úsecích komunikací a navrhovat obnovu zničených objektů nebo úseku,
- vyžadovat u příslušných národních výborů výpomoc civilního obyvatelstva při odstraňování překážek na silnicích.

Kontrolní pořádkové stanoviště

Kontrolní pořádkové stanoviště je výkonným orgánem KSVĐ pro řízení silničního provozu v určeném obvodu. Plní úkoly na určeném stanovišti a vysílá hlídky do míst, na nichž došlo k narušení provozu nebo tam, kde je to z jiných důvodů nutné.

Úkoly:

- ve spolupráci s orgány MV nebo orgány silničního pořádkového praporu zabezpečovat plynulost silničního provozu a pořádek na určeném úseku UAS,
- sledovat a řídit jízdu vojenských přesunů v souladu s dopravním plánem,
- sledovat radiační situaci, informovat o ní velitele proudů a přeprav a řídicí vozidel jedoucích samostatně,
- informovat velitele proudů o stavu komunikací, o vhodných odpočinkových prostorech a možnostech využití etapní služby,
- podle potřeby kontrolovat jízdní a přepravní doklady vojenských i civilních vozidel jedoucích samostatně,
- zakročovat proti narušovatelům pořádku a pravidel silničního provozu,
- povolovat jízdy nevojenských vozidel ve vlastním obvodu; do obvodu sousedních KPS jen se souhlasem KSVĐ,
- vést evidenci a zaznamenávat čísla proudů a doby průjezdu určeným stanovištěm a ve stanovených lhůtách podávat dispečeru KSVĐ hlášení o prů-

běhu přeprav a přesunů a situaci v provozu.

Orgány silniční pořádkové služby, dislokované na teritoriu, budou vedle zajištění plynulosti provozu a pořádku na UAS plnit i další neméně důležitý úkol, tj. zprostředkovat případné spojení mezi přesunujícími se vojsky a jejich nadřízenými veliteli a štáby. Půjde zejména o operativní změny, vzniklé z důvodů rychle se měnící bojové situace. Stálý přehled o pohybu vojsk na teritoriu umožní velitelům jednotek a nadřízenými štábům uskutečňovat operativní změny na základě operační situace, jakož i změny u přesunujících se jednotek, ať již v důsledku nepřátelského napadení, úderů ZHN, nebo z jiných příčin. Čím více přesných a včasných informací ten který velitel bude mít o svých přesunujících se jednotkách, tím lépe a konkrétněji se bude moci rozhodovat. **Síť pořádkových stanovišť bude proto sloužit nejen orgánům vojenské dopravy k řízení přeprav a přesunů, ale i přesunujícím se jednotkám a jejich nadřízeným štábům k zabezpečení nepřetržitého velení za přesunu.**

Vedle orgánů vojenské dopravy a silničních pořádkových praporů budou se na řízení provozu a udržování pořádku na UAS podílet i jednotky Krajských správ ministerstva vnitra — VB. Z důvodů jednotného řízení silniční dopravy budou tyto jednotky po dobu plnění úkolů podřízeny náčelníkovi KSVĐ, který s nimi bude disponovat tak, jak to bude vyžadovat situace na komunikacích a potřeba přednostního zabezpečení vojenských přesunů a přeprav.

Jednotky ministerstva vnitra pro řízení silničního provozu a zabezpečení pořádku budou vytvářeny ze stálých dopravních hlídek VB (SHD), družstev silničního dozoru VB (DSD) a příslušníků pomocné stráže dopravních inspektorátů (PS — DI).

Způsob řízení provozu bude stejný jako u vojenských jednotek, tj. buď prostřednictvím stálých pořádkových stanovišť nebo při složitých dopravních situacích i převedením silničních proudů obtížnými úseky zvláště po komunikacích, které nebudou vyznačeny a na nichž nebude organizována pořádková služba. Tento způsob najde své uplatnění zejména v podmínkách silného zamoření komunikací radioaktivními, chemickými látkami nebo biologickými prostředky nebo při silném porušení komunikací a objektů na nich.

Rychlost přesunu, plynulost provozu a pořádek na komunikacích však nezávisí jenom na orgánech silniční pořádkové služby, ale i na tom, jak budou uživatelé UAS dodržovat stanovená regulační a pořádková opatření, vyplývající z plánu silničních přesunů a přeprav.

Charakter provozu na UAS bude různorodý. Kromě proudů vojenských budou je používat proudy jednotek MV, civilní orgány, zásobovací transporty vojenské i národohospodářské. Na většině komunikací bude provoz obousměrný. Jednou z charakteristických zvláštností provozu na UAS bude, že intenzita provozu bude stále značná a v době operačních přesunů maximální, zejména na silnicích, kde budou rozvinuty stanice etapní služby.

To vše jen zvyšuje odpovědnost všech uživatelů UAS i ostatních silnic na teritoriu za bezpodmínečné dodržování stanovených pravidel režimu jízdy a pokynů orgánů silniční kontrolní a pořádkové služby.

Oprávněnost jízdy a pořadí přesunů na UAS se stanoví s ohledem na důležitost přeprav a danou situaci. Některé orgány budou oprávněny jezdit po UAS neomezeně. Jejich vozidla musí být patřičně označena.

Řízení silniční dopravy vyžaduje, aby i jednotlivá vozidla proudů byla označena.

Předjíždět proudy jsou oprávněna jen vozidla kontrolních orgánů, nebo zcela výjimečně jiné proudy podle dopravního plánu.

K silničnímu zabezpečení patří i silniční etapní služba jako součást mat. technického a zdravotnického zabezpečení vojsk za přesunu. V operačním týlu rozvinují silniční etapní službu jednotky silničních brigád frontu, na teritoriu ji zabezpečují příslušné resorty národního hospodářství. Zahnuje stanice technické pomoci, stravovací stanice, stanice zdravotnické pomoci a stanice zásobování PHM.

Úkolem etapní služby na teritoriu je poskytovat opravárenskou, proviantní a zdravotnickou pomoc vojenským vozidlům, jedoucím po UAS v malých proudcích nebo samostatně. Kapacita jednotlivých stanic etapní služby odpovídá přibližně kapacitě stanic etapní služby na komunikacích v operačním týlu. O možnostech poskytnutí služeb těchto stanic a jejich rozmístění budou uživatelé UAS informováni jednak orgány vojenské dopravy, jednak dopravními značkami, vhodně umístěnými na UAS.

TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ SILNIČNÍ SÍŤE NA TERITORIU

Zatím co obnovu a údržbu silnic v operačním týlu zabezpečit jednotky silničního vojska, na teritoriu plní tyto úkoly vesměs civilní stavební organizace, z nichž se vytvářejí zvláštní jednotky. Vzhledem k velkému obvodu KSVD a hustotě silniční sítě, nebude těchto jednotek nikdy tolik, aby mohly být zabezpečeny všechny úkoly. Také vybavení jednotek mechanizačními a dopravními prostředky nebude dosahovat úrovně jednotek vojenských. Dalším faktorem, podstatně snižujícím celkovou výkonnost, bude i menší fyzická zdatnost příslušníků těchto

jednotek vzhledem k poměrně vysokému fyzickému věku, anebo proto, že to budou většinou lidé, kteří z různých zdravotních příčin nemohli být zařazeni do armády. Náčelník KSVD, do jehož podřízenosti budou tyto jednotky dočasně přidány, musí s těmito faktory počítat, aby mohl reálně kalkulovat pořadí a lhůty obnovy narušených komunikací.

Kromě těchto jednotek budou se podílet na obnově UAS i některé jednotky civilní obrany, u nichž je situace obdobná.

OBRANA A OCHRANA UAS

Velký počet objektů důležitého politického a hospodářského významu na území kraje, na druhé straně malé množství prostředků pro jejich obranu a ochranu, nedovoluje chránit a střežit zájmovou silniční síť souvisle, ale jen ty nejdůležitější objekty na ní. To vyžaduje, aby přesunující se jednotky organizovaly ochra-

nu a obranu vlastními prostředky, přísně dodržovaly maskovací kázeň, zejména za nočních přesunů, a aby se vždy u orgánů silniční pořádkové služby informovaly o situaci na dalším úseku osy přesunu a samy je informovaly o situaci na úsecích, kterými projely.

SPOJENÍ

Rozmístění jednotlivých orgánů a jednotek silniční kontrolní a pořádkové služby na teritoriu a nutnost mít neustálý přehled o situaci na silniční síti, kladou vysoké nároky na spojení, zvláště pokud jde o rychlost, nepřetržitost a dobrou slyšitelnost. Dosud se používá linkové a rádiové spojení. Poněvadž používaná rádiová pojítka v členitém terénu nezaručují vždy dobrou slyšitelnost a i linkové spojení není vždy spolehlivým pojítkem, je nutno vysílat ještě motospojky buď přímo k nadřazenému orgánu (při menší vzdálenosti) nebo do nejbližšího

místa, odkud rádiové nebo telefonní spojení bude spolehlivější. Bude třeba využít všech možností spojení nejen vojenské spojovací sítě, ale i spojovací sítě orgánů VB a železničních selektorových linek. Při operačních přesunech bude výhodné, aby nadřazený štáb přesunovaných jednotek umístil si jednu rádiovou stanicí poblíž dispečerského stanoviště KSVD a odtud v součinnosti s ním řídil přesun svých jednotek. Spojení kontrolních a pořádkových stanovišť mezi sebou budou převážně udržovat motospojky.

NĚKTERÉ ZVLÁŠTNOSTI DOPRAVNÍHO ZABEZPEČENÍ V POČÁTEČNÍM OBDOBÍ VÁLKY

Složitost situace počátečního období války na našem území, jako bezprostředního souseda území předpokládaného útočníka, ovlivní práci orgánů, které se podílejí na dopravním zabezpečení.

Některé ze základních faktorů, které ovlivní vojenskou dopravu:

- jednotky, podléající se na dopravním zabezpečení budou teprve mobilizovány,
- vedle vojenských přeprav bude značný rozsah přeprav evakuačních a národohospodářských,
- budou vyváženy vojenské sklady z prostorů mírové dislokace a vytvářeny sklady mobilní,
- v samém začátku bude operační tým rozmístěn na teritoriu.

K těmto činitelům a podmínkám musíme tedy přihlížet, aby naše plány byly reálné a operativní.

Teritoriální orgány vojenské dopravy, dočasně operativně podřízené týlu fronty, musí úzce spolupracovat se všemi jeho orgány, které řídí a zabezpečují vojenskou dopravu na území operačního týlu. Lze předpokládat, že polní orgány nebudou činnost teritoriálních orgánů vojenské dopravy v této situaci nijak omezovat, ale naopak posilovat tam, kde jejich síly a prostředky nebudou stačit zvládnout úkoly dopravního zabezpečení. V každém případě se štáby silničních brigád, praporů a polní orgány vojenské dopravy musí seznámit s plánem rozvíjení sil a prostředků dopravního zabezpečení, s rozmístěním orgánů a jednotek teritoriální, radiální hlášené služby a s možnostmi spojení. Velitelé silničních brigád fronty, určených k zabezpečení

silničního provozu a pořádkové služby v jednotlivých zónách (pokud budou na teritoriu vytvářeny) musí navázat úzkou součinnost s náčelníky těch KSVD, v jejichž obvodu tyto silniční zóny budou. Pořádkové prapory silničních brigád nebudou rozvíjet pořádkovou službu v takovém rozsahu, jako v operačním týlu na cizím území, ale budou svými jednotkami zesilovat silniční pořádkovou službu teritoriálních orgánů vojenské dopravy. Bude-li třeba, aby v zájmu silničního zabezpečení na teritoriu byly použity silniční stavební a mostní prapory silničního vojska fronty včetně jejich mostního válečného materiálu, vyžádá si to úzkou součinnost s teritoriálními orgány vojenské dopravy v tom, zda tyto jednotky použijí materiál po splnění úkolů opět rozeberou, nebo, což je ekonomičtější a rychlejší, jim bude předán materiál teritoriálních stavebních a mostních posilovacích jednotek MD. Druhá varianta, kdy silniční stavební a mostní prapory silničního vojska fronty použijí materiál ze státních mobilizačních záloh a vlastní materiál jim zůstane k použití v dalším boji na území nepřítel, je výhodnější. Součinnost silničních brigád s KSVD bude velmi důležitým činitelem v počátečním období války a na ní bude ve značné míře záviset úspěch splnění společného úkolu — zajistit rychlý přesun jednotek do prostorů bojové činnosti a nepřetržitý přísun a odsun.

Považujeme také za účelné, aby v počátečním období války měl štáb velitelství silničního vojska své styčné orgány u těch KSVD, v jejichž obvodu budou jednotky silničního vojska plnit úkoly silničního zabezpečení fronty.

Rízení a zabezpečení vojenské dopravy na teritoriu za mimořádných opatření z hlediska příprav v míru

Podplukovník inž. Jiří Stárá, podplukovník inž. Václav Vlček

V počátečním období války a první operaci můžeme předpokládat vývoj velmi složité situace, ve které úspěch jednotlivých akcí veškeré činnosti státu bude plně záviset i na tom, jak doprava zvládne nejněžnější úkoly.

Doprava se musí podílet v hlavních oblastech na těchto úkolech:

a) v oblasti přímého zabezpečení potřeb ozbrojených sil

— zajišťovat přesuny a přepravy ozbrojených sil,

— zajišťovat přepravy a přesuny spojené s mobilizací ozbrojených sil,

— zásobovat ozbrojené síly všemi druhy materiálu;

b) v oblasti zabezpečení nepřetržitosti činnosti národního hospodářství a jeho přechodu na zvláštní režim práce

— zásobovat průmyslové podniky surovinami a palivem,

— evakuovat důležité výrobní zařízení z ohrožených prostorů,

— zajišťovat přepravu pracujících do zaměstnání;

c) v oblasti ochrany obyvatelstva a státních orgánů

— evakuovat obyvatelstvo z kategorizovaných měst,

— zajišťovat přepravu sil a prostředků na pomoc místům, postiženým nepřátelskými úderů,

— evakuovat cenné kulturní a historické materiály a památky z ohrožených míst, jakož i důležitá a unikátní vědecká zařízení,

— přemísťovat orgány státní moci a správy z kategorizovaných měst,

— zajišťovat přepravy, spojené se zásobováním obyvatelstva základními životními potřebami.

Všechna uvedená opatření budou probíhat současně a budou-li použity jaderné zbraně — za velmi obtížných podmínek. Vojenské přesuny a přepravy mají sice přednostní zabezpečení, avšak to nijak dopravní situaci neřeší, neboť tyto

přesuny a přepravy jsou jen částí celkového přepravního procesu, z hlediska obrany státu důležitého a nezbytného.

V současných podmínkách celá tíha přepravních úkolů bude spočívat prakticky na železniční a silniční dopravě; s potrubní, leteckou a vodní dopravou nelze zatím v blízké budoucnosti v našich poměrech pro hromadnou přepravu počítat. Stálá síť potrubní dopravy na našem území je dosud jen v plánech a polní prostředky potrubní dopravy jsou plně vyhrazeny pro operační území. Rovněž letecké dopravní prostředky nejsou pro hromadné přepravy, spojené se zaujímavými obrany, k dispozici. Vnitrozemské vodní toky mají, s ohledem na jejich kapacitu a směr, dopravně minimální význam.

Složitost dopravní situace, jaká by se vyvinula při vyhlášení mimořádných opatření, vyžaduje, aby **doprava na celém území státu byla pevně řízena za účelem komplexního zabezpečení potřeb obrany.** V podmínkách soudobé války musí řízení zajišťovat:

— rozptýlení dopravy s ohledem na neustálé nebezpečí jaderného napadení i v případě, že by válka byla zahájena bez jaderných zbraní;

— stálost a nepřetržitost provozu, poněvadž splnění dopravních úkolů je nezbytnou podmínkou ke splnění všech dalších úkolů vedení války;

— jednotu činnosti všech druhů dopravy, poněvadž úkoly, které je nutno zabezpečovat, budou ve svém souhrnu na hranici veškeré dopravní kapacity a v některých údobích jí budou značně přesahovat, i proto, že komplexní dopravní činnost bude směřovat k jedinému cíli, obraně státu a ozbrojenému boji.

Pod pojmem rozptýlení dopravy je nutno vidět činnost směřující k tomu, aby na jednotlivých komunikačních směrech nebyla připuštěna taková hustota provozu, při níž by se provoz sám o sobě stá-

val vhodným cílem jaderného napadení. Zásady rozptylu je nutno dodržovat již při zpracovávání plánů dopravy pro dobu mimořádných opatření, v nichž musí být přepravy a přesuny rozloženy na vhodnou komunikační síť v přípustném časovém sledu (rozptyl prostorový a časový).

Nepřetržitost provozu i v podmínkách použití ZHN vyžaduje řadu opatření jak provozních, tak i technických. **Provozní opatření** musí směřovat k tomu, aby řídicí orgány měly možnost neustále sledovat stav komunikační sítě a provozní situaci na ní, nepřetržitě kontrolovat, získávat i předávat potřebné informace všeho druhu, aby byly schopny operativně zasahovat do průběhu plánovaných přeprav. **Technická opatření** na jedné straně zabezpečují použitelnost komunikací a dopravních prostředků (obnova a údržba komunikací, připravenost železničního vozového a lokomotivního parku, dezaktivace a odmořování dopravní techniky apod.), na druhé straně pak vlastní řízení dopravy (spojení, označování vybraných silničních směrů apod.). Zvláštní oblast činnosti při zajišťování nepřetržitosti provozu tvoří ochrana a obrana komunikací a objektů na nich.

Jednotná, komplexní činnost všech druhů dopravy a tudíž i jednotná řízení dopravy na celém státním území je dosažena účelovou koordinací práce všech složek, které se na zabezpečování dopravy podílejí, přesným určením úkolů jednotlivými orgány a organizacím, stanovením odpovědnosti za splnění plánovaných opatření a samozřejmě pevnou organizací součinnosti a spolupráce. Ze jde o velmi citlivou a nesnadnou záležitost, je zřejmé už jen z toho, že je nutno skloubit činnost těchto resortů:

- především ministerstva národní obrany, dopravy, vnitra (orgánů veřejné bezpečnosti, civilní obrany i vojsk MV),
- v dílčích otázkách ministerstva stavebnictví, státní plánovací komise, ústřední správy spojů, ministerstva vnitřního obchodu, zdravotnictví, chemického průmyslu a všeobecného strojírenství.

Úkoly a spolupráce jednotlivých resortů vyplývají z platných zákonných ustanovení a jsou dále usměrňovány vládními usneseními i usneseními vojenské komise obrany ÚV KSČ. Činnost těchto resortů nemůže být koordinována jen na stupni ministerstva, ale na všech správních a organizačních stupních až po okres, popřípadě i jednotlivé místní orgány nebo závody a hospodářské jednotky.

Pojem řízení dopravy představuje tedy složitou, komplexní činnost od vlastního řízení provozu až po poslední prvek technického zabezpečení, činnost vysoce náročnou na organizaci, kádrově obsazení i odbornou a politickou připravenost zúčastněných pracovníků na všech stupních.

Všeobecné zásady řízení dopravy na území státu v době mimořádných opatření je možno aplikovat i na zúžený pojem řízení vojenské dopravy. S ohledem na zvláštnost vojenských přesunů a přeprav jako určitého a důležitějšího druhu bojové činnosti ozbrojených sil, je třeba vidět v řízení vojenské dopravy dvě zásadní oblasti činnosti:

- velení vojenským přesunům a přepravám a

- vlastní řízení a zabezpečení provozu při vojenských přesunech a přepravách.

Velení přísluší výhradně jen velitelům všech stupňů podle operační podřízenosti až po velitele nejmenšího organizovaného přesunu nebo přepravy.

Řízení a zabezpečení provozu na komunikačních teritoriích je úkolem odborných orgánů vojenské dopravy ministerstva národní obrany; tento úkol nelze však zaměňovat s právem velet jednotkám, které budou komunikace používat.

Otázky jednoty velení přesunům a řízení provozu čekají na vyřešení dosud ve stínu operačních problémů. Bylo by nesprávné podceňovat v otázkách dopravy význam teritoria, které je a zůstane odrazovým můstkem i základnou pro veškerou další bojovou činnost.

Vojenská doprava spojuje a podmiňuje správnou funkci všech prvků ozbrojených sil a navíc je spojuje s celým systémem národního hospodářství. Bude proto nutné důkladně propracovat systém jejího řízení a zabezpečení.

Celou přípravu dopravního systému státu pro činnost v období mimořádných opatření můžeme rozdělit do těchto oblastí:

- operační příprava komunikací jako součást celkové operační přípravy státního území,

- příprava opatření k udržení použitelnosti komunikací a nepřetržitosti provozu na nich,

- příprava systému řízení provozu na komunikacích v době mimořádných opatření,

— příprava sítě stanic etapní služby,
— zabezpečení obrany a ochrany komunikací a objektů na nich.

Celá příprava je zaměřena ke zvládnutí počátečního období války s důrazem na zajištění potřeb ČSLA. Z toho důvodu má ministerstvo národní obrany při této činnosti zvláštní postavení, účastní se

projednávání a zajišťování všech uvedených opatření a je zpravidla rozhodující složkou v mezích platných zákonů a usnesení.

V dalším pohovoříme stručně o jednotlivých oblastech přípravy dopravního systému státu na dobu mimořádných opatření.

Operační příprava komunikací jako součást celkové operační přípravy státního území

Silniční síť ČSSR je značně nesourodá. Vznikla ve dvou v historii hospodářsky a politicky odlišných oblastech, které tvoří kraje českomoravské a slovenské, avšak její nesourodost se dnes projevuje především v různé hustotě, v důsledku odlišných geografických podmínek obou uvedených částí ČSSR. Různá hustota bude stav trvalý, v krajích českomoravských dosahuje 71,2 km na 100 km², v krajích slovenských 33,9 km na 100 km². Celkově v ČSSR máme 57,2 km na 100 km².

Silniční síť ČSSR svou délkou 72 763 km a hustotou 57 km na 100 km² řadí nás mezi dopravně nejvyspělejší státy. Svým stavem však nevyhovuje novodobé silniční dopravě.

Bezprašně je upravena z 63 %, z toho cca 27 % s lehkou vozovkou, 26 % středního typu a jen 9,6 % těžkého typu, vhodné pro těžkou a intenzivní dopravu.

Jsou na ní četné dopravní závady směrové (ostré oblouky), výškové (stoupání 10–14 %), soutěsky, serpentiny (o poloměrech R i 8–10 m), nebezpečná místa, nevyhovující podjezdy, nevyhovující průtahy městy a obcemi apod.; je na ní též na 400 úrovnových křižovatek, jsou i závady v povrchu vozovky. Zatím co neustále stoupá výkonnost, nosnost a rychlost silničních vozidel, umožňuje silniční síť cestovní rychlost pro jednotlivá vozidla průměrně 50–60 km/hod. a jen v malém počtu úseků provozní rychlost 80–90 km/hod.

Z uvedeného stavu naší silniční sítě je patrné, že i při vcelku vyhovující hustotě silniční sítě není dnes na ní dostatek souvislých dálkových tahů, které by bez jakýchkoli úprav vyhovovaly k volbě vojenských automobilních silnic na požadovaných směrech svou kapacitou a únosností objektů pro rychlou, těžkou, popřípadě i dvousměrnou dopravu.

I když je dnes v perspektivním silničním plánu stanoven úkol přednostně upravit vybranou silniční síť, k realizaci

má dojít během 20 let a za nízkých kritérií.

Z důvodů obrany je tedy i nadále nutno klást určité požadavky na rekonstrukci silniční sítě. Kromě toho musí být požadována i nejnutnější úprava objíždek hlavních politických center. Ve smyslu těchto požadavků jsou upravovány normy pro přestavbu silniční sítě z hlediska obrany.

Kromě hlavních center, kolem nichž se zajišťují silniční okruhy, je celá řada dalších průmyslových a důležitých míst i dopravních uzlů, které by také mohly být napadeny a jejichž objíždky je také nutno zajišťovat.

Pro potřeby vojenské dopravy je snahou využít především přednostně upravené vybrané sítě. Tato je i současně nejvhodnější pro výběr směrů východ — západ, sever — jih. Přesto pro přesunované osy a objíždky bude nutné často volit ostatní silnice.

Otázka zranitelnosti je ještě výraznější, uvážíme-li možnost radioaktivního zamoření při hromadném jaderném úderu. V některých případech by bylo nutné použít k objíždkám i celé záložní osy.

Ve velkém měřítku by mohlo dojít k porušení a zaplavení silnic a zničení mostů porušením přehrad na Vltavě a vodních děl na Váhu spolu s Oravskou přehradou.

Situace na řece Vltavě a Labi bude ještě nepříznivější po dostavění přehrad na řece Ohři u Nechranic. Podobně v údolí Váhu ještě zvýší zranitelnost a možné vyřazení komunikací připravovaná výstavba přehrad „Liptovská Mara“.

Z těchto důvodů vyplývá:

— nutnost prosazovat návrhy na operační přípravu silnic nejen v investičních úkolech, ale i v generálních opravách v rámci jednotlivých krajů,

— zpracovat a zajistit splnění plánu provizorních úprav k odstranění či zmenšení dopravních závad,

— zajistit, zejména na Labi, Vltavě, Váhu, dostatek konstrukcí pro náhradní

přemostění a v případě potřeby včasné vypuštění přehrad.

Na železniční síti ČSSR byly již překonány nepříznivé důsledky buržoazní politiky předmnichovského státu, který připouštěl hospodářskou zaostalost východních částí republiky a neměl politicko-hospodářského ani strategického zájmu na výkonném železničním spojení se SSSR. Také následky dlouholeté technické stagnace železnic od dob první republiky jsou postupně likvidovány. Železnice ČSSR jako významný socialistický národohospodářský činitel usilují o maximální přizpůsobení moderním světovým parametřům v železniční dopravě.

Celková délka železničních tratí je 13 165 km. V celostátním průměru připadá 10,3 km tratí na 100 km².

Na síti ČSD probíhá rozsáhlá elektrifikace a dieselizace ve spojitosti s postupným rušením parní trakce. Zatím co zavádění motorové trakce je teprve v počátcích vzhledem k vývoji vhodných lokomotiv, elektrizace na celé železniční síti již pokročila. V současné době je na území ČSSR 1379 km elektrizovaných tratí.

Technické vybavení železniční sítě umožňuje provázet ucelené vojenské vlaky s 2 lokomotivami (s ohledem na sklonové poměry) asi na 50 % všech tratí.

Z hlediska nápravových tlaků je pro výkonnou dopravu vojenských vlaků vhodných asi 74 % železniční sítě. Probíhá však hromadné zvyšování nápravových tlaků s cílem zvýšit ekonomické využití železniční sítě. Železnice ČSSR mají poměrně hustou síť železničních stanic. Napojení na železniční síť sousedů řeší se dostatečným počtem železničních přečhodů státní hranice, na železniční síť SSSR (o jiném rozchodu kolejí) kapacitním východoslovenským překládkovým prostorem.

Z hlediska zranitelnosti mají na železniční síti ČSSR význam především hlavní železniční uzly, křižovatky a důležité objekty. Z hlediska železničního provozu jsou druhotně choulostivé traťové úseky a

železniční objekty, které leží v dosahu záplavové vlny vodních přehrad, především na Váhu a Vltavě.

Nejvýkonnější železniční tahy jsou orientovány ve směru východ — západ a sever — jih. Výkonné železniční tahy spojují všechna krajská města.

Všechny hlavní železniční směry procházejí důležitými železničními uzly, průmyslovými a politickými centry, pravděpodobnými cíli možného napadení ŽHN. Navíc směry východ — západ překračují řeku Váh, Moravu, Vltavu a Labe vesměs velkými mosty, které mohou být samostatnými objekty napadení nebo ležít v oblasti vlivu zátopové vlny z poškozených vodních přehrad. Elektrifikované tratě v případě napadení bude nutno dočasně převést na náhradní trakci a elektrifikační zařízení dodatečně obnovit.

Hustota a technická vybavenost železniční sítě, jakož i síly a prostředky připravené k jejich rychlé obnově mohou v současné době zabezpečit úkoly kladené na železniční dopravu za mimořádných událostí.

Pro úplnost komunikační sítě by bylo možno uvést i charakteristiku vodních cest. Avšak pro jejich minimální použitelnost k vojenským účelům, zvláště v počátečním období války, ji vynecháváme.

Silniční a železniční komunikační síť je dostatečně rozvinuta, ale má dosud četné technické závady, které jsou postupně podle možností národního hospodářství odstraňovány. Pro tento účel vydělené finanční prostředky musí ministerstvo národní obrany v úzké spolupráci s ministerstvem dopravy používat nejen z hlediska obrany státu, ale aby opatření vyhovovala i dopravním potřebám celostátním. V tom spočívá v současné době princip operační přípravy komunikací. Při nejmenších investičních nákladech, při značném využívání akcí generálních oprav co nejvíce zkvalitnit komunikační síť v zájmu obranyschopnosti země i efektivnosti dopravy v národním hospodářství.

Příprava opatření k udržení použitelnosti komunikací a nepřetržitěmu provozu na nich

K obnově a údržbě komunikační sítě jsou předurčeny obnovovací jednotky ministerstva dopravy a posilové jednotky ministerstva stavebnictví. Obnovu komunikací rozdělujeme na obnovu a údržbu silnic a obnovu a údržbu železnic.

Pro obnovu železnic je celá řada obnovovacích jednotek, které mají již v míru alespoň kádrové obsazení. Doplňují se a rozšiřují za mimořádných opatření. Patří k nim stavební vlaky (SV), mostní stavební vlaky (MSV), spojovací vlaky

(SPV), elektromontážní vlaky (EMV), tunelové vlaky (TuV), udržovací čety (UČ), obnovovací čety (OC) a jiné.

Na zvláštní rozkaz vytváří se jednotky, jejichž úkolem je dočasně nahradit zničená stálá zařízení železnic a udržet provoz [pomocné vlaky (PV), zvláštní provozovací oddělení (ZPO), vodárenské vlaky (VV), dflenské vlaky (DV), elektrovlak (EV), dílny pro opravu vozidel, dílny pro opravu lokomotiv]. Mimo těchto jednotek vytváří ministerstvo stavebnictví pro ministerstvo dopravy posilové jednotky železniční, organizované do rot. Všechny uvedené obnovovací síly budou obnovovat železnice na území státu, jelikož železniční vojsko jako prostředek polního velení bude určeno pro obnovu železnic za vojsky. Rozhodující pro plánování obnovy železnic v současných podmínkách je rychle organizovaný průzkum a jeho vyhodnocení (včetně vyhodnocení radiální situace).

Při ničení železnic na území našeho státu půjde protivníkovi hlavně o přerušení spojení ve směru východ—západ a to zejména s SSSR. Zde musí sehrát významnou úlohu dočasné překládací prostory, které plánujeme zřizovat v tom případě, bude-li železniční spojení na směru východ—západ přerušeno dlouhodobě. O dočasných překládacích prostorech bylo již na stránkách vojenského tisku několik celkem dobrých pojednání, proto se o nich nezmiňujeme.

Obnovu železnic by organizačně řídila „Železniční obnovovací služba“ [Správa obnovovacích prací ministerstva dopravy a skupiny obnovovacích prací na správách drah], na jejíž činnosti se budou přímo podílet styční důstojníci orgánů vojenské dopravy.

Materiál k obnově železnic a hlavně

mostů je připraven ať už v provozních zásobách nebo ve státních materiálních zálohách.

Síly a prostředky k obnově silnic jsou připravovány již v míru. Jsou to obnovovací jednotky, které organizují jednak okresní správy státních silnic v rámci okresů, jednak krajský národní podnik „Silnice“. Tyto obnovovací jednotky se zřizují podle směrnice ministerstva dopravy. Pro jejich uvedení do pohotovosti a pro činnost za mimořádných opatření zpracovávají štáby jednotek potřebnou operačně technickou dokumentaci.

Dále jsou to posilové jednotky ministerstva stavebnictví, které se organizují na bázi stavebních podniků ministerstva stavebnictví a stavebnictví v rámci kraje. Dělíme je na silniční roty, mostní roty a stavebně montážní roty.

Budování posilových jednotek zahrnuje jejich personální, technické, organizační, materiální a mobilizační zabezpečení, jejich výcvik a přípravu tak, aby byla zajištěna jejich stálá akceschopnost.

Z důvodů operativnějšího řízení obnovy a nasazování jednotek na obnovu silnic přebírají orgány vojenské dopravy MNO za mimořádných opatření do operativní podřízenosti síly a prostředky určené komisemi obrany a spolupodávají za jejich účelné využití.

Pro případ zničení nejdůležitějších mostů přes velké řeky a k zabezpečení plynulé dopravy po zájmových silničních osách, připravujeme již v míru akce náhradního přemístění a mimoúrovňového křížení (příprava jednoduchých projektů, materiálu, určení posilových jednotek apod.).

Pro organizační a technické stránce zabezpečuje tyto akce odbor dopravy KNV ve spolupráci s KSVD.

Příprava systému řízení provozu na komunikacích v době mimořádných opatření vzhledem k potřebám vojenské dopravy

Vojenské přepravy a přesuny mají v době mimořádných opatření určitou prioritu v rámci celkové dopravy pro potřeby obrany. Tato výsada však sama o sobě nemůže zabezpečit úspěšné přemístění ke splnění bojového úkolu útvarů, svazků a zařízení. Vojenské přesuny a přepravy nebudou probíhat nikdy izolovaně od ostatního provozu, ani vzájemně mezi sebou. Při značném počtu přesunů a přeprav, zvláště hromadných na značné vzdálenosti po teritoriu, nemohou

jejich přímí velitelé sami zajistit jejich plynulost a včasné splnění. Řídit vojenskou dopravu, tj. velet jednotkám během přemístění a řídit provoz na komunikacích, může na celém státním území jen ministerstvo národní obrany v součinnosti s ostatními zainteresovanými resorty státní správy. Ponecháme stranou otázky velení, jejichž řešení není v pravomoci orgánů vojenské dopravy MNO a rozbereme alespoň stručně problematiku řízení provozu na komunikacích.

Pro přípravu systému řízení provozu v době mimořádných opatření je nutné vycházet z plánu vojenských přeprav a přesunů. Jejich celkový objem dosahuje maxima v prvních dnech počátečního období války a proto veškerá připravovaná opatření musí být dimenzována ke zvládnutí vojenské dopravy v časovém úseku několika dní po vyhlášení mobilizace.

Plány vojenských silničních a železničních přesunů a přeprav, běžně zpracováváné a udržované, dávají přehled o objemu provozu v dopravně nejdůležitější době a na základě toho umožňují:

- určit optimální komunikační síť pro zvládnutí dopravy, včetně stanovení potřebné výkonnosti jednotlivých komunikací,

- usměrnit vojenské přesuny a přepravy co do prostoru i času a tím vytvořit podmínky k dodržení zásady potřebného rozptýlení i předpoklady pro koordinaci vojenské dopravy s ostatní dopravou,

- stanovit reálná opatření k technickému zajištění komunikací a zabezpečení nepřetržitosti provozu i v podmínkách použití ZHN,

- zpracovat požadavky na jednotlivé resorty, které se mají podílet na zabezpečení vojenské dopravy na teritoriu,

- dát podklady pro velení vojskům při přemísťování,

- vytvořit síť vojenských orgánů pro řízení a zabezpečení provozu a všestranně zajistit jejich činnost v domě mimořádných opatření.

Při řešení problematiky řízení provozu bylo nutno vycházet z možností, jaké poskytuje dopravní systém státu a přihlížet k charakteristickým zvláštěm vojenských přeprav a přesunů, to jest hromadnosti, náhlosti vzniku, krátkosti lhůt k jejich uskutečnění, speciální pojízdné technice, přemísťování na velké vzdálenosti apod. **S přihlédnutím k těmto skutečnostem bylo rozhodnuto o centralizaci řízení na celém státním území.** Toto je plně v souladu se strukturou státní správy, součinností vztahům na úrovni MNO odpovídají součinnosti vztahy KSVD a KNV, KSMV a správami drah nebo provozními odděly ČSD.

Centralizace řízení provozu při vojenských přesunech a přepravách nevylučuje z účasti na řízení a zabezpečení vojenské dopravy velitelství vojenských okruhů. Vzhledem k odůvodněné bezprostřední podřízenosti KSVD ministerstvu národní obrany, mají v tomto směru okruhy

možnost plnit jen jmenovité úkoly, uložené MNO.

Základním orgánem pro řízení provozu na vybraných komunikacích při vojenských přesunech a přepravách jsou tedy KSVD a to jak na železnici, tak i na silnici.

Na železnici působí každá KSVD v obvodu příslušného provozního oddělu ČSD, který je základním článkem železniční správy pro řízení provozu a v rámci územního členění se přibližuje obvodu kraje. KSVD plně využívá dispečerského aparátu železnice a vytváří potřebný počet vojenských správ železničních stanic, popřípadě vojenských správ nakládacích (vykládacích) prostorů, pro přímý styk s vojenskými železničními převozy a transporty. Vojenské správy železničních stanic se rozvíjejí v nejdůležitějších uzlových místech železniční sítě a na železničních přechodech státní hranice ze sousedních socialistických států s úkolem sledovat jízdu vojenských vlaků, zabezpečovat jejich přednostní odbavení, informovat převozy o situaci a operativních změnách, předávat rozkazy a pokyny nadřízených velitelství přepravovaným jednotkám a naopak zprostředkovat předávání potřebných hlášení jednotek nadřízeným velitelstvím. Jsou v úzké součinnosti s dispečerským střediskem uzlu nebo náčelníky jednotlivých železničních stanic. **Každý náčelník železniční stanice je povinen zprostředkovat spojení mezi náčelníkem převozu a příslušným vojenským správcem železniční stanice a naopak.**

Vojenské správy nakládacích (vykládacích) prostorů vytváří náčelník KSVD operativně podle potřeby pro zabezpečení nakládky (vykládky) při hromadných vojenských přepravách a řízení pohybu vlaků v těchto prostorech.

Pro zajištění řízení železničního provozu v době mimořádných opatření je tedy nutno připravit jednak mobilizační výstavbu vojenských správ železničních stanic, jednak vyškolit a vycvičit potřebný počet pracovníků železnic, kteří se na řízení jízdy vojenských vlaků budou podílet. Veškerá železniční doprava by v době mimořádných opatření probíhala podle tzv. vojenského grafikonu vlakové dopravy, který umožňuje v maximální míře využít výkonnost jednotlivých železničních tratí. Vojenský grafikon dopravy (nazývaný i maximální GVD) zpracovávají v míru správy drah za účasti zástupců KSVD pod kontrolou pracovníků

ministerstva dopravy a zástupců MNO-HT/SVD; organizačně i materiálně je připravena jeho platnost místo normálního grafikonu (jízdního řádu) v potřebné minimální lhůtě.

Činnost železničních zaměstnanců v době mimořádných opatření by ve vztahu k vojenské železniční dopravě usměrňovaly zvláštní předpisy a směrnice, zpracované a v potřebném rozsahu proškolené již v míru opět za aktivní účasti zástupců orgánů vojenské dopravy.

Do přípravy řízení železničního provozu patří samozřejmě i celá soustava opatření rázu technického, např. zajišťování trvalého spojení, o nichž však není možno se v tomto pojednání zmiňovat.

Řízení silničního provozu zajišťuje KSVD v úzké spolupráci s orgány MV — VB. **Práva a povinnosti veřejné bezpečnosti při řízení vojenské silniční dopravy jsou omezeny v tom smyslu, že řídí silniční provoz směrem na civilní dopravu, tj. že zabezpečují uvolnění vybraných silničních směrů pro vojenskou silniční přepravu a plní úkoly podle požadavků vojenských kontrolních, pořádkových a regulačních orgánů.** Vojenské orgány mají podle potřeby možnost využívat technických zařízení veřejné bezpečnosti, např. spojovacích prostředků pro zdvojení vlastního spojení.

Pro přímý styk s vojenskými přesuny a přepravami vytváří KSVD v obvodu příslušného kraje síť kontrolních a pořádkových stanovišť na regulačních čarách nebo v jednotlivých provozně nejzátěžnějších místech, dále rozvíjí silniční pořádkový prapor (KSVD) pro regulaci provozu na silničních směrech a podle potřeby vysílá do důležitých míst pohyblivé skupiny pro řízení silničního provozu. Všechny tyto výkonné orgány mají za úkol zajistit plynulost provozu na silničních směrech podle upřesněných plánů přesunů a přeprav, sledovat jízdu proudů, zprostředkovat předávání rozkazů a hlášení, podávat informace o situaci na silnicích, zabezpečovat operativní změny a koordinovat civilní dopravu s vojenskou.

Jednotlivá kontrolní a pořádková stanoviště, velitelství silničních pořádkových

čet, rot a praporů tvoří dispečerskou síť KSVD, která má zabezpečit neustálou znalost provozní situace a umožnit i velení vojenským přesunům a přepravám nadřízenými štáby.

K zajištění řízení silničního provozu při vojenských přesunech a přepravách v době mimořádných opatření je opět potřeba již v míru důkladně připravit řadu opatření. Vedle přípravy mobilizační výstavby orgánů vojenské dopravy pro řízení silničního provozu je třeba úzce spolupracovat s veřejnou bezpečností při přípravě jejich sil a prostředků a dále KVS při zabezpečování nepřetržitého radiálního a chemického průzkumu zájmových komunikací.

Řízení vojenské silniční dopravy je bezvýhradně podmíněno trvalým a neselektivním spojením jak mezi MNO a KSVD (přímo i prostřednictvím VO), tak i mezi KSVD a všemi dispečerskými místy na komunikacích. Proto zajišťujeme až čtyřnásobnou možnost linkového spojení [po vojenské telefonní síti, poštovní telefonní síti, telefonní síti ČSD a telefonní síti MV/VB), které je zdvojováno rádiovým spojením a to opět vlastním, doposud však nedokonalým, po rádiové síti veřejné bezpečnosti, i s využitím rádiového spojení radiální hlášené sítě teritoria. Ke ztrojení počítáme s pohyblivými spojkami na motocyklech i malými letadly (vrtulníky), které budou v krajích k dispozici.

Aby řízení provozu na komunikacích probíhalo v souladu se zámyslem operačního velení, počítá se na stupni MNO vytvořit společný orgán, složený ze zástupců GŠ, štábu HT a SVD, který bude řídit přes ústřední dispečerské stanoviště MNO a dispečerská stanoviště KSVD přesuny a přepravu na celém státním území. Pro zabezpečení součinnosti s orgány veřejné bezpečnosti budou se na činnosti společného orgánu podle potřeby podílet i zástupci MV/HSVB.

Činnost při řízení vojenské dopravy v době mimořádných opatření bude velmi složitá a náročná a vyžaduje, aby byla v budoucnu zabezpečena nejmodernějšími prostředky automatizace velení.

Zabezpečení obrany a ochrany komunikací a objektů na nich

O zabezpečení nepřetržitosti provozu v případě vzdušných úderů jsme se již zmínili. Poukážeme proto ještě na nutnost obrany a ochrany komunikací a objektů

na nich proti výsadbám a diverzantům. Cílem jejich akcí bude především provoz na komunikacích a důležitých mosty, případně tunely. Ochranu komunikací za-

jišťují ozbrojené síly teritoria pro boj s výsadky a skupinami záškodníků. Současně jsou připravovány i síly ke střežení a obraně důležitých objektů na státním území, jichž ovšem nemůže být tolik, aby mohly střežit vše. Proto i na komunikacích mohou střežit jen omezený počet největších a nejdůležitějších mostů a tunelů, ovšem jen v případě nebezpečí tyto objekty v prostoru města nebo osady. V tom případě jsou tyto objekty zahrnuty do plánů obrany a ochrany kraje nebo okresu, které řeší jejich ochranu zpravidla pochůzkami ozbrojených civil-

ních hlídek, závodními milicemi nebo někdy i jen pozorováním.

Některé zvláště důležité objekty na komunikacích, zvláště železniční tunely, střeží jednotky ministerstva vnitra nebo ozbrojená železniční stráž již v míru.

Střežení důležitých komunikačních objektů silami ministerstva vnitra zajišťuje centrálně pro celé státní území MNO; doplňující opatření k ochraně komunikací a provozu na nich zajišťují náčelníci KSVD v součinnosti s komisemi obrany krajů, KVS, krajskými správami ministerstva vnitra a správami drah.

Příprava sítě stanic etapní služby na silnicích

Stanice etapní služby na silnicích připravujeme k zabezpečení materiálních potřeb malých skupin nebo jednotlivých vozidel. Půjde o zajištění stravování, zdravotnickou pomoc, možnost doplnění PHM a nejnnutnější technickou pomoc. Proto MNO na základě usnesení vojenské komise obrany ÚV KSČ dohodlo s ministerstvem vnitřního obchodu, zdravotnictvím, všeobecného průmyslu a chemického průmyslu zřídit síť stravovacích, zdravotnických stanic, stanic technické pomoci a PHM.

Stanice etapní služby jsou umístěny na základě plánu vojenských silničních přeprav a přesunů a to na směry s předpokládanou největší hustotou provozu; stanice a jejich činnost aktivují v době mimořádných opatření KNV a ONV.

Stravovací komise zřizujeme ve vybraných podnicích veřejného stravování

a mohou poskytnout 900 jednoduchých dávek teplé nebo studené stravy denně.

Stanice zdravotnické pomoci zřizujeme v zařízeních ÚNZ; mohou poskytnout první lékařskou pomoc.

Stanice technické pomoci umísťujeme ve vhodných dílnách a opravárnách s kapacitou 10 běžných oprav denně.

Stanice PHM jsou aktivovány na vybraných čerpacích stanicích a mohou poskytnout denně nejméně 50 m³ pohonných hmot a odpovídající podíl mazadel.

Stanic etapní služby nemohou, vzhledem k jejich poměrně nízké kapacitě, využívat automobilní proudy bojových útvarů a zařízení, avšak jsou k dispozici pro vozidla, která se z technických nebo jiných důvodů za svými proudy opozdí. Způsob úhrady za služby, poskytnuté etapními stanicemi stanoví odborné směrnice.

Z á v ě r

I když připravenost dopravy pro dobu mimořádných opatření dosáhla u nás poměrně dobrou úroveň, neznamená to, že velitelé a štáby jednotek, jako příští uživatelé komunikací, by se mohli spolehnout na to, že jejich případné přemístění zabezpečí bez zbytku někdo jiný bez jejich přispění. Naopak musí se aktivně účastnit zajišťování a řízení přesunů a přeprav a při tom účelně a účinně využívat všech opatření, která připraví orgány vojenské dopravy MNO. To vyžaduje, aby v potřebném rozsahu znali připravená opatření na teritoriu, uvážili je při rozhodování o způsobu plnění úkolu přesunu nebo přepravy, a účelně je doplnili vlastními opatřeními. Jen tak budou moci i ve velmi složité situaci splnit svůj úkol. Dá-li náš článek podnět ke zkvalitnění činnosti velitelů a štábů a zvýšení připravenosti svazků, útvarů a zařízení ČSLA k přesunům a přepravám, splní svůj účel.

VELENÍ VOJSKŮM ZA OPERAČNÍCH PŘESUNŮ PO ŽELEZNICI A POZEMNÍCH KOMUNIKACÍCH NA TERITORIU STÁTU

Plukovník Alois Adámek

Počáteční období války bude se vyznačovat velkým množstvím přesunů vojsk z velké hloubky směrem k frontě a to jak po vlastní ose, tak i po železnici. I když plánování a organizace těchto příprav je velmi náročný úkol, lze jej splnit kvalitně, protože se připravuje zpravidla předem a na jeho zpracování je dost času.

Daleko obtížnější je však řízení vlastních přesunů vojsk a uskutečnění těchto přesunů i podle předem připravených plánů. Převazy vojsk budou v soudobých podmínkách značně rušeny zásahy nepřítele na komunikace i na přesunující se vojska. Plány přesunů mohou však být narušeny i jinými příčinami, např. technickým stavem vozidel, počasím apod. A právě zabezpečení plynulosti operačních přesunů za těchto obtížných podmínek, s nimiž se při vlastním plánování a organizaci přesunů v potřebném rozsahu zpravidla nepočítá nebo počítat nedá, vyžaduje velké umění a organizační schopnosti od orgánů, které přesuny řídí. V soudobých podmínkách nebudou přesuny skoro nikdy probíhat přesně podle zpracovaných plánů. Tyto plány bude nutné pružně upravovat podle konkrétní situace, operativně reagovat na nově vzniklé podmínky a podle nich řídit a usměrňovat přesunující se vojska ovšem tak, aby nebyly narušeny přesuny na souběžných osách. To vyžaduje řídit přesuny z jednoho centra a těsnou součinnost velitelů a štábů přesunujících se vojsk s orgány, které přesuny v příslušném pásmu nebo obvodu řídí a které mají v případě potřeby možnost vyžádat si souhlas centrálního orgánu k uskutečnění takové operativní změny, která přesahuje rámec jejich působnosti.

Těmito orgány na teritoriu státu jsou Krajské správy vojenské dopravy (KSVD). Jejich prostřednictvím řídí Správa vojenské dopravy, jakožto centrální orgán v součinnosti s operační správou a hlavním týlem MNO, všechny ústředně plánované přesuny vojsk a transporty materiálu po železnici i po vlastní ose v rámci příslušného kraje podle výpisu z centrálního dopravního plánu.

KSVD je územním orgánem MNO pro přípravu opatření ke splnění úkolů vojenské železniční a silniční dopravy za války na teritoriu státu a pro bezprostřední zabezpečení vlastní realizace těchto opatření v případě ohrožení státu a za války. Územním obvodem každé KSVD je teritorium příslušného kraje.

Náčelník KSVD je ve svém obvodu zodpovědným představitelem MNO v otázkách železniční a silniční dopravy a osobně řídí a podílí se na rozpracování opatření k zabezpečení dopravního plánu a plánu konkrétních opatření připravovaných na komunikacích a zodpovídá za jejich splnění v případě realizace.

Všechna tato opatření připravuje a zabezpečuje v součinnosti s příslušnými územními orgány civilních resortů v kraji, protože na teritoriu státu bude možno pro zabezpečení opatření vojenské dopravy za války využívat silničního vojska jen výjimečně. Udržovat a obnovovat komunikace budou téměř výhrad-

ně síly a prostředky resortu dopravy. K těmto účelům jsou již v míru organizace připravovány, školeny a cvičeny v potřebném počtu zvláštní jednotky v resortu dopravy a stavebnictví. Mají polovojenský charakter, podřizují se resortu dopravy a plní úkoly podle požadavků náčelníka KSVD. Část jich může být vyčleněna i do jeho operativní podřízenosti.

Vlastní přesuny a pořádkovou službu bude však řídit výhradně vojenské orgány, i když do značné míry s využitím orgánů ministerstva vnitra, které se na potřebnou dobu operativně podřídí náčelníku KSVD. Budou plnit převážně jen pomocné úkoly jako uvolňování komunikací od nevojenské dopravy, regulaci v osadách, na křižovatkách a obtížných úsecích a pořádkovou službu.

Pro řízení operačních přesunů a zásobovacích transportů vytváří každá KSVD své dispečerské stanoviště, staví příslušný počet stacionárních kontrolních pořádkových stanovišť a pohyblivých pořádkových orgánů na silničních stanicích železniční sítě vlastního obvodu. Má zajištěno spojení s těmito orgány i s dispečerskými stanovišti ostatních KSVD i s dispečerským stanovištěm SVD HT/MNO a SVD vyššího svazu, je-li KSVD dočasně na území operačního týlu.

Toto spojení je už v míru tak zajištěno a prověřeno, aby umožňovalo spojení za všech okolností. Základním spojením KSVD k řízení přesunů po silnicích je linkové spojení po vyhrazených linkách správy spojů. Po nich se dovolává každé kontrolní pořádkové stanoviště na KSVD a na sousední svá stanoviště. Tato síť je však i několikanásobně zdvojoována. Protože KSVD má přímé součinnostní spojení na KVS, je možno využít spojení KVS s jejími OVS nebo v rámci součinnosti s orgány ministerstva vnitra spojení KS VB s okresními odděleními veřejné bezpečnosti, s nimiž mají kontrolní pořádková stanoviště spojení. *Velmi důležitým spojením je spojení železniční, které umožňuje KSVD spojení prakticky se všemi železničními stanicemi obvodu a mohou je využívat nejen železniční orgány vojenské dopravy, ale i silniční z nejbližší vhodné stanice.*

V případě selhání všech těchto linkových spojení možno využít rádiového spojení. Z předem prověřených stanovišť a s využitím vhodných prověřených míst pro retranslaci mohou i prostředky KSVD zajistit nejnutnější rádiové spojení KSVD s jejími kontrolními pořádkovými stanovišti. Pro případ selhání spojení je možno využít malých letounů, které bude mít kraj k dispozici. Protože se i s tímto spojením počítá, je u každého kontrolního pořádkového stanoviště vyhledána vhodná přistávací plocha. Jako poslední spojovací prostředek bude možno používat motospojky, kterých je jak u výkonných tak i řídících orgánů vojenské dopravy dostatek.

Pro spojení s dispečerským stanovištěm nadřízené SVD a sousedních KSVD je možno využívat jako základní spojení vyhrazené spojení ministerstva dopravy, které se však může podle konkrétních podmínek zdvojoovat vojenským spojením, železničním spojením, případně spojením KVS.

Rozmístění kontrolních pořádkových stanovišť tak, že vytvářejí na teritoriu státu stacionární regulační čáry, připravené spojení vojenské dopravy a jejich dispozice určitým počtem pohyblivých pořádkových orgánů pro řešení naléhavých nepřehledných situací, vytvářejí potřebné podmínky nejen pro řízení operačních přesunů cestou orgánů vojenské dopravy, ale umožňují velitelům a štábům přesunovaných vojsk získávat potřebné informace o vlastních proudech a velet jim cestou těchto orgánů.

Zatím co otázka operativního řízení operačních přesunů vojsk na teritoriu

státu prostřednictvím dispečerského aparátu vojenské dopravy je již dnes v podstatě jasná jak orgánům, které plány zpracovávají, tak i orgánům, které přesuny zabezpečují, není jasná otázka vlastního velení přesunovaným vojskům jejich veliteli a štáby.

Velitelé a štáby nevyužívají vůbec nebo jen v nepatrné míře orgánů vojenské dopravy pro velení přesunovaným vojskům, třebaže nemají prakticky jiné možnosti, protože s nimi nemají spojení. Tuto skutečnost potvrzují i cvičení s vojsky, spojená s dalekými přesuny jak po vlastní ose, tak zejména po železnici. Délky pochodových proudů a charakter přepravy po železnici nedávají při současném stavu pojitky možnost, aby štáby samy získaly vlastními prostředky přehled o stavu přesunovaných jednotek a přímo jim velely. Zvláště výrazně se to projevuje u přeprav po železnici.

Svazek přepravovaný po železnici může mít kolem 50 převozů. Při tom může mít část svých jednotek ještě v nakládacím prostoru, část jednotek na převozech rozptýlených po celém přepravním směru a část jednotek již vyložených v prostoru vykládacím, který může být vzdálen několik set km od prostoru nakládání. Za těchto podmínek může štáb svazku pochopitelně získat zprávy o svých útvech a jednotkách, udržovat s nimi potřebné spojení a velet jim jen prostřednictvím orgánů vojenské dopravy.

Obdobná situace bude však i při velkých operačních přesunech po vlastní ose. V důsledku zásahu nepřítele bude i při nich docházet k značným změnám proti vlastnímu plánu přesunů. *Jedině orgány vojenské dopravy budou mít nejlepší přehled o skutečné situaci vojsk na silnicích a budou moci zprostředkovat potřebné spojení štábům s přesunovanými vojsky.*

Protože této možnosti štáby nevyužívají zřejmě pro nedostatečnou znalost organizace a působnosti orgánů vojenské dopravy, chtěl bych ukázat na možnosti spolupráce štábů vojsk s těmito orgány a možnost využívat výkonných orgánů a zařízení vojenské dopravy k velení vojskům za přesunů po železnici a silnicích. *Tato spolupráce bude prospěšná nejen pro práci štábu, ale usnadní velmi často i práci orgánům vojenské dopravy.* Pro názornost můžeme uvažovat svazek jako základní přesunovaný celek.

Při přepravě po železnici musí štáb svazku vyslat svého představitele jak do nakládacího, tak do vykládacího prostoru. Jejich stanoviště bude u vojenského správce nakládacího a vykládacího prostoru a jejich úkolem bude kromě koordinace součinnosti mezi útvy a orgány vojenské dopravy při nakládání a vykládání současně získávat zprávy o celkovém průběhu přepravy a informovat o něm štáb. Tyto zprávy budou získávat od orgánů vojenské dopravy.

Poněvadž štáb svazku bude se přesunovat zpravidla mezi prvními převozy nebo dokonce po vlastní ose do nového prostoru soustředění, bude nejvýhodnější, aby zprávy o celém průběhu přeprav získával představitel štábu ve vykládacím prostoru a ten je pak štábu svazku předával.

Povinností teritoriálních orgánů vojenské dopravy je nejen poskytovat oprávněným představitelům informace o průběhu přeprav, ale umožnit jim použít železniční nebo jiné jejich spojení k případnému vydání rozkazů přepravovaným útvarům nebo vydání a proniknutí těchto rozkazů jim zprostředkovat. K tomu budou využívat vhodných vojenských nebo i železničních orgánů na přepravním směru, které buď písemný nebo ústní rozkaz v nácestné stanici předají určeným velitelům převozů nebo zajistí, aby se dostavili k telefonu a převzali příslušný

rozkaz osobně. Stejně tak musí umožňovat spojení velitelům převozu pro jejich hlášení představitelům štábu svazku do nakládacího nebo vykládacího prostoru nebo jinému velitelskému orgánu.

Velitel svazku musí určit představitele svazku v nakládacím a vykládacím prostoru v rozkaze pro přesun svazku po železnici, aby ho všichni velitelé převozů znali. Při značné přepravní vzdálenosti může štáb svazku v případě potřeby získávat zprávy o svých přepravovaných jednotkách a předávat jim rozkazy i prostřednictvím KSVD na přepravním směru.

Podstatně jednodušší je velet svazku při přesunu po vlastní ose. I když všechny operační přesuny na teritoriu státu budou řízeny centrálně prostřednictvím jednotlivých KSVD a jejich stacionárních i pohyblivých kontrolních a pořádkových orgánů, nezabývá to štáby svazků povinností mít neustálý přehled o prouděch vlastních útvarů a v rámci výpisu z plánu přesunů jim velet. To bude zvlášť nutné při narušení plánu zásahy nepřítele nebo jinými vlivy. A musíme počítat i s tím, že těchto narušení bude za soudobých podmínek značné množství. Musí na ně reagovat jak orgány vojenské dopravy, tak i velitelské orgány přesunujících se vojsk.

Orgány vojenské dopravy, jakožto orgány řízení, musí operativně usměrňovat přesunující se vojska na základě vytvořené situace podle rozkazu centrálního plánovacího orgánu nebo v duchu jeho směrnice tak, aby plán přesunu byl co nejméně narušen. Velitelé a štáby musí pak zabezpečit toto usměrnění u přesunujících se vojsk. *Tato činnost vyžaduje tedy těsnou spolupráci štábu svazku s příslušnými KSVD.* Jejich prostřednictvím si zajistí nejen informovanost o situaci přesunovaných útvarů svazku, ale i možnost přijímat od nich hlášení a předávat jim rozkazy. Od nich může získat i zprávy o celkové situaci na osách přesunu a opatřeních, která na nich připravují teritoriální orgány ve prospěch přesunovaných vojsk. *Jejich prostřednictvím může si zajistit i spojení s nadřazeným štábem.*

Proto bude účelné, aby štáb svazku ještě před zahájením přesunu vysílal postupně svého představitele k jednotlivým KSVD, jejichž oblastmi působnosti budou přesuny probíhat. Tento představitel by sledoval prostřednictvím krajského dispečerského střediska průběh přesunů vlastního svazku přes teritorium kraje, koordinoval opatření, organizovaná k zabezpečení plynulosti přesunů při jejich narušení a zabezpečoval cestou kontrolních a pořádkových orgánů tato a další opatření u přesunujících se vojsk. K tomu by využíval stávajícího i zajištěného spojení dispečerského stanoviště s kontrolními pořádkovými stanovišti, jejichž náčelníci jsou povinni zprostředkovat převzetí a předání nutných hlášení a rozkazů mezi veliteli přesunovaných proudů a jejich nadřazenými štáby.

Po přejetí zádi proudů svazku teritoriím kraje by se představitel štábu přesunul za svým štábem nebo by předjel, případně se vrtulníkem přesunul na další krajské dispečerské středisko. Při možnosti přidělení vrtulníku by postačilo pro tento úkol vyčlenit ze štábu jen dva představitele, kteří by se vzájemně u KSVD ve směru přesunu překračovali. Při tom by bylo možno využít vyčleněný vrtulník i pro spojení představitelů štábu u KSVD s přesunujícími se štábem svazku nebo i některého útvaru.

Dodržování těchto zásad by pomohlo štábům přesunovaných vojsk velet vojskům za přesunů a pomohlo jim vyřešit jednu z nejdůležitějších a nejobtížnějších otázek, která při přesunech v současné době štábům dělá značné starosti.

Úloha a činnost týlu teritoria v soudobé válce

Major Svatopluk Smrčka

Jednou z rozhodujících složek, jejíž práce zásadně ovlivní činnost polních vojsk i teritoria, je jeho týl. Analogicky s růstem významu vojenských teritoriálních orgánů ve státě podstatně se zvyšuje i význam týlu teritoria. Toto je zdůrazněno především tím, že týlové zabezpečení polních vojsk i nadále bezprostředně ovlivňují orgány MNO, zatím co operační velení jde po linii Hlavní velení — front. Tím je zásadně určeno místo týlu teritoria a je dána linie jeho hlavní činnosti.

ORGANIZACE A ŘÍZENÍ TÝLOVÉHO ZABEZPEČENÍ TERITORIA

Činnost a organizace týlu teritoria musí vycházet z jeho základních úkolů a podle jejich charakteru můžeme ji rozdělit na 2 základní prvky:

1. organizace a řízení týlového zabezpečení teritoria,

2. zabezpečení potřeb polních vojsk v oblasti týlu v souladu s možnostmi teritoria.

Uvedené prvky činnosti týlu nelze v žádném případě od sebe oddělovat, ale naopak důsledně zajišťovat co do obsahu jejich vzájemnou podmíněnost. Organizace a úkoly týlu teritoria musí vycházet a zabezpečovat jak potřeby vojsk polních, tak vojsk na teritoriu. Tento požadavek se musí stát základním kritériem práce týlu nejen u ústředních orgánů, ale i u týlových orgánů teritoria na nejnižších stupních.

Organizaci a řízení týlu teritoria bude ve válce v daleko větší míře než v míru ovlivňovat organizace civilní správy státu. To je důsledkem zásadních kvalitativních změn v úloze civilních orgánů, jejichž činnost ve válce bude daleko bezprostředněji spjata s úkoly ozbrojených sil. Územní členění civilních orgánů teritoriální správy neodpovídá organizační struktuře vojenských teritoriálních orgánů. Zatímco civilní územní orgány jsou řízeny systémem ústřední orgány — kraje, struktura vojenských orgánů teritoria je MNO — VO — krajské orgány (útvary). V některých případech je stupeň VO vynechán (jmenovitě orgány voj. dopravy) a řízení odpovídá systému civilních územních orgánů.

Tento nesoulad bude do určité míry nevýhodný zejména při řešení otázek

obrány a ochrany teritoria a jeho zdravotnického zabezpečení. Negativně se projeví především v řídicí činnosti velitelství vojenských okruhů, u kterých se zvýší nároky na organizaci součinnosti s civilními orgány.

Další problém, který nepříznivě ovlivňuje řízení týlového zabezpečení, je rozdílná dislokace civilních a vojenských krajských orgánů (KVS, KNV, KSVD, VN, KUNZ atd.). Rozptýlené rozmístění jednotlivých orgánů je na jedné straně výhodné v důsledku snížení možnosti vyřazení krajských orgánů jedním jaderným úderem nepřítele, na druhé straně však značně ztěžuje práci vojenských orgánů z hlediska zvýšení nároků na součinnost a spojení.

Potřeba návaznosti vojenské územní organizace na civilní ukazuje, že v **krajích je nutné vytvořit jednotný velitelský orgán, který bude schopen řešit všechny vojenské otázky.** Stávající působnost KVS nezajišťuje v plné míře splnění tohoto požadavku a to především z hlediska týlového zabezpečení. Řízení vojenské dopravy na teritoriu a organizace zdravotnického zabezpečení jsou řešeny spádovým systémem v krajích, v souladu s územní organizací. Odlišné je dosud řešeno materiální zabezpečení. Ukazuje se, že tato organizační roztržičnost podstatně snižuje účinnost řídicí práce zejména týlových funkcionářů a zvyšuje nároky na operativnost řídicí činnosti HT/MNO a týlu VO. Sjedení systému organizace všech oblastí týlového zabezpečení a jeho jednotná podřízenost v krajích — to jsou otázky, které dosud nejsou dořešeny.

Řízení a organizace týlového zabezpečení teritoria bude dále zčásti ovlivněno i evakuací průmyslových závodů a obyvatelstva z ohrožených prostorů a redistribucí některých vojenských i civilních orgánů a zařízení v počátečním období války. To bude mít v některých případech za následek změny v systému týlového zabezpečení, které je nutno organizačně připravit již v míru.

Velení týlu na teritoriu musí vycházet z konkrétních potřeb fronty i teritoria, při čemž základní podklady budou Směrnice Hlavního velení, některá usnesení VKO a konkrétní situace týlu fronty i teritoria.

Hlavní dokumenty pro řízení týlu jsou:

- Směrnice MNO pro materiální, technické a zdravotnické zabezpečení ČSLA,
- odborné směrnice a nařízení náčelníků týlových služeb.

Ke splnění požadavku, aby nepřetržitá činnost týlu byla zajištěna i při dočasném narušení centrálního řízení (zejména v POV), je zapotřebí připravit základní

dokumentaci již v míru a v maximálním možném rozsahu seznámit s ní předurčené teritoriální orgány.

Úspěch velení závisí na pevném a neselehávajícím systému spojení při využití všech druhů pojítek. Převládajícím druhem spojení na teritoriu bude spojení linkové. Vzhledem k jeho velké zranitelnosti je nutno počítat s častým ochromením řízení týlu zejména na nižších stupních, kde velení jednotlivým týlovým útvarům a zařízením bude zajištěno téměř výhradně linkovým spojením. Tato skutečnost opět ukazuje na účelnost vytvoření jednotných orgánů velení na stupni kraje, se kterými je reálné zabezpečit vedle linkového i rádiové a směrové spojení.

Při stanovení zásad organizace a činnosti týlu teritoria je nutno v neposlední řadě vzít v úvahu i dislokační možnosti jednotlivých míst velení zejména na stupních MNO a VO. Případné rozdělení těchto orgánů na více od sebe odloučených pracovišť podstatně zvyšuje nároky na organizaci velení a bude vyžadovat přesné vymezení působnosti jednotlivých částí.

A. ORGANIZACE A ŘÍZENÍ MATERIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ VOJSK NA TERITORIUM

Na teritoriu bude většina útvarů a řízení s malým počtem osob a techniky, tj. hospodářsky nesamostatných. Tato situace podstatně ovlivní zejména systém zásobování i úlohu týlových orgánů na jednotlivých stupních velení. Na jedné straně bude tato struktura výhodná pro stupeň MNO, které se může důsledně oprostít od přímého zásobování útvarů teritoria, na druhé straně však se zvýší nároky na činnost týlových orgánů VO, poněvadž velký počet hospodářsky nesamostatných útvarů bude vyžadovat značnou operativnost v jejich zabezpečení.

Územní organizace za války umožňuje v plné míře uplatnit důsledný spádový systém zásobování. Všechny útvary a zařízení, dislokované na území příslušného VO, budou zásobovány týlovým materiálem péčí VO. U zdravotnického materiálu dojde k decentralizaci systému zásobování až na kraje, kde NV plní funkci zásobovacího orgánu pro všechny útvary v kraji.

Tento systém má i svoje nevýhody, např.:

- nejednotnost v systému zásobování jednotlivými druhy týlového materiálu v rámci VO (zdrav. materiál systémem

VO — kraj — útvar, ostatní týlový materiál systémem VO — útvar),

- velký počet útvarů a zařízení v přímé zásobovací péči VO.

Vysoká účelnost a efektivnost systému zásobování zdravotnickým materiálem ukazuje na jeho výhody a současně staví otázku zavedení tohoto systému pro všechny druhy týlového i ostatního materiálu. V současné době však naráží na základní problém v tom, že v krajích není ve válce jednotný velitelský orgán, který by umožnil zavést krajský systém zásobování. Jeho opodstatněnost podtrhuje řada nesporných výhod:

- dosažení jednoty v systému zásobování jednotlivými druhy materiálu,

- podstatné odlehčení práce materiálních funkcionářů VO,

- maximální přizpůsobení civilní organizaci zásobování,

- zkvalitnění zásobovací péče o všechny útvary a zařízení v kraji.

Zabezpečení hospodářsky nesamostatných útvarů a zařízení je nutno řešit přidělením do zásobovací péče nejbližším větším útvarům v krajích. Převážná většina těchto útvarů bude přidělována vzhledem ke skutečné dislokaci i možnostem do materiální péče jednotlivých

KVS, což samo o sobě vytváří výhodné podmínky pro zavedení krajského systému zásobování.

Vzhledem k tomu, že objem zásob vojenského materiálu přisunovaného z okruhových skladů k útvarům a zařízením bude v porovnání s mírovými podmínkami minimální, nebylo by nutné v krajském měřítku zřizovat sklady svazkového typu. Pro zajištění funkce zásobovacího krajského orgánu postačují sklady útvarového typu, které zčásti budou zřízeny i při dosavadním systému u KVS v důsledku převedení většiny hospodářsky nesamostatných útvarů do její péče.

Zavedení krajského systému zásobování tedy v podstatě znamená vytvořit v krajských materiálních orgánech typu svazku jako součást jednotného velitelství orgánů kraje, kterému by byly podřízeny všechny útvary a zařízení v kraji (kromě svazků a útvarů 7. APVOS). Útvary 7. APVOS ponechat v důsledku jejich specifického charakteru i velikosti v přímé péči příslušných vojenských okruhů.

Úloha týlových orgánů jednotlivých stupňů velení v oblasti materiálního zabezpečení je určována požadavky nejen vlastního zabezpečení teritoria, ale i zabezpečení polních vojsk. To bude v plném rozsahu ovlivňovat činnost orgánů HT a v některých případech i činnost týlových orgánů VO a jejich skladů. Poněvadž těžisté MNO bude nutno zaměřit na zabezpečení polních vojsk, budou otázky řízení materiálního zabezpečení vojsk na teritoriu přeneseny v maximální míře na jednotlivé vojenské okruhy. U MNO zůstane z hlediska zabezpečení teritoria pouze zásadní normotvorná činnost, tj. centrální zajišťování dodávek materiálu z výroby, rozdělení celkových materiálových fondů na jednotlivé složky ozbrojených sil a VO, stanovení základních norm spotřeby a zásad obhospodařování materiálu. Povinnosti vojenských okruhů

bude organizovat přejímku materiálu z výroby, zabezpečovat jeho skladování a evidenci, řídit zásobování všech svazků, útvarů a zařízení dislokovaných na území VO, odpovídat za řádné hospodaření s materiálem a organizovat účelné využití materiálu, zanechaného v posádkách po odchodu polních vojsk.

Uvedené úkoly nastiňují i potřeby organizačního členění skladů materiálu na těchto stupních. **V podřízenosti MNO bude účelné ponechat pouze minimální počet ústředních skladů, nutných ke skladování potřebných záloh materiálu MNO** (pokud nebude možné uložit je jako depozita v okruhových skladech) a **k soustředění a kompletaci materiálu, určeného k odeslání frontu**. Veškeré ostatní zásoby materiálu, určeného pro potřebu teritoria, skladovat v okruhových skladech, při čemž počítat s jejich využitím i pro soustředování a kompletaci materiálu pro front. Z těchto funkcí ústředních a okruhových skladů vyplývají i zásady zásobovacího cyklu, podle kterých bude organizován přísun vojenského materiálu všem svazkům, útvarům a zařízením teritoria: výrobce — okruhový sklad — [kraji] — spotřebitel. V některých případech půjde přísun přímo cestou výrobce — spotřebitel, a to zpravidla u materiálu s velkým objemem spotřeby [LPH, APH].

Jednou ze zvláštností materiálního zabezpečení na teritoriu bude způsob zásobování některých zařízení, vytvářených pro vojenskou správu péči a prostředky civilních resortů (odsunové nemocnice MZd a stanice etapní služby). Materiální zabezpečení těchto zařízení budou organizovat příslušné územní orgány civilních resortů podle požadavků vojenské správy.

Kvalitativní změny v celkovém systému materiálního zabezpečení vojsk na teritoriu se projeví i některými zvláštnostmi u jednotlivých zásobovacích týlových služeb.

Zásobování PHM

Vzhledem k malým počtům motorové techniky u většiny útvarů a zařízení teritoria bude zásobování APHM zajišťovat civilní distribuční síť n. p. BENZINA, ze které bude převážná většina útvarů a zařízení odebírat potřebné APHM na blokové poukázky. Pouze část útvarů s velkou spotřebou (lpr, apr apod.) bude výhodné ponechat ve vojenské síti a zásobovat je z okruhových skladů. Pro případ narušení civilní distribuční sítě musí však

být připraveny vojenské okruhy převzít zásobování všech útvarů cestou vojenských skladů.

Při organizaci zásobování LPHM je nutno vycházet z některých zvláštností, které podstatně ovlivňují vlastní systém zásobování tímto materiálem. Jsou to zejména:

- velké objemy spotřeby LPH u jednotlivých leteckých útvarů,
- spotřebu nelze v současné době

uhradit domácí výrobou, takže valnou část je nutno dovážet (z SSSR, NDR),

— nutnost centrálně řídit využití železničních cisteren pro přísun LPH.

Z toho vyplývá, že **určujícím požadavkem pro stanovení systému zásobování je dodržet maximální efektivnost a hospodárnost v přísunovém cyklu, tj. určit nejkratší cestu přísunu výrobce (místo příjmu dovezeného materiálu) — spotřebitel jako zásadu.** Tento způsob přísunu může řídit centrálně pouze jeden orgán, kterému budou předkládány všechny po-

žadavky k zabezpečení jednotlivých svazků a útvarů. Z těchto hledisek je nevhodné organizovat zásobování spádovým systémem péčí vojenských okruhů, ponechává ty by byly do určité míry zbytečným mezičlánkem mezi centrálním orgánem a armádou PVOS. Účelnější bude ponechat ve válce dosavadní mírový systém zásobování, tj. řídit zabezpečení LPHM na teritoriu MNO/SPHM cestou ústředních skladů i přes jeho některé nevýhody (zatěžování ústředního orgánu výkonnou funkcí).

Proviantsní zásobování

Základním způsobem stravování všech příslušníků ozbrojených sil na teritoriu bude **naturální stravování**, které přísluší i civilním osobám, povolaným do armády na dočasnou výpomoc.

Velký počet hospodářsky nesamostatných (nevařících) útvarů a zařízení na teritoriu vyžaduje již v míru připravit organizaci jejich proviantsního zabezpečení přidělením do stravovací péče nejbližších vařících útvarů. Tím dojde však k situaci, že některým útvarům bude přiděleno do péče několik zařízení, jejichž celkový počet bude činit v některých případech až 500 i více osob. Z tohoto hlediska bude třeba řešit personální a materiální vybavení vařících útvarů při stanovení jejich tabulkových počtů.

Zvýšené nároky na dokonalou přípravu organizace proviantsního zásobování se projeví zavedením lístkového systému. Zejména pro zařízení a odloučené jednotky, jejichž příslušníci se budou stravovat v podnicích veřejného stravování, je nutné předem připravit potravinové lístky.

V důsledku hromadných jaderných

úderů nepřítel a rozsáhlých prostorů radioaktivního zamoření na teritoriu nutno předpokládat v některých místech dočasně narušení zásobování jak ozbrojených sil, tak civilního obyvatelstva. Pro tyto případy bude nezbytné zabezpečit okamžité stravování příslušníků armády i civilního obyvatelstva v postižených oblastech do té doby, než bude obnovena normální zásobovací síť. K těmto účelům jsou vytvořeny „výjezdní stravovací oddíly“ (VSO), jejichž úkolem bude zajistit dočasné stravování útvarů, zařízení i civilního obyvatelstva v místech narušení zásobování. Při stávajícím systému zásobování je neúčelnější podřídit VSO vojenským okruhům a stavět je na bázi okruhových proviantsních skladů. Celkový počet VSO je obtížné v míru zdůvodnit válečnými potřebami teritoria, rámcově je však možno kalkulovat zhruba s jedním VSO na kraj.

Zásobování ostatním týlovým materiálem bude organizováno spádovým systémem v souladu s územním členěním teritoria a nebude ovlivňováno v podstatě žádnými zvláštnostmi.

B. ZDRAVOTNICKÉ A VETERINÁRNÍ ZABEZPEČENÍ

Zdravotnická služba na teritoriu plní dva základní úkoly:

1. včasně a zdrav. zabezpečení vojsk na teritoriu,

2. odsun a léčení raněných a nemocných příslušníků polních vojsk.

Zabezpečení těchto úkolů určuje funkční členění sil a prostředků zdravotnické služby a současně staví požadavky na její organizaci. Řízení a organizace zdrav. zabezpečení na teritoriu jsou do značné míry závislé na organizační struktuře civilního zdravotnictví (nejvíce ze všech týlových služeb), jelikož velkou část sil a prostředků vojenské zdravotnické služ-

by budou vytvářet a zabezpečovat územní orgány civilní zdrav. správy. Z toho důvodu je **nejúčelnější organizovat zdrav. zabezpečení spádovým systémem po kraji shodně s civilní územní organizací.**

Zdravotnickou službu na teritoriu řídí zdravotnická správa MNO cestou zdravotnických oddělení vojenských okruhů. S ohledem na plnění dvou uvedených základních funkcí je nutné, aby MNO řešilo přímo otázky, přesahující rámec územní působnosti vojenských okruhů. Bude to především:

— odsun raněných a nemocných z týlového pásma fronty na teritorium,

— výzkum a vývoj v oblasti zdrav. služby,

— zajišťování léčiv pro potřeby polních vojsk i teritoria.

Výkonné orgány k zajišťování těchto úkolů je třeba ponechat v přímé podřízenosti MNO (stálé zdrav. vlaky, autobusové zdrav. prapory, VLVDÚ, VÜHEM, VZS, VS a další zařízení). Kromě toho zůstane v jeho přímé podřízenosti zdravotnická základna s funkcí ústředního skladu zdravotnického materiálu.

Zdravotnické oddělení okruhu řídí zdrav. zabezpečení na příslušném území cestou krajských orgánů pro řízení spádového území, jejichž funkci plní v každém kraji náčelník vojenské nemocnice. Z výkonných orgánů zůstávají v přímé podřízenosti VO okruhuové zdrav. sklady a hyg.-epid. oddíly.

Náčelník vojenské nemocnice odpovídá za zdravotnické zabezpečení vojsk v kraji a ve svém obvodu plní funkci náčelníka zdrav. služby svazku vůči všem útvarům a zařízením.

K plnění těchto úkolů má tyto orgány a zařízení:

— vojenská nemocnice se skupinou pro řízení spádového území,

— výjezdní oddíl vojenské nemocnice, určený především k likvidaci následků po hromadných úderech ZHN nepřítelů,

— skupiny pro zabezpečení přepravy krve,

— velitelství místního odsunového střediska, které řídí odsunové nemocnice MZd v kraji,

— odsunové nemocnice MZd, určené především k hospitalizaci raněných a nemocných příslušníků polních vojsk,

— vojenská lázeňská a rekreační zařízení v kraji, která mohou plnit funkci rehabilitačních ústavů (rehabilitačních oddělení VN) nebo pomocných vojenských nemocnic,

— etapní stanice zdravotnické pomoci, rozmístěné na vojenských automobilních silnicích v kraji.

Zásobovací bázi pro zdrav. zásobování v kraji je zdrav. sklad (lékárna), který je součástí vojenské nemocnice.

Funkční určení jednotlivých nemocničních zařízení v kraji (VN pro zabezpečení vojsk teritoria, ON MZd pro zabezpečení vojsk frontu, odsunutých na státní území) nelze chápat jako neměnnou zásadu. Všechna nemocniční zařízení musí být využita podle konkrétní situace, tj. **v některých případech budou ranění a nemocní příslušníci teritoria odsunováni**

i do ON MZd a naopak VN bude přijímat raněné, přisunuté z frontu (např. výkonové letce a specialisty některých druhů vojsk).

I při vysoké účelnosti organizace zdravotnického zabezpečení teritoria, má tento systém některé nedostatky, např.:

— ve funkci náčelníka vojenské nemocnice se slučuje řídicí i výkonná funkce zdravotnické služby v kraji. Náčelník VN bezprostředně řídí činnost výkonného orgánu (léčebná báze — VN) a současně plní funkci řídicího orgánu (náčelníka zdrav. služby kraje). Tento stav podstatně oslabuje účinnost řízení zdravotnické služby jako celku;

— dochází ke komplikacím ve vztazích mezi orgány zdrav. služby a ostatními vojenskými i civilními orgány kraje v důsledku sloučení výkonné a řídicí funkce u vojenské nemocnice;

— vznikají neúměrně vysoké nároky na operativnost řídicí činnosti zdravotnických oddělení vojenských okruhů. Toto by se projevovalo především v řízení velitelství MOS, které náčelníky VN značně zatěžuje a v mnohých případech by bylo nutné, aby jejich činnost řídilo přímo zdravotnické oddělení vojenského okruhu;

— řídicí funkce z místa VN bude narážet na vážné obtíže v otázkách spojení a tím i přehledu o zdravotnické situaci útvarů v kraji.

Ke zkvalitnění činnosti zdravotnické služby z hlediska uvedených nedostatků by bylo možno vytvořit samostatné řídicí orgány v krajích. V podstatě to znamená **z dosavadních skupin pro řízení spádového území u VN vytvořit samostatný „štáb zdravotnické služby kraje“, na který přenést v plném rozsahu řídicí funkci náčelníka VN a podřídit mu všechny výkonné orgány a zařízení v kraji.** S přihlédnutím k možnostem spojení bylo by nejvýhodnější dislokovat tento štáb v místě KVS, která bude mít s velitelstvím VO rádiové a radiodálnopisné spojení, zatímco s VN bude pouze linkové, často narušené spojení. Pro tuto dislokaci hovoří dále skutečnost, že „štáb ZS kraje“ musí kromě řízení podřízených orgánů udržovat stálý styk s krajskými vojenskými i civilními orgány (komise obrany kraje, KVS, KSVD, štáb CO kraje, KNV, KÚNZ), jež budou převážně dislokovány v místě KVS nebo nejbližším okolí.

Při této úvaze však vzniká problém v tom, že vytvořením „štábu zdravotnické služby kraje“ zůstává velitelství MOS (při podřízení štábu ZS) v oblasti řízení

odsunových nemocnic MZd mezičlánkem, který na tomto stupni velení není výhodný. Neúčelnost velitelství MOS jako mezičlánku je znásobena ještě skutečností, že využití ON MZd musí soustavně ovlivňovat direktivními pokyny MNO a VO. Z těchto důvodů je třeba zvážit, zda by nebylo účelné zrušit velitelství MOS jako samostatný orgán a sloučit jej se „štábem zdrav. služby kraje“ jako jeho oddělení pro řízení ON MZd. Při tom opět se ukazuje výhoda tohoto řešení především z hlediska přímého spojení s VO i s ostatními orgány kraje.

Při posuzování jednotlivých úkolů v oblasti zdravotnického zabezpečení teritoria vypukuje do popředí otázka dokonalé a nepřetržité znalosti zdravotnické situace orgány zdrav. služby na všech stupních velení. S tím úzce souvisí otázka znalostí radiační situace a jejího soustavného vyhodnocování.

Řízení a organizace veterinárního zabezpečení na teritoriu musí zabezpečovat tyto hlavní úkoly:

1. Veterinární dohled na zásobování vojsk masem, potravinami a surovinami živočišného původu a krmivy s cílem předcházet vzniku alimentárních infekcí a intoxikací, které mohou ohrozit bojeschopnost vojsk.

C. ŘÍZENÍ A ORGANIZACE OPRAVÁRENSKÉ SLUŽBY

Organizace opravárenské služby v oblasti týlu musí zabezpečit kvalitní opravy poškozené týlové techniky všech teritoriálních svazků, útvarů a zařízení, opravy týlové techniky, odsunuté na teritorium z frontu s cílem co nejrychlejšího jejího navrácení bojujícím vojskům.

Vzhledem k nízkým počtům týlové techniky u teritoriálních útvarů a zařízení je nejvýhodnější centralizovat opravy do ústředních opravárenských zařízení; běžné a střední opravy organizovat v příslušných okružových skladech, ve kterých k tomuto účelu vyčlenit potřebné síly a prostředky. Všechny generální opravy bud zadávat příslušným civilním závodům anebo ústředním opravárenským zařízením vojenské správy.

Nízké počty týlové techniky na teritoriu a skutečnost, že z frontu bude odsunována k opravám pouze složitá a funkčně důležitá technika (silniční technika, složitější technika PHM, polní pece, polní kuchyně, složitá zdrav. technika apod.) potvrzují, že zřizovat samostatné ústřední opravny pro jednotlivé druhy je

2. Veterinární protiepidiotická péče, která zahrnuje prevenci a profylaxi infekčních nemocí zvířat, vyhledávání a likvidace ohnisek nákaz s hlavním důrazem na nemoci zvířat, které jsou přenosné na člověka, s cílem zabránit zavlečení těchto onemocnění do vojsk a nepřipustit šíření infekčních nemocí zvířat vojsky.

3. Veterinární péče o zvířata vojenské správy, tj. služební zvířata, zvířata pomocných zemědělských hospodářství útvarů a vojenských lesů a statků. Tato péče zahrnuje dohled na ustájení, krmení a ošetřování zvířat, odbornou pomoc, léčení a hospitalizaci nemocných a raněných zvířat.

4. Školení a výcvik veterinárního personálu, zvyšování odborných a vojenských znalostí veterinárních lékařů, veterinárních techniků a školení laiků (ošetřovatelů zvířat, psůvodů apod.).

Ke splnění těchto úkolů je třeba na jednotlivých stupních územních orgánů vojenské správy vytvořit veterinární orgány a řídit je veterinární skupinou (oddělením) MNO. (U velitelství VO veterinární skupinu, při KVS nebo štábech zdrav. služby krajů veterinární důstojníky). Jejich činnost bude závislá na těsné spolupráci s územními orgány civilní veterinární služby.

naprosto neefektivní a že bude účelnější mít na teritoriu pouze jeden opravárenský závod k opravám veškeré týlové techniky. Skutečnost, že velkou část týlové techniky bude opravovat civilní opravárenské zařízení, toto řešení jen opodstatňuje.

Zásadní rozdíl proti mírovému systému bude v oblasti plánování oprav. Zatímco v míru je základem dlouhodobý plán, sestavovaný na podkladě požadavků útvarů a svazků, ve válce bude jakkoli dlouhodobé plánování těžko realizovatelné. Nejúčelnější bude organizovat činnost opravárenských zařízení na podkladě krátkodobých plánů, operativně upřesňovaných podle konkrétní situace a skutečných potřeb. Zásadou musí být opravovat techniku pro potřeby polních vojsk v prvním pořadí.

Výstrojní opravárenskou službu, organizovanou spádovým systémem budou řídit vojenské okruhy. Jím budou podřízeny všechny výstrojní opravy v příslušném územním obvodu.

D. ORGANIZACE OBRANY A OCHRANY TÝLU

Obrana a ochrana týlu je součástí celkového systému obrany a ochrany teritoria a v žádném případě není možno chápat ji odděleně. Proto při řešení těchto otázek není správné specifikovat v podmínkách teritoria obranu a ochranu týlu jako samostatnou oblast problémů, řešených týlovými orgány teritoria, ale je třeba z hlediska týlu řešit pouze podíl jeho orgánů na zabezpečení obrany a ochrany teritoria jako celku.

Pod pojmem obrany a ochrany teritoria zahrnujeme tyto otázky:

- ochrana proti účinkům ZHN a likvidace následků napadení teritoria ZHN nepřítel, —

- ochrana a obrana závodů, objektů a zařízení,

- likvidace nepokojů vyvolaných reakčními živly,

- likvidace vzdušných výsadků,

- protivzdušná obrana teritoria.

Týlové orgány se budou bezprostředně podílet na organizaci ochrany proti ZHN a likvidaci jejich následků.

Ve spolupráci s ostatními složkami armády i civilní obrany budou plnit tyto úkoly:

- uvědomovat přesunující se vojska o radiální situaci na teritoriu,

- poskytovat zdravotnickou pomoc a odsunovat postižené osoby,

- poskytovat pomoc při dezinfekci a hygienické očištění osob, při všeobecné evakuaci obyvatelstva, obyvatelstvu postiženému nepřátelskými vzdušnými útoky na úseku materiálního zabezpečení,

- vést přehled o možnostech využití vodních zdrojů pro potřeby vojsk na teritoriu (na základě podkladů získaných od orgánů CO).

Tento nástin úkolů ukazuje, že rozhodující účast na jejich plnění budou mít orgány zdravotnické služby a vojenské dopravy. Proto je třeba již v míru věnovat maximální pozornost přípravě těchto

týlových jednotek a zařízení, které jsou k těmto účelům funkčně předurčeny.

Jediný úkol, který kromě přímé obrany a ochrany TÚZ musí týlové orgány teritoria řešit ve své vlastní kompetenci v plném rozsahu, je organizace obrany a střežení vojenských transportů s důrazem na týlové převozy. I když tento problém spadá spíše do otázek zabezpečení vojenské dopravy, bude účelné uvést jej v této stati, jelikož se na něm musí podílet kromě orgánů vojenské dopravy i materiální funkcionáři jednotlivých zásobovacích služeb.

Ochrana střežení týlových transportů zabezpečují stále strážní jednotky, které budou podle potřeby vysílány jako doprovod jednotlivých transportů. Organizačně je možno členit tyto jednotky z hlediska jejich podřízenosti ve 2 variantách:

- roty (čtyři) pro střežení transportů jako součást ústředních (okružových) skladů,

- roty pro střežení transportů při jednotlivých KSVD.

Při první variantě je výhodou možnost všestranného využití těchto jednotek při nakládání materiálu ve skladech i k jejich střežení. Na druhé straně však jejich funkční využití bude narážet na řadu obtíží (velká část transportů bude instradována přímo z výrobních závodů, v jednotlivých transportech bude více druhů materiálu, minimální možnosti využití doprovodných jednotek při jejich zpátečních cestách do skladů apod.).

Druhá varianta dává široké možnosti co nejeefektivnějšího využití strážních jednotek pro potřeby vojenské dopravy, zejména centrální řízení jejich nasazování cestou dispečerských stanovišť vojenské dopravy v souladu s potřebami realizace dopravního plánu.

Hodnocení obou variant ukazuje, že výhodnější je podřídit jednotky pro střežení transportů jednotlivým KSVD při dodržení zásady jejich centrálního řízení.

E. SOUČINNOST TÝLOVÝCH ORGÁNŮ TERITORIA S CIVILNÍMI ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY

Z rozboru všech oblastí týlového zabezpečení teritoria vyplývá, že činnost týlových orgánů na všech stupních velení je v porovnání s mírovými podmínkami charakterizována daleko užší spoluprací s civilními orgány státní správy.

Bez dokonalé koordinace činnosti všech složek správy teritoria nemohl by týl plnit dané úkoly. Proto bude účelné sebrat některé zásady této součinnosti v samostatné stati.

Na úzké součinnosti jednotlivých

ústředních orgánů se v plném rozsahu bude podílet MNO/HT. Bude spolupracovat především s orgány ministerstev vnitřní, dopravy, zdravotnictví, chemického průmyslu, vnitřního obchodu, potravinářského průmyslu, se Státní plánovací komisí a podle potřeby i s některými dalšími ústředními úřady. Vzhledem k územní izolovanosti MNO od míst dislokace ostatních ústředních orgánů **bude nutné zabezpečovat součinnost vyčleněním stálých styčných skupin**, protože po hromadném úderu nelze počítat se zabezpečením styku jen technickými pojítky. Organizace a úkoly styčných skupin bude nutno stanovit již v míru a ve válce jejich působnost a složení podle potřeby upravovat.

Nejsložitější problematika v organizaci součinnosti s civilními orgány bude na stupni velitelství vojenského okruhu, protože vojenský okruh jako územní orgán nemá odpovídajícího partnera ve struktuře územního členění civilní správy teritoria. Při zajišťování jednotlivých úkolů ve svém obvodu bude spolupracovat s územními orgány jednotlivých krajů (na Slovensku i s orgány SNR) a v některých případech i s ústředními civilními orgány. Hlavní formou součin-

nosti týlových orgánů VO bude její řízení cestou jednotlivých týlových orgánů v krajích. Tyto okolnosti ukazují, že nebude účelné a v některých případech ani možné, aby štáb týlu VO vytvářel stálé styčné skupiny s předem vymezenou působností, ale operativně řešil součinnostní úkoly podle konkrétní situace a k tomu již v míru zpracoval podrobný výčet součinnostních otázek a připravil možnou metodiku jejich řešení.

Na úrovni krajských orgánů vojenské i civilní správy teritoria bude jejich vzájemná spolupráce základním úkolem při zajišťování cílevědomé činnosti ozbrojených sil a národního hospodářství. V oblasti týlu budou to především orgány KSVD, VN a velitelství místních odsunových středisek, které by jednotlivé úkoly bez dokonalé a nepřetržité součinnosti s příslušnými civilními orgány prakticky splnit nemohly. Na tomto stupni nelze v žádném případě omezovat vzájemnou spolupráci na vytvoření a činnost styčných skupin, jelikož se na ní musí bezprostředně podílet všichni funkcionáři příslušných štábů. Jednotlivé součinnostní úkoly je nutno zakotvit přímo do působnosti příslušných štábů a rozpracovat konkrétní metodiku jejich plnění.

Poznatky a zkušenosti ze štábního náviku teritoriálního velení

Podplukovník Vlastimil Lidický

Vhodný způsob zaměstnání pro štáb teritoriálního velení je štábní nácvik. V našem případě to byl jednostranný, jednostupňový štábní nácvik na mapách s rozmístěním složek u oddělení na pracovištích (podobných plánovaných pracovištím), a se zabezpečením nejnütnějšího spojení, které postačuje pro vnitřní součinnost na velitelství.

Nácvik měl tyto učební cíle :

1. Procvičit, zdokonalit a sladit jednotlivá oddělení (složky) velitelství v řešení některých dílčích otázek velení, organizace a řízení mobilizační a bojové činnosti štábů, vojsk a vojenských teritoriálních orgánů velení za složité radiální, dopravní, zdravotnické a materiální situace na teritoriu v počátečním období války.

2. Seznámit se s některými dalšími možnými úkoly (nebo s dílčími možnými úkoly k jejich zabezpečení), které musí být teritoriální velení připraveno řešit v počátečním období války. Upřesnit si možnou metodiku, získat určitou praxi, zkušenosti a návyky v práci při jejich řešení. Osvojit si účelnou metodiku rychlé orientace v množství složitých, náročných a důležitých úkolů za možné situace a účelně volit způsoby a opatření k jejich řešení, nebo splnění podle pořadí jejich naléhavosti a důležitosti.

Tyto cíle štábního náviku byly rozpracovány do učebních úkolů, které ve své podstatě znamenaly úkoly z předpokládaných plánů činnosti za mobilizace (operačních a mobilizačních plánů). Šlo v podstatě o podrobné probrání úkolů čtvrtého dne probíhající mobilizace na teritoriu.

Námět a situace na teritoriu ke stanovenému dni (začátku náviku) byl cvičicím vydán 2 dny před zahájením.

Příslušníci teritoriálního velení proto přistupovali k vlastnímu náviku s ujasněnou celkovou operační, radiální, materiální, technickou a zdravotnickou situací na teritoriu k ranním hodinám čtvrtého dne mobilizace. Po zaujetí pracovišť, kontrolě a hlášení pohotovosti k zahájení náviku, byl cvičicímu náčelníkovi operačního oddělení vydán rozkaz ministra NO a podle časového plánu rozehrávány některé další jaderné údery a situace na teritoriu.

Zde se nám potvrdilo, že řídicí a koordinační činnost operačního oddělení nesmí být zanedbána ani v období, kdy hlavním úkolem teritoriálního velení bude zabezpečení, řízení a uskutečnění mobilizace. To v praxi znamená neopomíjet v žádném druhu činnosti hlavní cíle a úkoly teritoriálního velení. Proto veškerá činnost teritoriálního velení a podřízených orgánů velení musí být zaměřena k operačním cílům, jako

- včasnému dodání mobilizovaných vojsk polnímu velení;
- k udržení pořádku, plánovitosti a plynulosti v plnění všech úkolů teritoria (především v dopravě, spojích, ochraně a obraně teritoria);
- zabezpečení výhodných podmínek a vytváření dalších předpokladů k úspěšnému pokračování ve válce.

Začátek štábního nácviu byl tedy položen do doby, kdy hlavní, tj. podstatná část mobilizačních úkolů teritoria byla již splněna a zbývalo dokončit mobilizaci u některých svazků, útvarů, týlových a teritoriálních zařízení. Šlo v podstatě o vojska a zařízení s delší dobou mobilizační pohotovosti, nebo taková, u kterých byla plynulost průběhu mobilizace hrubě narušena působením nepřítele a došlo ke značným časovým ztrátám. Zde muselo sehrát rozhodující úlohu okamžité přijetí takových opatření, která umožnila další pokračování v plnění úkolu.

Tato opatření směřovala k těmto cílům: vojska a zařízení musela být ihned vyvedena do nezamořených prostorů, nebo prostorů s malou úrovní radiace, orgány řízení mobilizace musely změnit pracoviště, musela být přijata opatření ke zjištění stupně ozáření u nastupujících záloh, očištění osob a deaktivaci techniky, omezení nástupu zamořených záloh z postižených míst apod. Návrhy na řešení takových situací po projednání ve vojenské radě byly ihned rozpracovány v rozkazech, nařízeních a informacích a vydány podřízeným.

Obdobným způsobem byly v součinnosti se všemi zainteresovanými odděleními vyřešeny i jiné úkoly (např. obnova přerušovaných dopravních směrů, obnova spojení apod.).

Otázky vzájemné součinnosti uvnitř vlastního velitelství, směrem k podřízeným, k nadřízenému a k mimoarmádním orgánům (KO, CO, orgány strany apod.) zde sehrály rozhodující úlohu. Veškeré požadavky a informace na ústřední orgány řízení života teritoria byly přenášeny trvale vyčleněnými styčnými skupinami, které byly odeslány na jejich místa velení se zahájením plnění válečných úkolů teritoria. V praxi zde došlo k potvrzení, že pro úplné a účinné vyřešení otázek zabezpečení úkolů je bezpodmínečně nutná *včasnost všech součinnostních opatření*. Jedním z prvků praktického uplatnění zásad součinnosti, zabezpečení informovanosti, znalosti problémů a pomoci v plnění úkolů podřízených je též *účinná a nepřetržitá kontrolní činnost* nadřízeného směrem k podřízeným. Organizace veškeré kontrolní činnosti musí najít svůj výraz v reálném plánu kontrolní činnosti. Přísná organizovanost života a práce vyžaduje účelné sladění všech opatření, směřujících ke splnění úkolů. Pokrytí kontrolních a součinnostních opatření pracovníky velení klade požadavky na znalost problematiky práce všech oddělení (složek), jejich hlavních úkolů, stupně odbornosti a znalostí, s jakými jsou schopny otázky dořešit. Je především potřebné sladit jednotlivá opatření co do času, potřeb a místa úkolů a určit pro ně kádry s odpovídajícím materiálním zabezpečením. Ukázalo se vhodné, aby některé úkoly kontrolovali členové Vojenské rady, náčelníci oddělení, nebo jejich zástupci, jiné (podle povahy a rozsahu úkolů) opět malé kontrolní skupiny různého odborného složení. Při stanovování cílů a úkolů pro kontrolní činnost je třeba dbát toho, aby postihovala zásadní články a úkoly teritoria k určitému údobí.

Celkový plán kontrolní činnosti teritoriálního velení zpracovává operační oddělení v součinnosti s druhy vojsk, týlem a ostatními materiálními složkami velení.

Zde by bylo vhodné předurčit určitý počet osob (odpovědných funkcionářů, nebo příslušníků orgánu velení) do příslušných součinnostních, styčných nebo kontrolních skupin již v míru. Tato objektivní potřeba by měla mít odraz i v početních stavech (tabulkách) příslušných oddělení teritoriálního velení. Jde o to, aby v každé takové skupině byl alespoň jeden z kádrových (mírových) příslušníků velitelství, který dobře zná podmínky a úkoly a je pro výkon předurčené funkce cvičen. Ten může plnit funkci velitele styčné (kontrolní) skupiny. Ostatní příslušníci skupin mohou být i záložní důstojníci, kteří mají teoretické a praktické znalosti, jsou samostatní v práci, iniciativní a mají odpovědný přístup k řešení úkolů.

Komplexnost štábního nácviku spočívala ve všestrannosti jeho zaměření. Toho bylo dosaženo tím, že pozornost řídicích orgánů nebyla zaměřena jen na hlavní oddělení a složky velení. Naopak dílčími úlohami byla úkolována i ta oddělení (složky) nebo orgány, které se podílí na zabezpečovacích opatřeních jak u podřízených, tak i u vlastního velitelství. Pro názornost uvedu několik příkladů:

1. V průběhu štábního nácviku byl rozehrán předpad jedné z krajských vojenských správ na polním místě velení diverzní skupinou nepřítele. Při boji kromě jiného došlo ke ztrátě hovorové tabulky u operačního dozorcího (OD) KVS. Mimo úkoly, vyplývající z kompetence operačního a organizačně mobilizačního oddělení, muselo i 6. oddělení řešit otázky zrušení starého a zavedení nového způsobu utajeného předávání zpráv mezi teritoriálním velením a podřízenými;

2. Rozmístění velitelství na pracovištích, které se podobaly plánovaným, poskytovalo možnost prověřit bojové zabezpečení vlastního štábu. Šlo v podstatě o úkoly správce štábu a náčelníka AHO, řešení a rozmístění jednotlivých prvků ochrany a obrany vlastního velitelství (stráží, hlídek, zbraní na palebných stanovištích, maskování, vyhlásování varovných a poplachových signálů, zabezpečení stravování, které tento musel vyřešit v součinnosti s operačním oddělením a OD cvičícího velení);

3. Obdobné dílčí úkoly byly procvičovány i s operačním dozorcím velení, s náčelníkem spojovacího uzlu a s jinými (materiálními) hospodáři velitelství.

K rychlé a přesné informaci celého velení bylo výhodné:

— dispečinkové napojení všech pracovišť a prostorů (shromažďovacího sálu) k vyhlásování organizačních pokynů, všeobecných zpráv, informací, varovných a poplachových signálů na pracoviště operačního dozorcího, s možností vstupu a vyhlásování signálů i z aktivované hlásky;

— dispečinkové napojení všech pracovišť náčelníků hlavních oddělení (složek) a operačního dozorcího velení na pracovní náčelníka štábu a na pracoviště informační skupiny operačního oddělení k rychlým informacím o situaci, úkolech, potřebách, nebo k rychlé součinnosti.

Tím bylo dosaženo rychlé informovanosti celého velení a dosáhlo se značného zrychlení v řešení některých dílčích součinnostních otázek mezi odděleními (složkami) velení.

Dále byla vhodná částečná *koncentrace veškerých důležitých zpráv* o situaci od podřízených u informační skupiny operačního oddělení. Velmi výhodným se ukázalo vedení jednotného, celkového přehledu o situaci na teritoriu. Tento záznam si pravidelně doplňovala všechna oddělení (složky). To mělo kladný význam pro zrychlení práce při zpracování souhrnných hlášení vzhledem k úplnosti, poslušnosti a konkrétnosti zpráv a situaci a při koordinaci všech opatření k řešeným úkolům. Vedením přehledu byli pověřeni dva příslušníci informační skupiny operačního oddělení (zabezpečení směnnosti).

Rovněž umístění chemického oddělení a radiační skupiny (RSO) v blízkosti operačního oddělení a možnost přímého propojení SRO (cestou informační skupiny operačního oddělení) na dispečink bylo vhodné, neboť tím byla zabezpečena rychlá, všestranná informovanost hlavních (rozhodujících) oddělení o radiační situaci na teritoriu a úderech nepřítele.

Spojení při štábním nácviku teritoriálního velení jsme organizovali v nejnütnějších rozsahu. Šlo v podstatě o vnitřní spojení jednotlivých prvků (oddělení, složek, orgánů) teritoriálního velení. Cílem nácviku bylo též vydání úkolů podřízeným (KVS, útvarům, ústavům a zařízením na teritoriu). Tyto orgány zastupovalo ředitelství nácviku. Úkolem cvičících byly rozkazy a nařízení předat podřízeným pomocí pojítek a pomůcek utajeného velení. V našem případě tíha spojení spočívala pouze na linkovém spojení (rádiové spojení nemohlo být aktivováno) a proto bylo cvičícím uloženo předat zpracované rozkazy a nařízení podřízeným pomocí zpracovaných signálních a hovorových tabulek. Tím byla přezkoušena vhodnost, obsažnost a zaměření těchto pomůcek utajeného velení. Samotný nácvik v tomto směru ukázal, že v obsahu a stylizaci výrazů jsou zapotřebí úpravy ve skutečných a již vydaných hovorových a signálních tabulkách, zvláště v případech, kdy šlo o delší, složitá a mnohostranná nařízení.

Dobrych výsledků a zkušeností bylo dosaženo na úseku práce *oddělení bojové a politické přípravy*. Zde se ukázala vhodnost účelně vedené pracovní mapy oddělení, na které náčelník se svými podřízenými řešil otázky reálného vytížení stávajících a vybudovaných výcvikových prostorů a zařízení nově doplněnými (nebo zřízenými) štáby a vojsky podle jejich dislokace na teritoriu. Na mapě bylo přehledně vedeno i případné zaměření jednotlivých výcvikových prostorů a zařízení. Tuto mapu, jejímž obsahem byl jen hrubý, orientační přehled o rozmístění jednotlivých výcvikových zařízení s udáním kapacity, doplňovaly detailní plány jednotlivých výcvikových prostorů a zařízení se všemi údaji, nutnými k řešení (kapacita jednotlivých druhů zařízení v prostoru, směry paleb na jednotlivých střelnicích, možnosti dočasného ubytování vojsk, údaje o spojení, materiálním zabezpečení apod.). Další dobrou pomůckou byly zpracované a zpřesněné plány zkráceného výcviku a bojového stmelení nově postavených štábů a útvarů (jednotek) po družích štábů a vojsk.

Obdobným způsobem (vedením účelově upravených pracovních map) řešila i ostatní oddělení otázku přehlednosti o stávajících možnostech a úkolech. Např. *kádrové oddělení* vedlo na mapě přehledně možnosti čerpání velitelských a odborných kádrů ze zálohy k doplnění štábů a všech orgánů velení a řízení na teritoriu. V číselném přehledu vedlo počet úbytků (ztrát) a rozmístění jednotlivých odborností podle zařazení ve štábech a vojscích, nebo v záloze.

Do určité míry se novými prvky vyznačovala i *práce ubytovací skupiny*. Zde bylo nutno urychleně a rozhodně přijmout závěry pro postavení některých investičních úkolů a odčerpání sil, prostředků a stavebně ubytovacího materiálu z akcí, které pro plnění úkolů teritoria ve válce nejsou potřebné. Naopak zesílit stavebně ubytovací zabezpečení, všestranné zajištění a řídicí vliv teritoriálního velení cestou podřízených u těch stávajících, nebo nově zahájených stavebních akcí (investic), které jsou pro současné a další úkoly teritoria důležité, nebo rozhodující. I když z řízení, konkrétní činnosti a úkolů této skupiny jsou dosud poměrně menší zkušenosti, ukázal průběh štábního nácviku, že kromě jiných bude práce skupiny spočívat v řešení především těchto úkolů:

- v účinném a součinnostním řízení stavebně ubytovacích opatření na teritoriu a v jejich materiálním zabezpečení;

- v rychlé reakci na úder nepřitele hlavně v otázce přísunu materiálu všeho druhu k likvidaci následků napadení a opravám objektů a zařízení, důležitých pro úkoly teritoria (polní lůžka, krytina, tabulové sklo, stavební hmoty apod.);

- ve sledování a vyhodnocování harmonogramu plnění všech stavebně ubytovacích akcí;

- ve stavebně ubytovacím zabezpečení uskutečňovaného manévru (redislokace aj.) silami a prostředky teritoria;

- v budování a vybavení výcvikových a školských, trvalých i dočasných zařízení (objektů) pro výcvik a přípravu štábů a vojsk na teritoriu (výcvikové prostory, střelnice všeho druhu, auto a tankodromy, účelové učebny apod.);

- v zajišťování ubytovacích potřeb vojsk dočasně i trvale rozmístěných na teritoriu (v prostorech rozptýlení, soustředění);

- v přímém řízení prací a budování obranných a ochranných objektů pro štáby, vojska a orgány velení na teritoriu;

- v evidenci, vedení přehledu o úkolech, materiálu, objektech a zařízeních na teritoriu, v informační činnosti o plnění úloh apod.

Tyto úkoly plní stavebně ubytovací skupina v úzké součinnosti s jednotlivými odděleními velení (hlavně operačním oddělením, OBP a týlem) s podřízenými, nadřízenými a součinnostními orgány občanské a státní správy. Těžiště práce celého cvičícího velitelství spočívalo v *řídicí a organizační práci operačního oddělení*. Zde se plně potvrdila platnost zásady, že operační oddělení v teritoriálním velení musí svým koordinačním úsilím a sladováním činnosti jednotlivých oddělení (složek) stát v čele všech úkolů velení. Aby tyto úkoly mohlo operační oddělení splnit do důsledků, musí být zabezpečena především jeho *všestranná a úplná informovanost*.

Toho dosáhlo přesným vedením *pracovní mapy a jednotného přehledu zpráv o situaci na teritoriu*. Na pracovní mapu měřítka 1 : 200 000 byly postupně zanášeny údaje a činnost, rozehrávaná skupinou řízení štábního nácviku, jakož i opatření, úkoly a činnost všech prvků teritoria na základě přijatých řešení a rozhodnutí. Práci řídil osobně náčelník informační skupiny operačního oddělení a při řešení jednotlivých situací a úloh povolával příslušné funkcionáře oddělení, kteří měli v povinnostech udržovat součinnost s operačním oddělením,

zakreslovat do mapy a zapisovat důležité zprávy o situaci do celkového přehledu zpráv. Zvláštní pečlivost byla věnována vyhodnocení radiální situace na teritoriu a přesnému zákresu úderů jaderných zbraní nepřítele. Takto vedená pracovní mapa, opatřená kódem pro utajený styk s nadřízeným a podřízenými, se při řešení závažných otázek a úkolů umísťovala na shromažďovací místnosti štábu, kde jednotliví náčelníci oddělení (složek) přednášeli svá řešení a rozpracovávali reálné a zdůvodněné podklady pro jednání a přijetí rozhodnutí ve vojenské radě teritoriálního velení.

Vedení a zpracovávání různých jiných map (hlavně výkazových) je zbytečnou přítěží pro každé oddělení a není ani odůvodněno potřebou. Přesná a hlavně přehledná pracovní mapa, vedená s dobrou štábní kulturou, se zákresy řešení velitele v klíčových opatřeních se po dokončení zákresu, nebo při zavedení nové pracovní mapy komisionálně uzavírá a přikládá k válečnému deníku jako jedna z příloh. Pro souhrnná hlášení nadřízenému, pokud se k nim dává grafické vyjádření poslední situace, nebo situace k určitému řešení, postačí překreslení těchto situací na oleát, což je vlastně práci přidělených kresličů za řízení některého příslušníka informační skupiny operačního oddělení.

Z některých rozehraných situací vyplynuly určité zkušenosti a názory na činnost a práci *vojenské rady teritoriálního velení*. V první řadě se pracovní jednání vojenské rady nebude vyznačovat takovou pravidelností jako za mírového stavu. Bude poznamenána průběhem složité a rychle se měnící celkové situace na teritoriu a úkoly nadřízeného. Obsahem jednání vojenské rady tedy budou zásadní otázky velení a zabezpečení hlavních, rozhodujících úkolů teritoria. Včasnost řešení a přijetí odpovídajících opatření jsou jednou ze základních podmínek. Proto i jednání vojenské rady teritoriálního velení budou častější, ale kratší a stručnější, což do určité míry závisí i na reálnosti, komplexnosti a úplnosti podkladů k jednání vojenské rady, zpracovaných jednotlivými odděleními velení. Přes určitou nepravidelnost jednání nesmí systém a obsah její práce postrádat plánovitost a perspektivnost. Plán práce, zpracováván tajemníkem rady, bude proto častěji zpřesňován co do úkolů, času a obsahu jednání. Nebude proto rozpracováván podrobně na údobí delší než jeden měsíc. Závěry a úkoly vojenské rady jsou pak jako rozkaz velitele teritoria ihned předávány ke splnění jednotlivým oddělením, nebo podřízeným orgánům. I při zabezpečení stále součinnosti s hlavními (vedoucími) činiteli státních a stranických orgánů mají členové vojenské rady osobní podíl a účast.

* * *

Dále se zmíním o metodice a některých organizačních zvláštnostech řízení štábního nácviku.

Do skupiny pro řízení štábního nácviku byli zařazeni zpracovatelé a orgány materiálně organizačního zabezpečení. Nácvik řídil náčelník štábu, který současně v průběhu nácviku vystupoval ve své funkci. Pro řízení nácviku byla zpracována velitelem schválena metodická rukověť s organizačními opatřeními, která ve svém obsahu shrnovala údaje a opatření k průběhu nácviku. Jejím obsahem bylo:

— základní údaje pro uskutečnění štábního nácviku (místo a doba konání, určení skupiny pro řízení apod.),

- učební cíle a učební úkoly štábního nácviku;
- organizační údaje (způsob zaujetí místa velení, údaje pro přesun velitelství, pro rozmístění, spojení, materiální a ostatní prvky zabezpečení);
- jmenný seznam cvičících podle funkcí v jednotlivých odděleních (složkách) velení;
- plán rozmístění pracovišť, jejich vybavení a systém vnitřního spojení a nutné údaje pro provoz na pojítkách;
- vlastní metodiku práce skupiny řízení a časový přehled rozehry jednotlivých situací, jaderných úderů nepřítele a dobu výdeje připravených dílčích rozkazů, informací a hlášení (druhopisy těchto dílčích rozkazů, informací a hlášení byly v příloze zpracované metodiky);
- možné obsahové otázky informačních zpráv jednotlivých náčelníků oddělení a zpracovaných hlavních dokumentů s uvedenými poznámkami, kterým otázkám, bodům a závěrům je třeba věnovat zvláštní pozornost;
- obsahové otázky (téze), které zpracovat do zpracovaného rozboru štábního nácviku;
- závěr řídicího nácviku s pokyny pro organizaci návratu cvičících do mírové posádky.

Organizační směrnice pro zahájení štábního nácviku byly potom zveřejněny ve vnitřním rozkaze a v dílčích nařízeních byly vydány velitelům provozních a zabezpečovacích jednotek velitelství.

Pro cvičící byl vydán plán vnitřního spojení a telefonní seznam.

Štábní nácvik trval dva dny. Během nácviku byla procvičena situace jednoho dne na teritoriu za branné pohotovosti státu (M-4). To mělo své přednosti v možnostech dokonalého rozboru jednotlivých úkolů a situací a zpracování závěrů. Takový způsob a časové rozpětí bylo voleno v soulase s cíli štábního nácviku a sledovalo kromě seznámení cvičících s možnými úkoly a situacemi, též naučit je vhodné metodě získat návyky a zkušenosti při jejich rozboru a plnění.

Situace (jaderné údery nepřítele, úkoly nadřízeného, hlášení podřízených a informace součinnostních orgánů) proběhly podle plánu rozehry cestou různých oddělení a orgánů ve velení. Sledovali jsme cíl procvičit a zdokonalit všechna oddělení v praktickém uskutečnění vnitřní součinnosti a vzájemné informovanosti ve štábu.

Informační zprávy náčelníků oddělení probíhaly oba dny odpoledne přímo na pracovištích za přítomnosti všech příslušníků oddělení a byly zaměřeny na řešení rozehrávané situace, plnění uložených úkolů, organizační a metodické otázky, řešení prvků součinnosti a všestranného zabezpečení úloh. Předem promyšlená možná obsahovost jednotlivých zpráv umožňovala orientovat náčelníky oddělení na hlavní opatření a účelné způsoby řešení. Zároveň bylo vyhodnocováno vedení pracovních map a ostatních pomůcek oddělení. Řídicí nácviku jinak do práce oddělení nezasahoval.

Druhého dne odpoledne byly hlavní informační zprávy na shromažďovacím sále a vzhledem k učebním cílům byli na nich přítomni všichni příslušníci hlavních oddělení velení, druhů vojsk a týlu.

Operační umění a taktika

Tyto zprávy byly zaměřeny k řešení hlavních procvičovaných úkolů a to :

- k přesnému vyhodnocení radiální situace a přijetí opatření k likvidaci následků napadení na jednotlivých stupních velení ;
- k zabezpečení dopravy na teritoriu a zabezpečení přesunů vojsk, především hlubokých operačních záloh, spolu s opatřeními pro rychlou obnovu sjízdnosti dočasně přerušovaných železničních směrů a silnic (kromě jiného též organizace a zřízení dočasného překládkového prostoru na teritoriu) ;
- k urychlení zmobilizování těch svazků, útvarů, polních i teritoriálních útavů a zařízení, které k době rozehrávané situace ještě nedosáhly pohotovosti ;
- k volbě a přijetí kádrových opatření, hlavně u nově zřizovaných štábů ;
- k problémům vycvičenosti a stmelenosti štábů a útvarů, hlavně doplňovaných nebo nově zřízených ;
- k zabezpečení pevného velení a nepřetržitého spojení v celém systému velení na teritoriu ;
- k materiálnímu, zdravotnickému a technickému zabezpečení všech úkolů.

Na závěr přednesl cvičící náčelník operačního oddělení souhrnnou zprávu velitele k rozehrané situaci na teritoriu. Řídící nácviku zhodnotil stručně úsilí a výsledky práce cvičících a ukončil nácvik.

Stále se zvyšující požadavky na připravenost orgánů velení na teritoriu a potřeby teoreticky i prakticky zvládnout metodu a řešení složitých úkolů vyžadují, abychom věnovali studiu a rozvoji teritoriální problematiky daleko větší pozornost. Je pochopitelné, že mají-li otázky teritoriální tematiky své určité zvláštnosti oproti polní přípravě štábů a vojsk, pak se tato skutečnost odrazí i ve formách a metodách jejich přípravy.

Jednu z vyhovujících metod přípravy štábů jsem chtěl ukázat v tomto článku.

TERITORIÁLNÍ OBRANA NSR A FRANCIE

Major Rudolf Langer

Vojenská strategie států Severoatlantického paktu do značné míry ovlivňuje i názory na výstavbu a poslání teritoriálních armád hlavních kapitalistických států.

Přední strategie, prosazovaná zejména západoněmeckým velením, má umožnit pravidelným silám nerušenou bojovou činnost, oprostít je od všech úkolů v zázemí a tím využít jejich úderné síly k proniknutí na cizí území. Tyto úkoly má plnit především teritoriální armáda.

Názory na rozsah, výzbroj i taktiku teritoriálních jednotek nejsou dosud jednotné. V jednom se však vojenští teoretikové Západu shodují. Teritoriální jednotky mají být malé, pohyblivé, vyzbrojené lehkými a jednoduchými zbraněmi, především protitankovými. Jejich síla bude znásobena dokonalým rozptýlením ve známém terénu. V zázemí ve složitých podmínkách jaderné války, se značně rozdrobenými vojenskými akcemi, mohou nahradit i lépe vyzbrojené a vycvičené svazky. Miliční systém má zabezpečit, aby v krátké době dosahovaly plné bojové pohotovosti.

Známý vojenský teoretik Západu Miksche píše: "... Je přirozené, že v současné době jakákoli armáda bez nejmodernější vyzbrojených svazků by byla boje neschopná. Je však nevhodné plnit nejrozmanitější úkoly v boji výhradně takovými jednotkami, zejména tam, kde by prostě a jednoduše prostředky byly nejen postačující, ale mohly být dokonce účinnější...". A dále: "... přes velký význam, který má moderní vojenská technika, v boji proti neživému a strnulému materiálu je nejdůležitější rozhodný voják. Jeho možnosti ničit složité a drahé

zbraně a zařízení, často velmi jednoduchými prostředky, rostou úměrně se složitostí vysoce technizovaného a proto zranitelného systému nebo zbraně...".

Z uvedeného vyplývá, že vedle čistě vojenských aspektů se přihlíží i k aspektům hospodářským. Snahou je vybudovat co největší armády za minimálních finančních nákladů. V tomto směru je miliční systém nevhodnější. Méně se již hovoří o politických důvodech, i když ani ty se příliš nezakrývají. Teritoriální armáda má být použita i proti revolučnímu hnutí ve vlastní zemi, především proti stávkám a nepokojům, proti dělnické třídě.

Hlavním cílem je připravit co nejširší okruh obyvatelstva k válce, vzbudit v něm nenávisť vůči socialistickým státům a připravit ho pro plnění vlastních imperialistických cílů.

V případné válce by naším protivníkem byla zejména Německá spolková republika a Francie, které leží bezprostředně proti ČSSR. V současné době obě tyto země věnují teritoriální obraně zvýšenou pozornost. Proto se zaměřím jen na tyto problémy.

Především k pojmům teritoriální obrany.

Teritoriální obrana v NSR je vojenská složka, podřízená spolkovému ministerstvu obrany, tzv. Národní obrany území. Kromě teritoriální obrany zahrnuje i civilní obranu obyvatelstva, podřízenou ministerstvu vnitra.

Ve Francii jsou obě tyto složky pod pojmem teritoriální obrana, zatímco vojenská složka se nazývá „operační obrana území“.

Teritoriální obrana NSR

Sestává z kádrových a záložních jednotek. Kádrové jednotky plní běžné úkoly i v době míru, zabezpečují výcvik záloh a tvoří základ dalšího rozvinutí záložních jednotek v případě války. Zálož-

ní jednotky mají tvořit většinu sil teritoriální obrany a jsou založeny na miličním systému.

Struktura teritoriální obrany odpovídá administrativnímu rozdělení země. Nej-

vyšší řídicí orgán celé NSR je velitelství teritoriální obrany. Podléhá mu 6 **velitelství vojenských obvodů, z nichž každý zahrnuje 1—3 spolkové země.** Podřízenými orgány jsou krajská a okresní velitelství teritoriální obrany. Jednotlivá velitelství v rámci své působnosti plně odpovídají za řízení výcviku jednotek teritoriální obrany a za organizaci obrany. Úzce spolupracují s orgány veřejné správy v otázkách mobilizace a součinnosti s civilní obranou. Zabezpečují styk s pravidelnými silami Severoatlantického paktu. Jsou jim podřízeny všechny jednotky teritoriální obrany v příslušných obvodech.

Úkoly teritoriální obrany v NSR do značné míry ovlivňuje poloha NSR, jako nástupního prostoru útočností operací Severoatlantického paktu. V prostoru NSR by byly zasazeny armády nejméně šesti různých států, kromě armády západního Německa. Rozsah úkolů, zejména v otázkách týlového zabezpečení, ovlivňuje i skutečnost, že západoněmecké ozbrojené síly nemají armádní stupeň (armádní sbory jsou podřízeny americké a francouzské armádě, popř. skupině armád).

Proto **teritoriální obrana západního Německa — kromě úkolů vnitřní obrany, tj. obrana důležitých vojenských i civilních objektů, obrana proti výsadbám a záškodníkům, proti proniknouvším silám protivníka i zásah při stávkách a nepokojích vlastního obyvatelstva apod. — bude plnit i rozsáhlé a důležité úkoly při zabezpečování pravidelných sil Severoatlantického paktu.** Budou to úkoly zejména zabezpečení, zabezpečení dopravy, spojení, zásobování, ochrany proti zbraním hromadného ničení, zdravotnického zabezpečení atd.

Rozsah úkolů nejlépe vynikne při stručném ujasnění poslání a úkolů jednotlivých druhů vojsk a služeb.

Významné místo má zejména **ženijní vojsko, které plní řadu úkolů, např. zabezpečení přeprav přes vodní toky výstavbou náhradních mostů na hlavních přísnových směrech, zvláště přes řeku Rýn, výstavbu polních VS, protiatomových úkrytů a pozorovatelů, letišť a jiných polních staveb, popřípadě jejich destrukci, budování zátarasů všeho druhu, likvidaci následků jaderného napadení, obnovu a výstavbu silnic, železnic, ropovodů apod.**

Dopravní služba organizuje a řídí veškerou vojenskou přepravu železniční, silniční, lodní i vzdušnou na celém území

NSR, včetně evakuace obyvatelstva a odsunu zajatců.

Spojovací vojsko zabezpečuje spojení od stupně armádního sboru, organizuje využití stálých spojů a výstavbu nových spojovacích linek.

Vojenská policie dozírá na vojenský pořádek, zjišťuje totožnost jednotlivců i skupin, které se odloučily od vlastních jednotek a zabezpečuje jejich návrat. Ve spolupráci s dopravními orgány zabezpečuje regulaci a pořádkovou službu při vojenských přesunech. Kromě toho plní i zvláštní úkoly, např. evakuace obyvatelstva, zásahy při nepokojích obyvatelstva, spolupráce při vyšetřování trestných činů vojáků apod.

Zbrojní služba organizuje využití stálých civilních opravárenských zařízení pro válečné účely.

Zásobovací služba a zásobovací jednotky se podílejí na organizaci přejímání a dopravy dodávek vojenského materiálu a potravin ze zámorí, na jejich uskladnění a distribuci.

Jednotky protiatomové, protichemické a protibiologické ochrany plní úkoly radiálního, chemického a biologického průzkumu, hygienické čistoty, dezaktivace a odmořování.

Zdravotnická služba tvoří vyšší zdravotnickou etapu a plní některé speciální úkoly, např. bakteriologické a chemické vyšetřování apod. Kromě toho skladuje a vydává zdravotnický materiál.

Značná část těchto jednotek je kádrová a plní své úkoly již v době míru, zejména při spojeneckých cvičeních. Jsou to např. ženijní jednotky, určené k zabezpečení přechodů přes vodní toky s předem stanovenými úseky a prostory zasazení, dopravní orgány, spojovací jednotky, jednotky vojenské policie aj. Rovněž mírová zdravotnická služba, posádkové ošetřovny, nemocnice a speciální zdravotnické stanice jsou podřízeny teritoriální obraně. Ve válce se počítá s dalším rozvíjením těchto jednotek ze záloh.

Největší část sil teritoriální obrany budou tvořit tzv. **zajišťovací jednotky.** Organizují se převážně ze záloh a zabezpečují zázemí NSR. Jejich úkolem je boj proti proniknouvším silám protivníka, boj se vzdušnými výsadbami a záškodníky a ochrana důležitých vojenských a civilních objektů.

Zajišťovací síly jsou **malé jednotky, v síle čtyř až praporu, plně motorizované a mechanizované, s poměrně vel-**

kým počtem lehkých protitankových zbraní. Jejich příslušníci mají výstroj doma, výzbroj a střelivo obdrží při povolání na shromaždiště. Shromaždiště se volí v blízkosti bráněného objektu nebo předpokládaného prostoru zasazení. Příslušníci zajišťovacích jednotek se určují z blízkého okolí, nejvýše do 50 km od shromaždiště. **Tim má být dosaženo, aby jednotka bylo možno zasadit nejpozději do 6 hodin a to i v případě, že budou přerušeny dopravní spoje.** Nevylučuje se ani možnost tyto jednotky v případě potřeby sloučit do útvarů, popřípadě i svazků.

Do záložních jednotek teritoriální obrany se zařazují **na základě dobrovolnosti jen osoby s ukončenou vojenskou službou na dobu 3 let**, během kterých se pravidelně zúčastňují kursů a cvičení v celkové délce 30 dnů v roce (9 večerních kursů, 4 dvoudenní — sobotní a nedělní — a jedno 13denní cvičení). K zvýšení přitažlivosti služby v teritoriální obraně jsou tyto osoby osvobozeny od všech ostatních pravidelných cvičení záloh.

Operační obrana území Francie

Struktura operační obrany území, podobně jako u západoněmecké teritoriální obrany, odpovídá administrativnímu rozdělení země.

Generální inspektor operační obrany, nejvyšší řídicí orgán, je pomocný orgán ministerstva obrany. **Území Francie se dělí na 6 pásem obrany, každé pásmo zahrnuje 1—2 vojenské oblasti** (celkem je 10 oblastí, vojenská oblast zahrnuje 3—12 subdivizí; celkem je 90 subdivizí, v každém departementu jedna). Stejně tak jsou rozděleny řídicí orgány civilní složky teritoriální obrany, podřízené ministerstvu vnitra. Ke koordinaci činnosti těchto dvou složek jsou na nižších stupních, tj. v rámci oblastí a subdivizí, smíšené štáby.

Proti teritoriální obraně NSR má operační obrana území Francie omezené úkoly. Hlavním, oficiálně stanoveným úkolem je **v součinnosti s útvary a svazky pohotových sil bojovat proti nepříteli na celém území metropole** — bez ohledu na to, zda jde o vnitřního nepřítel, o vzdušné a námořní výsadky, nebo o nepřítel, který infiltrací pronikl na národní území.

Úkoly operační obrany:

— zabezpečit prostory rozmístění strategických prostředků jaderného napadení,

I z těchto stručných údajů je vidět, že rozsah úkolů teritoriální obrany NSR je značný. Předpokládá se, že všechny tyto úkoly bude teritoriální obrana plnit v duchu přední strategie při přenesení bojové činnosti na území protivníka i na okupovaném území. Kromě toho může být jednotek teritoriální obrany použito k doplnění a posílení pravidelných sil, vyčleněných Severoatlantickému paktu.

Nelze přehlížet, že síly teritoriální obrany zůstávají pod národním velením, zvyšují celkovou militarizaci země a tím i nebezpečí svévolného vyvolání konfliktu v zájmu revanšistických cílů.

V současné době není teritoriální obrana NSR na požadované úrovni a jako celek je schopna v případě války plnit úkoly jen v omezeném rozsahu. Výcvikem záloh a výstavbou záložních jednotek v roce 1964 její síla však podstatně vzroste. Počítá se i se zvýšením tempa výstavby a proto v několika příštích letech může být teritoriální obrana NSR silou, s níž bude nutno na středoevropském válečnickém scéně počítat.

— zajišťovat prostory mobilizačního rozvinutí pohotovostních sil a jejich týl,

— zabezpečit přesuny spojeneckých sil na území Francie,

— bojovat s protivníkem, který pronikl pásmem krycích sil, ničit jeho tanky a bojovou techniku protitankovými zbraněmi s cílem oslabit a narušit jeho bojovou sestavu a vytvořit podmínky k jeho zničení pohotovými silami,

— likvidovat vzdušné a námořní výsadky v kterémkoli prostoru metropole,

— zabránit vnitřním politickým otřesům a odporu, které by ohrožovaly vnitřní politickou stabilitu a bojové nasazení vojsk,

— podporovat akce civilních orgánů teritoriální obrany, zejména při ochraně důležitých zařízení, skladů, komunikačních uzlů a jiných objektů,

— pomáhat při evakuaci obyvatelstva a jeho zásobování.

Přestože hlavní úkoly se v zásadě neliší od úkolů teritoriální obrany NSR, v každém směru převažuje stránka vnitřní obrany, ať už proti vnějšímu či vnitřnímu nepříteli. K tomu je přizpůsobena i výstavba sil operační obrany území.

Převážná část sil je budována v jednotkách a útvarech do pluků vto; stupeň

pluk ve francouzské armádě se rovná přibližně stupni prapor v jiných armádách. Podle potřeby se pluky slučují do brigád. Zásady francouzské operační obrany území ještě více zdůrazňují **předpokládaný charakter boje malých samostatných jednotek**, odpovídající záškodnické a partyzánské činnosti. Převážná většina příslušníků operační obrany území [v poslední době i pohotových sil] prochází proto tzv. výcvikem commandos.

Síly operační obrany území se dělí na

- síly podřízené velitelstvím vojenských oblastí,
- síly podřízené velitelstvím subdivizí.

Pro potřeby 10 **velitelství vojenských oblastí** se buduje 1 brigáda horské pěchoty, 20 pěších pluků commandos, 5 obrněných pluků a další ženijní, spojovací a týlové jednotky. Tyto útvary jsou již v době míru na plných počtech a v případě potřeby mohou být sloučeny v brigády (až 3 i více pp, 1 op). Některé pluky, popřípadě i každý, po doplnění zálohami rozvinují nové brigády. Vcelku se počítá, že každý velitel oblasti bude mít k dispozici 1—2, popř. i více brigád.

Každé **velitelství subdivize** má k dispozici 1—2 pěší pluky commandos, které jsou v době míru pouze rámcové a jejich doplnění zálohami se předpokládá až v době zvýšeného nebezpečí. Celkem pro 90 subdivizí se počítá se zřízením 100 subdivizních rámcových pluků.

K doplnění představy o celkové organizaci obrany Francie je třeba uvědomit, že kromě tzv. krycích sil, tj. sil vyčleněných pro Severoatlantický pakt (2 divize umístěné v NSR), jsou na území metropole další 3 divize tzv. národní zá-

lohy. Jsou pod národním velením a byly by v případě proniknutí sil protivníka na území Francie rovněž použity, pokud by ovšem nedošlo k jejich dřívějšímu zasažení.

Výcvik v operační obraně území Francie je odlišný od výcviku v teritoriální obraně NSR. **Osoby povolané k jednotkám operační obrany území k výkonu základní vojenské služby prodělávají pravidelný výcvik.** Protože i v pohotových silách, tj. v silách vyčleněných pro NATO i pod národním velením, se v poslední době klade důraz na výcvik commandos, není ve výcviku vojsk v pohotových silách a v operační obraně území podstatný rozdíl. Rozdíl je zejména v jejich předpokládaném použití a poslání.

Proto také k doplnění se počítá s celými ročníky, konkrétně s osobami ve stáří 25—30 let. K pohotovým silám se počítá s ročníky mladšími. Ostatní zásady doplňování jsou stejné jako u teritoriální obrany NSR. K urychlení mobilizace se povolávají osoby z blízkého okolí, u nichž se předpokládá, že budou mít vyšší odpovědnost za včasný nástup a obranu svěřeného úseku.

Operační obrana území Francie má tedy charakter pravidelných sil s pravidelným výcvikem i doplňováním, s některými prvky miličního systému, které umožňují rychlejší mobilizaci. Velké množství samostatných útvarů, vycvičených pro boj v zázemí i k diverzní činnosti, vytvoří po doplnění zálohami sílu téměř 20 svazků. Přestože jsou podle oficiálních tvrzení určeny výhradně k obraně území Francie, nelze vyloučit jejich použití i v útočných operacích, ať už k doplnění a výstavbě nových svazků nebo i samostatně.

NĚKTERÉ POZNATKY O CIVILNÍ OBRANĚ V KAPITALISTICKÝCH ZEMÍCH

Podplukovník Miroslav Brož

Ve většině členských zemí Severoatlantického paktu je plánování a budování civilní obrany neoddělitelnou složkou celkové vojenské politiky. Silná a účinná civilní obrana má sehrát svou významnou úlohu v celkovém komplexu politiky.

Velení Severoatlantického paktu zejména v posledních letech projevuje zvýšené úsilí o ujednání koncepce, podřízenosti, zásad organizace a výstavby civilní obrany v rámci tzv. plánování pro výjimečný stav. I když z hlediska ujednání nebylo dosud dosaženo žádných podstatnějších výsledků, je patrný značný pokrok a závažné úspěchy ve výstavbě civilní obrany a ve všelidové přípravě v národním rámci jednotlivých členských států NATO.

V převážné většině evropských zemí NATO spadá civilní obrana do kompetence ministerstva vnitra, ve Spojených státech amerických a v Kanadě ministerstva obrany.

V některých zemích nařizují všeobecnou povinnost obyvatel k službě v civilní obraně zvláštní zákony. Např. v Norsku se tato povinnost vztahuje na muže ve věku od 45 do 55 let, v Turecku na všechny muže nepodléhající vojenské službě ve věku od 15 do 60 let, v Řecku na všechny muže od 40 let a na ženy ve věku od 20 do 35 let, ve Švýcarsku na muže od 20 do 65 let, v Dánsku od 18 do 65 let apod. Zvláštní zákony o civilní obraně stanoví cíle a poslání civilní obrany, určují její organizaci a funkční zásady, povinnosti obyvatel, zásady součinnosti civilní obrany s orgány místní správy, s ozbrojenými silami a resortními ministerstvy apod.

Všeobecné úkoly a poslání civilní obrany:

— připravovat obyvatelstvo k protiatomové, protichemické a protibiologické ochraně,

— informovat obyvatelstvo o nebezpečí napadení a dávat mu příslušné pokyny,

— řídit odsun, rozptýlení a ukrytí obyvatelstva; k tomu zabezpečovat výstavbu, údržbu krytů a úkrytů proti účinkům zbraní hromadného ničení, organizovat službu v těchto krytech, připravovat regulační, dopravní, zdravotnickou a pomocnou službu pro případ evakuace,

— organizovat a vést radiační, chemický a biologický průzkum,

— zabezpečovat ochranu, nepřetržitou činnost, opravy a obnovování důležitých institucí a podniků,

— likvidovat následky napadení, včetně záchranných, vyprošťovacích prací, zdravotnické pomoci a hygienické služby,

— poskytovat pomoc **ozbrojeným silám**,
— poskytovat pomoc civilního obyvatelstva **ozbrojeným silám**,

— podílet se na agitačně propagační činnosti, na boji proti šíření paniky a klamných zpráv.

Vzhledem k předpokládanému rázu příští možné války civilní obrana řeší především problematiku **ochrany důležitých státních a správních orgánů, některých hlavních průmyslových kapacit a obyvatelstva v podmínkách všeobecné raketové jaderné války**. Protože zajištění komplexní a účinné ochrany obyvatelstva před všemi složkami ničivých účinků soudobých jaderných zbraní je nákladné a svým rozsahem prakticky mimo dosah ekonomických možností i těch nejvyspělejších a nejbohatších států, orientuje se země NATO především na zajištění ochrany obyvatelstva před radioaktivním zamořením a částečně před účinky tlakové vlny.

Hlavní formy ochrany obyvatelstva jsou

— evakuace a rozptýlení,
— zabezpečení rozhodující většiny obyvatel měst krytů a úkrytů.

Ve státech s vysokou hustotou osídlení při poměrně malé plošné rozloze státního území (tj. většina evropských členských zemí NATO) převažuje ukrytí oby-

vatel, ve státech s nerovnoměrnou hustotou osídlení a s velkou rozlohou území se kladé na první místo evakuace a rozptýlení.

EVAKUACE

se předvídá z oblastí předpokládaných cílů jaderných úderů do menších osad v méně průmyslově významných nebo v zemědělských oblastech a do hor.

V rozpracování příprav evakuace a rozptýlení jsou poměrně nejdále Spojené státy americké, kde jsou přípravy sladěny s plánovitým odlehčováním velkých měst, s jejich rozšiřováním na větší plochy, s vytvářením satelitních měst kolem největších center. Další zhušťování měst je soustavně brzděno a plánovitě je řízeno rozptýlené rozmísťování nových průmyslových kapacit a komplexů. Pro jednotlivé čtvrti měst, u nichž se předpokládá evakuace, jsou pevně určeny osy odsunu i rozptylové prostory. Např. na území státu New York, který má zhruba stejnou rozlohu jako ČSSR, je pro evakuované obyvatelstvo velkých center předurčeno téměř 1000 osad a menších měst. Velký počet rozptylových míst má dát velení civilní obrany možnost pružně a operativně řídit evakuace i v případech, že by některé z rozptylových prostorů a přístupy k nim byly zasaženy jadernými údery nebo zamořeny radioaktivním spadem. Doba potřebná k evakuaci se u jednotlivých měst odhaduje na 12 až 60 hodin.

Kanada počítá s nutností evakuovat přibližně čtvrtinu veškerého obyvatelstva, tj. kolem 5 milionů osob. V období zvýšeného nebezpečí vzniku války předvídá dobrovolnou evakuaci školních dětí, matek s malými dětmi, přestárlých a nemocných osob.

Za střední účinnou vzdálenost rozptylových prostorů od objektů a rajónů předpokládaných úderů považuje se orientčně 150 km. S evakuací ostatního obyvatelstva — s výjimkou osob přímo zapojených do válečné výroby — se počítá v době, kdy napadení (tj. odvetný úder) je již otázkou řádově několika hodin či desítek minut. Za nejpravděpodobnější se však považuje případ, kdy na evakuaci po etapách nebude dostatek času.

Ve všech evakuačních plánech Kanady i USA se počítá s vysokým procentem využití soukromých vozidel.

Všechny západoevropské země počítají

alespoň s částečnou evakuací ohrožených prostorů, přestože jde většinou o státy poměrně nevelké rozlohy a s vysokou průměrnou hustotou obyvatelstva. Některé z těchto zemí, kromě evakuace z důvodů ochrany obyvatelstva před účinky jaderného a všeobecně vzdušného napadení, plánují i rozsáhlejší evakuace z pravděpodobných prostorů bojové činnosti pozemních vojsk. Zvláště v Německé spolkové republice se považuje za velmi vážný problém, jak zabránit neorganizovanému, panickému útěku obyvatelstva zejména z příhraničních oblastí a z průmyslových rajónů. Dochází se k názoru, že taková spontánní, neorganizovaná a při tom prakticky nezvládnutelná „evakuace“ by mohla velmi vážně ohrozit, ne-li zcela znemožnit vyvedení a manévry vojsk. Proto se v NSR v poslední době razí zásada „stay at home“ (zůstaň doma!). Úspěch výzev v tomto smyslu je však velmi problematický.

Evakuace obyvatelstva je v plánech rozpracována ve dvou etapách:

— **částečná evakuace** ještě před zahájením války po vyhlášení tzv. situace ohrožení. V této etapě se předpokládá evakuovat průměrně 40 až 50 % obyvatel nejvíce ohrožených a nejhustěji zalidněných měst a oblastí — převážně žen, dětí a nemocných osob;

— **druhá etapa** při zahájení bojové činnosti (se zahájením války) předpokládá evakuovat dalších 20 až 40 % obyvatel.

Dopravní prostředky pro kolektivní přepravu evakuaci podléhajícího obyvatelstva do stanovených prostorů rozptýlení většina evropských států přiděluje jen pro matky, děti a nemocné osoby; zbývající skupiny obyvatel musí použít vlastní vozidla, vozidla podniků nebo příležitostně dopravní prostředky. Rozptylové prostory evakuovaného obyvatelstva jsou ve vzdálenosti 100 až 400 i více km od evakuovaných měst, v závislosti na rozloze státu, blízkosti předpokládaného prostoru bojové činnosti, charakteru zalidnění a rozložení případných cílů jaderných úderů.

K řízení a přípravě evakuace jsou v systému civilní obrany v řadě zemí

NATO zřizeny zvláštní evakuační služby, jejichž úkoly jsou:

— vedení trvalé evidence osob, které podléhají evakuaci;

— příprava organizace shromažďování obyvatelstva v místech nakládání (odjezdu), vytváření transportů a skupin vozidel, příprava, zabezpečení a provoz míst odpočinku, stravovacích stanic, doplňování pohonných hmot, sociální a zdravotnická pomoc na trasách evakuace;

— průzkum, evidence a ověřování kapacit pro rozmístění evakuovaného obyvatelstva, příprava a nepřetržitě časové upřesňování plánů a grafikonů využití jednotlivých prostorů rozmístění a ubytovacích kapacit v nich, příprava regulačních služeb a dispečinku v těchto prostorech a na přístupech k nim;

— proviantní, zdravotnické a sociální zabezpečení v prostorech rozmístění obyvatelstva.

Tato služba se organizuje většinou podle sítě civilní obrany nebo v rámci jednotlivých policejních obvodů. Již v míru vytváří a cvičí příslušné speciální jednotky, které aktivuje již v době zvýšeného nebezpečí vzniku války.

Obyvatelstvo velkých měst západoevropských zemí připravené plány evakuace v potřebné míře zná. Evakuace je předmětem dílčích nácviků a některých větších národních a spojeneckých cvičení ozbrojených sil. Značná pozornost se věnuje procvičení evakuace velitelsko-štabní formou s cílem prověřovat reálnost připravených plánů, zjišťovat nedostatky v organizaci řídicích složek a služeb a zdokonalovat jejich funkcionáře.

VÝSTAVBA KRYTŮ A ÚKRYTŮ

Druhá základní forma ochrany obyvatelstva je ukrytí před účinky zbraní hromadného ničení.

Nezbytnost masové výstavby úkrytů pro rozhodující většinu obyvatelstva Spojených států se zdůvodňuje rok od roku intenzivněji. O tom svědčí i výrok amerického ministra obrany McNamary z dubna t. r., kdy řekl, že skutečným programem výstavby úkrytů proti radioaktivnímu zamoření by bylo pro Spojené státy daleko závažnější a důležitější opatření, než vybudování systému aktivní protiraketové obrany.

Pojetí a způsob řešení výstavby úkrytů v USA nejsou jednotné a mají v každém z federálních států svůj zvláštní charakter. Úsilí federální vlády, zejména pak ministra obrany, na realizaci masové výstavby úkrytů je velmi značné; naráží však na odpor Kongresu uvolnit potřebné finanční prostředky v rozpočtu. Kromě toho soukromí podnikatelé a majitelé domů projevují nedostatečnou ochotu a iniciativu podílet se na výstavbě úkrytů na svůj náklad. Na podkladě dílčích poznatků lze předpokládat, že původní Kennedyho vládou přijaté programy výstavby úkrytů pro veškeré obyvatelstvo USA do začátku sedmdesátých let splněny být nemohou. Úpravami sklepních prostorů ve stávajících a nově stavěných budovách, i výstavbou speciálních úkrytů by během tří až čtyř let mohly být ve Spojených státech k dispozici úkryty proti radioaktivnímu zamoření asi pro 100 miliónů osob.

Německá spolková republika začala již v druhé polovině padesátých let s obnovou protiletadlových úkrytů z doby II. světové války a s výstavbou nových úkrytů. Pro obyvatelstvo nejvíce ohrožených oblastí se mají přednostně vybudovat úkryty chránící proti radioaktivnímu zamoření o kapacitě kolem 13 miliónů míst, tj. přibližně pro jednu čtvrtinu veškerého obyvatelstva NSR. Při kalkulaci potřeby míst v krytech vychází Spolkový svaz civilní obrany z normy 0,60 m² na osobu. Obdobně jako ve většině ostatních západoevropských zemí, počítá i NSR s výstavbou úkrytů ve sklepích všech nových budov.

Dánsko má zabezpečit úkryty asi pro jednu čtvrtinu obyvatel všech měst, tj. asi 700 000 osob. Adaptacemi bývalých úkrytů z doby II. světové války a výstavbou nových úkrytů je plán v současné době splněn téměř ze dvou třetin. Budují se především velké kolektivní úkryty, jichž se v míru využívá jako hromadných garáží. Výstavba úkrytů menšího typu v soukromých obytných i obchodních novostavbách je ve smyslu zákona z roku 1950 povinná pro všechny stavebníky.

Obdobná situace je v **Norsku**, kde se v široké míře budují úkryty ve skalách, menší část ve sklepích nových veřejných i soukromých budov. Úkryty je několik typů o velikosti od 200 do 2000 míst.

Řecko vydalo vládní dekrety o výstavbě úkrytů již v roce 1951. Ve smyslu těchto nařízení jsou správy jednotlivých

Z kapitalistických armád

měst povinný budovat velké kolektivní úkryty pro obyvatelstvo i úkryty pro úřady a orgány místní správy. Novostavby o třech nebo více podlažích musí mít železobetonový skelet, o dvou a více podlažích musí mít železobetonové stropy. Každá novostavba musí mít úkryt nebo úkryty k zabezpečení všech obyvatel. Athény, Saloniki a několik dalších měst musí kromě toho vybudovat nebo adaptaci sklepních prostor upravit úkryty i ve starších budovách, popřípadě v jejich bezprostřední blízkosti.

Relativně největší pozornost výstavbě úkrytů věnuje **Švédsko**. Od roku 1945 se zřizují protiletectvé úkryty ve všech obytných domech o více než třech bytových jednotkách, ve všech podnicích, úřadech a institucích o více než 25 zaměstnancích, i ve školách. Podle směrnic švédské vlády z roku 1961 se budují speciální veřejné úkryty ve všech městech s více než 5000 obyvatel. Kalkulačně se při tom uvažuje s plochou 0,75 m² na osobu. Kromě toho je na programu dlou-

hodobá výstavba velkých veřejných úkrytů, financovaná ze státních prostředků. Úkryty slouží v míru jako garáže, sportovní haly apod.; s jejich uvolněním se počítá nejpozději během 48 hodin po příslušné výzvě.

Svýcarsko má již od roku 1959 dekret, který nařizuje budovat protiletectvé úkryty ve všech novostavbách. Stavebníkům se proto poskytuje státní subvence ve výši 2–3 % celkových pořizovacích nákladů stavby. Celkem se počítá s potřebou **vybudovat úkryty s kapacitou asi 2/3 celkového počtu obyvatel, tj. více než 3 000 000 míst**. V současné době je tento plán splněn asi na 70 %.

Ostatní evropské země Severoatlantického paktu připravují úkryty jen v menším rozsahu. Upravují se sklepy nebo i přízemí městských budov na nejlidnatějších ulicích a v průmyslových podnicích, dále tunely, podjezdy, stanice podzemní dráhy apod. Výstavba nových, speciálně pro tento účel budovaných objektů, je nepatrná.

Z celkového komplexu problematiky civilní obrany v kapitalistických státech jsem pro tento příspěvek vybral prakticky jen dvě otázky.

Přes nejednotnost a mnohdy i neujasněnou společnou koncepci je zřejmé, že otázkami civilní obrany se vlády všech kapitalistických zemí, bez rozdílu svých ekonomických možností, zabývají s plnou vážností a systematicky. Zejména v posledních letech dosahují v této oblasti poměrně značného pokroku.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Милан Ждимал	
Всепародная защита социализма	3

ОПЕРАТИВНОЕ ИСКУССТВО И ТАКТИКА

Подполковник Властимил Яндюорек	
Место и роль военной подготовки в рамках всепародной обороны	9
Полковник Ян Рабан, полковник Бржетислав Тихий	
Управление и руководство на территории страны	13
Полковник Ото Швах	
Экономическое обеспечение современной войны	23
Подполковник Властимил Лидицкий	
Управление передвижениями на территории и их обеспечение	29
Инженер-подполковник Франтишек Пелех, подполковник Ладислав Кисил	
Дорожное обеспечение военных передвижений и перевозок в условиях чрезвычайных мероприятий и войны на дорожной сети территории	39
Инженер-подполковник Йиржи Стара, инженер-подполковник Вацлав Влчек	
Управление военными сообщениями на территории и их обеспечение в условиях чрезвычайных мероприятий с точки зрения подготовки в мирное время	45
Полковник Алойс Адамек	
Управление войсками в ходе оперативных передвижений по железной дороге и наземным коммуникациям на территории страны	53
Майор Свагоплек Смирчка	
Роль и деятельность тыла территории в современной войне	57
Подполковник Властимил Лидицкий	
Познания и опыт штабной тренировки территориального командования	65

ИЗ КАПИТАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Майор Рудольф Лангер	
Территориальная оборона ФРГ и Франции	73
Подполковник Мирослав Брож	
Некоторые познания из гражданской обороны в капиталистических странах	77

Vydává Vydavatelství časopisů MNO, Praha 1, Vladislavova 26 v Redakci vojenských odborných časopisů

Řídí Branislav Rapoš — **Vedoucí redaktor časopisu** Jindřich Malina (telefon 091/2611)
Redakční kolektiv: Vladimír Grubner, Josef Hekl, Marie Melicharová (tech. redaktorka)
Redakční rada: Josef Čunát, Ladislav Hálek, Zdeněk Havala, CSc. Tibor Hochsteiger, Břetislav Janík, Pravoslav Kalický, CSc. Emanuel Liška, CSc. Václav Matička, CSc. Josef Průša, Juraj Repčín, Genadij Sázavský, Zdeněk Skopal, Ladislav Soukal, Václav Vitánský, Jiří Zelenka — **Redakce a administrace:** Praha - Nové Město, Vladislavova 26, telefon 237646-9 — Vychází šestkrát ročně. Časopis nelze předplácet, přiděluje se podle zvláštního rozdělovníku jako služební materiál — Tiskne Naše vojsko, závod 01, Praha. — Ročník XV. Toto číslo vyšlo v červnu 1965.